

Istraživanje mogućnosti razvitka sela i seoskog prostora
na području Zagrebačke županije

**Program ruralnog razvitka
2006.-2013.**

Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Listopad, 2005.

PREDGOVOR

Početak pregovora o pridruživanju Europskoj uniji otvara Hrvatskoj mogućnost korištenja sve većeg broja razvojnih programa financiranih iz proračuna EU. Za razvitak i prilagodbu poljoprivrede i seoskih područja namijenjen je program SAPARD.

Zagrebačka županija, koja je i dosada prednjačila u inicijativama za razvitak poljoprivrede i seoskog prostora, prva je prepoznala potrebu prilagodbe vlastitih programa sustavu planiranja razvitka kakav se primjenjuje u EU. Stoga je Županija odlučila pokrenuti projekt pod nazivom *Istraživanje mogućnosti razvitka sela i seoskog prostora: Program ruralnog razvitka*. Program se odnosi na razdoblje od 2006. do 2013. godine.

U radu na projektu su sudjelovali znanstvenici i stručnjaci s Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: doc. dr.sc. Josip Juračak, doc. dr. sc. Damir Kovačić, doc.dr. sc. Ivo Grgić, prof. dr. sc. Ivica Kisić, doc. dr. sc. Stjepan Husnjak i dr. sc. Marija Radman. Koordinator projekta je bio mr. sc. Josip Kraljičković.

Pri izradi projekta su korišteni rezultati dosadašnjih istraživanja i obilna statistička dokumentacija. Uz to, s osobama, ustanovama i organizacijama zainteresiranim za ruralni razvitak održane su dvije radionice o ruralnom razvitku. Veliki doprinos projektu dali su djelatnici *Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo* Zagrebačke županije i na tome im ovom prigodom zahvaljujem.

Prva inačica programa predana je naručitelju u prosincu 2004. godine. Nakon toga je, na traženje naručitelja, uvažavajući rad Središnje države na pripremama za provedbu SAPARD programa izvršena dopuna i osvježanje sadržaja programa novijim informacijama. Zato program sadrži najnovije podatke o stanju programa ruralnog razvitka i SAPARD programa u Hrvatskoj.

Kao voditelj izrade ovog dokumenta, vjerujem da će predloženi programi pomoći Zagrebačkoj županiji u nastojanjima pripreme vlastitih kapaciteta i pučanstva na seoskom prostoru za prigode i zahtjeve koje donosi pridruživanje EU. Time će na najbolji način pomoći održivom razvitku poljoprivrede i ukupnog seoskog prostora na području Županije.

Zagreb, listopad 2005. godine

Doc. dr. sc. Josip Juračak
Voditelj projekta

SAŽETAK PROJEKTA

Projekt:	Istraživanje mogućnosti razvitka sela i seoskog prostora na području Zagrebačke županije - Program ruralnog razvitka 2006.-2013.
Naručitelj:	Zagrebačka županija Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo
Izvršitelj:	Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vrijeme izvršenja:	Listopad 2004.- listopad 2005. godine
Završni rezultat:	Provedbeni dokument "Program ruralnog razvitka 2006.-2013."

Stručni tim na izradi projekta:

Voditelj projekta: Doc.dr. sc. Josip Juračak

Stručni suradnici: Doc.dr. sc. Ivo Grgić
Doc.dr.sc. Damir Kovačić
Prof.dr.sc. Ivica Kisić
Doc.dr.sc. Stjepan Husnjak
Dr. sc. Marija Radman

Koordinator projekta: Mr. sc. Josip Kraljičković

Rezultati istraživanja na ovom projektu vlasništvo su Zagrebačke županije. Pri korištenju autorskih materijala članova stručnog tima nastalih pri izradi projekta, Županija se obvezuje isticati ime autora i ustanovu autora.

Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu može rabiti rezultate ovog istraživanja uz suglasnost Zagrebačke županije.

KAZALO SADRŽAJA

1.	UVOD.....	1
1.1.	Određenje pojmova.....	2
1.2.	Cilj projekta.....	3
1.3.	Politika ruralnog razvitka u EU.....	3
1.4.	Programi razvitka tijekom pristupa EU	5
1.4.1	CARDS	5
1.4.2	Program SAPARD	6
1.4.3	Program PHARE	10
1.4.4	Program ISPA	11
2.	PLAN I METODIKA RADA NA PROJEKTU	13
2.1.	Plan rada	13
2.2.	Metodika rada	14
3.	ODREĐENJE SEOSKOG (RURALNOG) PROSTORA	16
3.1.	Određenje ukupnog područja istraživanja	16
3.2.	Određenje seoskog prostora	17
4.	POSTOJEĆI DOKUMENTI VEZANI UZ RAZVITAK SEOSKOG PROSTORA	22
4.1.	Dokumenti državne razine.....	22
4.1.1	Zakon o poljoprivredi.....	22
4.1.2	Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu	22
4.1.3	Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija poljoprivrede i ribarstva RH.....	23
4.1.4	Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja	24
4.1.5	Strategija ruralnog razvitka Republike Hrvatske.....	26
4.2.	Dokumenti na razini Zagrebačke županije i jedinica lokalne samouprave	27
4.2.1	Strategija i programi održivog gospodarstvenog razvoja Zagrebačke županije	27
4.2.2	Program razvitka ekološke poljoprivrede u Zagrebačkoj županiji do 2005. godine.....	29
4.2.3	Razvoj seoskog turizma u Zagrebačkoj županiji.....	30
4.2.4	Gospodarski razvojni projekt za novo Pokupsko	31
5.	STANJE SEOSKOG PROSTORA	32
5.1.	Demografski i sociološki pokazatelji.....	32
5.2.	Značaj i stanje ključnih gospodarskih sektora	38
5.2.1	Stanje u sektoru poljoprivrede.....	38

5.2.2	Zaključno razmatranje gospodarskih sektora	49
5.3.	Komunalna i gospodarska infrastruktura	50
5.3.1	Prometna povezanost.....	51
5.3.2	Opskrbljenost ostalom infrastrukturom	53
5.4.	Institucijska infrastruktura.....	54
5.5.	Radionice o problemima i mogućnostima razvitka seoskog područja.....	56
6.	SNAGE, SLABOSTI, PRIGODE I PRIJETNJE ZA RAZVITAK SELA I SEOSKOG PROSTORA.....	59
6.1.	Rezultati SWOT analize stanja pučanstva na ruralnom prostoru.....	60
6.2.	SWOT analiza za ekološku poljoprivredu na području Zagrebačke županije	61
6.3.	Rezultati SWOT analize stanja gospodarstva.....	62
6.4.	Rezultati SWOT analize stanja infrastrukture.....	64
6.5.	Rezultati skupne SWOT analize stanja seoskog prostora	65
7.	MJERE RURALNOG RAZVITKA.....	68
7.1.	Glavni ciljevi i prioriteti razvitka sela i seoskog prostora	68
7.2.	Opća načela i uvjeti za ostvarenje potpore	70
7.3.	Mjere za poticanje razvitka sela i seoskog prostora.....	72
7.3.1	Prioritet 1.: Povećanje konkurentnosti ključnih ruralnih sektora, sukladno zahtjevima pristupa EU, kao i zahtjevima zaštite okoliša i šire javnosti.....	73
7.3.2	Prioritet 2.: Povećanje i diverzifikacija zaposlenosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru	77
7.3.3	Prioritet 3.: Razvitak infrastrukture, s posebnim naglaskom na područja koja u razvitku zaostaju za prosjekom županije	83
7.3.4	Prioritet 4.: Naglašavanje višeznačne uloge poljoprivrede u smislu održavanja krajolika, očuvanja okoliša, očuvanja tradicijske baštine i stvaranja dohotka	85
7.3.5	Prioritet 5.: Održivo gospodarenje šumskim prostorom, lovnim i ribolovnim resursima	88
7.4.	Sažeti pregled programa - matrica aktivnosti.....	92
7.5.	Prijedlog proračuna za program ruralnog razvitka	94
7.6.	Provedbena infrastruktura.....	97
7.7.	Ocjena provedbe Programa ruralnog razvitka	100
8.	ISKUSTVA REPUBLIKE SLOVENIJE U PRILAGODBI POLITIKE RAZVITKA SELA I SEOSKOG PROSTORA.....	106
8.1.	Program SAPARD u Republici Sloveniji	107
9.	POPIS KORIŠTENE LITERATURE I DOKUMENTACIJE.....	113

10. PRILOZI	115
10.1. Pregled statističkih podataka za ruralne i urbane gradove i općine.....	116
10.2. Popis sudionika radionica o razvitku seoskog prostora	125
10.3. Izvod iz temeljnih uredbi ZPP EU o ruralnom razvitku	127
1.1.1. Uredbe Vijeća Europe br. 1257/1999 i 1783/2003	127
10.4. Prijedlog teritorijalne podjele Republike Hrvatske prema NUTS nomenklaturi	134
10.5. Stanje i perspektive ekološke poljoprivrede na području zagrebačke županije	137
1.1.2. Trenutno stanje i budućnost ekološke poljoprivrede u Zagrebačkoj županiji i RH.....	137
1.1.3. Pogodnost ruralnih područja Zagrebačke županije za razvoj ekološke poljoprivrede.....	138
1.1.4. Temeljni problemi razvoja ekološke poljoprivrede na području Zagrebačke županije	138
1.1.5. Umjesto zaključka	140

Popis tablica

Tablica 3-1	Stanovništvo i površina po gradovima i općinama Zagrebačke županije....	18
Tablica 3-2	Gradovi i općine Zagrebačke županije prema definiciji seoskih područja OECD-a (gustoća naseljenosti manja od 150 stanovnika po km ²)	20
Tablica 5-1	Indeksi promjene pučanstva u razdoblju od 1981. do 2001. godine.....	33
Tablica 5-2	Površina, pučanstvo i kućanstva Zagrebačke županije	33
Tablica 5-3	Brojnost pučanstva Županije po spolu.....	35
Tablica 5-4	Brojnost pučanstva Županije prema ekonomskoj aktivnosti	35
Tablica 5-5	Obrazovna struktura pučanstva Županije starog 15 i više godina	36
Tablica 5-6	Ukupno i poljoprivredno pučanstvo Županije	37
Tablica 5-7	Poljoprivredno pučanstvo Županije prema aktivnosti	37
Tablica 5-8	Osobe koje samostalno obavljaju djelatnost na poljoprivrednim gospodarstvima i pomažući članovi na poljoprivrednim gospodarstvima...	39
Tablica 5-9	Poljoprivredno zemljište po katagorijama u Zagrebačkoj županiji 2003. godine.....	40
Tablica 5-10	Raspoloživo zemljište poljoprivrednih kućanstava i poslovnih subjekata u Zagrebačkoj županiji prema popisu poljoprivrede 2003. godine.....	40
Tablica 5-11	Kućanstva koja su koristila poljoprivredno zemljište 2003. godine prema području	41
Tablica 5-12	Korištene poljoprivredne površine u Zagrebačkoj županiji obuhvaćene Popisom poljoprivrede 2003. godine	41
Tablica 5-13	Proizvodnja važnijih biljnih kultura u Zagrebačkoj županiji u razdoblju od 1999. do 2003. godine.....	44
Tablica 5-14	Broj stoke, peradi i pčelinjih zajednica u Zagrebačkoj županiji 2003. godine	45
Tablica 5-15	Prosječan broj stoke po gospodarstvu*	46
Tablica 5-16	Ukupni prihod i dotacije u proračunima općina i gradova za 2002. godinu	49
Tablica 5-17	Dodana vrijednost po stanovniku i efikasnost humanog kapitala 2003. godine.....	50
Tablica 5-16	Sažeti prikaz rezultata radionica o mogućnostima razvitka seoskog prostora	57
Tablica 7-1	Prijedlog proračuna za Program ruralnog razvitka od 2006. do 2013. godine	94
Tablica 7-2	Prijedlog proračuna za Program ruralnog razvitka za razdoblje 2006-2013	95
Tablica 7-3	Pokazatelji za donošenje ocjene o stanju provedbe Programa ruralnog razvitka 2006.-2013. godine	101
Tablica 7-4	Planirani broj korisnika po mjerama i aktivnostima Programa ruralnog razvitka 2006.-2013. godine	104
Tablica 10-1	Važnija obilježja obrazovne strukture stanovništva Županije starog 15 i više godina.....	116
Tablica 10-2	Neka obilježja ekonomski aktivnog stanovništva Županije.....	117
Tablica 10-3	Udržavano poljoprivredno stanovništvo Županije	118

Tablica 10-4	Neki pokazatelji razine infrastrukturne opremljenosti kućanstava Županije	119
Tablica 10-5	Poljoprivredna kućanstva prema korištenom zemljištu	120
Tablica 10-6	Korišteno poljoprivredno zemljište na kućanstvima po kategorijama (1. lipnja 2003.)	121
Tablica 10-7	Broj poljoprivrednih kućanstava s korištenim poljoprivrednim zemljištem prema kategorijama.....	122
Tablica 10-8	Površina korištenih oranica i vrtova (1. lipnja 2003.).....	123
Tablica 10-9	Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalima dopunskim djelatnostima na posjedu (1. lipnja 2002. - 31. svibnja)	124
Tablica 10-10	Popis prisutnih na radionici u Vrbovcu, 14. prosinca 2004. godine	125

Popis slikovnih prikaza

Slika 3-1	Zemljopisni položaj Zagrebačke županije	17
Slika 3-2	Kartografski prikaz Općine i gradovi Zagrebačke županije prema gustoći naseljenosti prema podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2001 godine	21
Slika 5-1	Kartografski prikaz Općine i gradovi Zagrebačke županije prema gustoći naseljenosti prema podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2001 godine	34
Slika 5-2	Struktura korištenih poljoprivrednih površina Zagrebačke županije.....	39
Slika 5-3	Korištenje oranica i vrtova obiteljskih gospodarstava Zagrebačke županije....	42
Slika 5-4	Udjel OPG i pravnih subjekata u broju stoke u Zagrebačkoj županiji (prosjeak za razdoblje 1997.-2003. godine)	45
Slika 5-5	Kretanje broja stoke u Zagrebačkoj županiji za razdoblje 1997.-2003. godine	46
Slika 5-6	Kretanje stočarske proizvodnje u Zagrebačkoj županiji za razdoblje 1997.-2003. godine	47
Slika 5-7	Odabrani pokazatelji razine infrastrukturne opremljenosti kućanstava Županije	50
Slika 5-8	Postojeće stanje cestovne mreže na prostoru Zagrebačke županije.....	52
Slika 5-9	Postojeće stanje željezničke mreže na prostoru Zagrebačke županije.....	52
Shema	odnosa elemenata plana razvitka seoskog prostora	69
Shema	hijerarhije u provedbi Programa ruralnog razvitka.....	99
Shema	položaja krajnjih korisnika u provedbi Programa ruralnog razvitka	99

Slika 8-1	Organigram Agencije za poljoprivredno tržište i razvitak seoskog prostora Republike Slovenije.....	106
Slika 8-2	Razina iskorištenja sredstava SAPARD-a od 2000. do 2003. godine	112
Slika 10-1	NUTS II regije za Hrvatsku.....	134
Slika 10-2	NUTS III regije za Hrvatsku: županije.....	135
Slika 10-3	NUTS V regije za Hrvatsku: gradovi i općine.....	136

Popis korištenih kratica

ARSKTRP	Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
BDP	Bruto domaći proizvod
CAP	Common Agricultural Policy
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization
DZS RH	Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
ERDF	European Regional Development Fund
ESF	European Social Fund
EU	Europska unija
GIS	Geografski informacijski sustav
HEP	Hrvatska elektroprivreda
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
MPŠH	Ministarstvo poljoprivrede šumarstva i prehrane Republike Slovenije
MPŠVG	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva Republike Hrvatske
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NPPSP	Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja
NUTS	Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques
RH	Republika Hrvatska
RS	Republika Slovenija
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
STO	Svjetska trgovinska organizacija
SWOT	Strengths, weaknesses, opportunities and threats (<i>eng.</i> , snage, slabosti, prigode i prijetnje)
UN FAO	United Nations Food and Agricultural Organisation
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika

1. UVOD

Dobivanjem pozitivnog mišljenja o spremnosti za članstvo i približavanjem početka pregovora o pridruživanju Europskoj uniji (EU)¹, Hrvatska se našla pred mnoštvom novih izazova. Jedan od vjerojatno najvećih jest prilagodba *Zajedničkoj poljoprivrednoj politici* EU. Nakon desetljeća primjene *Zajedničke poljoprivredne politike* (ZPP), kojom se poticala intenzifikacija proizvodnje i štitilo domaće tržište poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, posljednjim reformama u njoj su uvedene velike promjene. Novo usmjerenje ZPP-e se temelji na konceptu višedjelatne i održive poljoprivrede, kao djelatnosti koja, uz primarnu proizvodnju hrane i sirovina, presudno utječe na kvalitetu života izvan urbanih sredina. Godišnji proračun ZPP-e, koji je nekad iznosio i do 2/3 ukupnog proračuna EU, danas iznosi nešto manje od 1/2 istog proračuna. Međutim, unatoč smanjenju udjela, područje djelovanja ZPP-a širi se iz reforme u reformu. U strukturi današnjeg proračuna ZPP-a znatno se smanjio udjel tržišnih subvencija i poticanja izvoza, dok najveći udjel imaju izravna plaćanja poljoprivrednicima. Reformom ZPP-e iz 1999. godine (tzv. *Agenda 2000*) započelo je i poticanje razvitka seoskih područja iz posebno dijela proračuna za tu namjenu. Pri tom se pod razvitkom seoskih područja razumijeva njihov sveukupni gospodarski i društveni rast, uzimajući u obzir postojeću gospodarsku strukturu, prirodne resurse, tradiciju i očuvanje prirodnih vrednota.

Hrvatska poljoprivredna politika na tragu je ZPP-e, a njeno usmjeravanje u sličnom pravcu započelo je s pregovorima o pristupu *Svjetskoj trgovinskoj organizaciji* (STO). Pristup STO-u uzrokovao je preusmjeravanje potpore proizvodnji i zaštite tržišta s količinskih, na poticaje po jedinici kapaciteta i zaštitu tržišta u vidu dogovorenih carinskih tarifa. Najnovijim promjenama uveden je sustav potpore u okviru kojeg se predviđaju i mjere potpore razvitku seoskih područja, ali u vrlo malom udjelu u odnosu na ukupni proračun poljoprivrednih potpora (tek nekoliko postotaka ukupnog poljoprivrednog proračuna). Jasno je da se prilagodba hrvatske poljoprivredne politike ZPP-i mora intenzivnije nastaviti, kako bi se stvorili uvjeti za iskorištenje raspoloživih pretpristupnih fondova, a sam proces pridruživanja prošao što bezbolnije za naš poljoprivredni sektor i seoska područja.

Prepoznavši ruralni prostor kao jedno od najvećih blaga svojega područja, Zagrebačka županija na vrijeme je spoznala njegov značaj za buduće razdoblje. Županijski *Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo* već niz godina djeluje na razvitku poljoprivrede i seoskih područja Županije. U okviru najnovijih zbivanja u državnom i međunarodnom okruženju, njegovo se djelovanje mora u najvećoj mogućoj mjeri prilagoditi budućim kretanjima. Shodno tome, planiranje razvitka seoskog prostora u narednom razdoblju treba odraditi prema načelima i metodama suvremene razvojne politike EU.

---

¹ U trenutku pisanja ovog teksta datum početka pregovora još nije bio poznat. U međuvremenu su pregovori o pridruživanju EU otvoreni 3. listopada 2005. godine.

1.1. Određenje pojmova

Za označavanje područja koja ne pripadaju urbanim u nas se, osim pojma "seoska", uvriježio i izraz "ruralna" područja. Stoga ćemo nadalje u ovom tekstu pod pojmovima "seoska područja" i "ruralna područja" razumijevati iste teritorijalne cjeline, odgovarajućih prostornih, gospodarskih i društvenih značajki.

Sukladno tome, ravnopravno ćemo rabiti i pojmove "razvitak seoskih područja" i "ruralni razvitak", prihvaćajući da imaju isto značenje: sveobuhvatni društveno-gospodarski razvitak na seoskim područjima.

Za uspješno planiranje i odvijanje ruralnog razvitka, potrebno je uvažiti tri temeljna koncepta, a to su slijedeći koncepti:

- *metodološki koncept*: seoski prostor i temeljna načela njegovog razvitka su jasno određeni,
- *koncept učinkovitosti*: društveno-gospodarski čimbenici na seoskom prostoru djelotvorno doprinose ukupnom gospodarskom rastu,
- *koncept jednakosti*: životni standard seoskog stanovništva ne zaostaje za onim gradskog stanovništva.

Glede *metodološkog koncepta*, u EU se ruralni razvitak prostorno temelji na regionalnoj podjeli država članica. Prema odgovarajućim kriterijima, regije se dijele na urbane i ruralne, i njihov se razvitak planira i podupire sukladno toj podjeli.

Planiranje razvitka provodi se putom sedmogodišnjih planova ili programa, u kojima se detaljno određuju ciljevi, prioriteti, mjere, korisnici, organizacija i provedba politike ruralnog razvitka za navedeno razdoblje. Programi ruralnog razvitka se donose na razini države ili regije, a za financiranje iz proračuna ZPP-e, odobravaju se na razini EU. Za provedbu planova i plasman sredstava odgovorne su nacionalne institucije koje moraju biti akreditirane pri *Europskoj komisiji*, što je u skladu s načelom decentralizacije financiranja.

Usvajanje ukratko opisanog sustava zahtijeva dobro poznavanje njegovog djelovanja i razvijenu institucijsku infrastrukturu, za što je potrebno određeno vrijeme. Što prije se na razini države ili regije počne razmišljati i djelovati prema načelima politike ruralnog razvitka EU, to će se prije stvoriti uvjeti za korištenje sredstava EU. U tom smislu, ruralni razvitak ne može se promatrati odvojeno od regionalnog razvitka, već se obje politike moraju nadopunjavati i usklađivati.

Za što brže i kvalitetnije usvajanje politike ruralnog razvitka EU, potrebno u najvećoj mogućoj mjeri iskoristiti prigodu koju pružaju pretprikladni fondovi EU kao što su CARDS, ISPA i SAPARD². Ovi su fondovi prije svega namijenjeni upravo prilagodbi država pristupnica određenim sustavima EU. Među njima je za poljoprivredu i ruralni razvitak najvažniji *Specijalni pristupni program za poljoprivredu i ruralni razvitak*, odnosno SAPARD. Osim znatnih financijskih sredstava, ovaj program je od posebnog značaja i zbog toga što zemlja korisnica, putom njegove provedbe, usvaja praksu razvitka sela i seoskih područja prema pravilima ZPP-e EU.

---

² CARDS - Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization; ISPA - Instrument for Structural Policies for Pre-Accession i SAPARD - Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

1.2. Cilj projekta

Projektom *Istraživanje mogućnosti razvoja sela i seoskog prostora na području Zagrebačke županije* dobiva se znanstveno-stručna i praktično potvrđena podloga za djelovanje na razvitku ruralnih područja tijekom slijedećih sedam godina. Cilj projekta je izrada "*Programa ruralnog razvitka*", dokumenta koji svojom strukturom i predloženim mjerama treba udovoljiti potrebama razvitka ruralnog prostora Županije i po načelima suvremenog programiranja ruralnog razvitka. Radi ostvarenja ovog cilja, u projektu je potrebno izvršiti slijedeće zadaće:

- odrediti ruralni prostor na području Zagrebačke županije pojmovno i teritorijalno,
- utvrditi postojeće stanje ruralnih u odnosu na urbana područja Županije,
- odrediti ciljeve ruralnog razvitka u Županiji ,
- odrediti prioritete ruralnog razvitka i
- definirati pojedinačne programe ruralnog razvitka.

1.3. Politika ruralnog razvitka u EU

"Posljednjih godina europska poljoprivredna politika pridavala je sve manji značaj tržišnim mehanizmima i putom ciljanih mjera potpore više se okrenula zadovoljenju rastućih zahtjeva javnosti glede sigurnosti prehrane, kvalitete hrane, diferencijacije proizvoda, dobrobiti životinja, kvalitete okoliša i očuvanja prirode i krajobraza."

Zaključci sa zasjedanja *Europskog vijeća* u Göteborgu, lipanj 2001.

Prema posljednjim podacima, seoske ili ruralne regije u EU zauzimaju oko 80% ukupne površine i na njima živi oko 25% pučanstva. Razlike između pojedinih ruralnih regija su izuzetno velike, što pretpostavlja i veliki raspon izazova s kojima se susreću: od preustroja poljoprivrednog sektora, do rješavanja problema depopulacije ili zaštite okoliša. U većini seoskih područja poljoprivredna djelatnost ima sve manju gospodarsku važnost, ali je prepoznat njezin značaj glede upravljanja prirodnim bogatstvima, oblikovanja seoskog krajobraza i očuvanja kulturnog nasljeđa.

Kroz politiku ruralnog razvitka poljoprivreda se smješta u širi kontekst ukupnog seoskog područja, a njena zadaća se širi na očuvanje seoskog prostora u ekološkom smislu i povećanje njegove gospodarske vrijednosti, kako bi postao privlačan sadašnjim i novim stanovnicima. Uz to, politikom razvitka seoskih područja promiče se njihova dobrobit i značaj, koji neupitno ovise i o "zdravom" i uspješnom poljoprivredno-prehrambenom sektoru.

Posljednjih godina se ZPP okrenula s potpore proizvodnji prema potpori dohotka proizvođača, kao i prema ostvarenju cilja održive poljoprivrede. Vrlo važan dio nove ZPP-e jest potpora koju poljoprivreda ostvaruje putom mjera razvitka seoskih područja. Te su mjere namijenjene prilagodbi proizvodnje, upravljanju zemljištem, usvajanju novih tehnologija prema zahtjevima šire zajednice itd. Sve više se ove mjere usmjeravaju i prema drugim pojedincima ili skupinama uz poljoprivrednike, a koji su aktivni dionici razvitka seoskih područja.

Posljednjih godina programi razvitka seoskih područja uključuju mjere promicanja održavanja okoliša, kvalitete prehrambenih proizvoda, vitalnosti seoskog gospodarstva, dobrobiti životinja i sl.

Neki od ključnih datuma politike ruralnog razvitka u EU

- Europska konferencija o ruralnom razvitku (Cork, studeni 1996.)
- Agenda 2000 - Reforma ZPP (Berlin, ožujak 1999.)
Najvažnije izmjene glede primjene politike ruralnog razvitka na cijelom području EU. Uvođenje koncepta 1. i 2. stupa ZPP
- Siječanj 2000. - prosinac 2006: razdoblje provedbe tekućih nacionalnih i regionalnih programa ruralnog razvitka.
- Sjednica Europskog vijeća u Göteborgu (Lipanj 2001)
Uvođenje novijih mjera u okviru ZPP i ruralnog razvitka (okoliš, sigurnost prehrane, održiva proizvodnja i sl.).
- "Nova, reformirana poljoprivredna politika" (Luxembourg, lipanj 2003.)
Sveobuhvatna reforma ZPP koja je uključila jačanje politike ruralnog razvitka u financijskom smislu.
- Konferencija EU-e o ruralnom razvitku (Salzburg, 12–14 Studeni 2003).

(Izvor: *Rural Development in the European Union: Fact Sheet, EC, Luxembourg, 2003.*)

Financiranje ruralnog razvitka osigurava se putom sredstava iz *Europskog fonda za usmjeravanje i garancije u poljoprivredi* (EAGGF) i sredstava država članica EU. U tekućem programskom razdoblju (2000. - 2006.) ukupni proračun za sve mjere ruralnog razvitka u EU određen je na preko 50 milijardi Eura. U okviru ovih sredstava financira se i program LEADER+, koji je prvotno namijenjen projektima za bolje korištenje prirodne i kulturne baštine kraja, poboljšanje kvalitete života na seoskim područjima, poticanje proizvoda dodane vrijednosti na manjim proizvodnim jedinicama za lokalno tržište na temelju partnerstva i uporabe suvremenih tehnologija.

Osim financiranja razvitka seoskih područja putom mjera utvrđenih regionalnim ili nacionalnim planovima ruralnog razvitka, moguće je i financiranje preko *Europskog fonda za regionalni razvoj* (ERDF) i *Europskog socijalnog fonda* (ESF). Za financiranje su podobne

regije koje ulaze u područje *Cilja 1* strukturnih fondova, i one mogu unutar programskih dokumenata regionalnog razvitka planirati i mjere ruralnog razvitka³. Za područja u kojima je ribarstvo jedan od ključnih gospodarskih sektora moguće je koristiti i sredstva *Europskog fonda za ribarstvo*. Prioriteti ovih fondova za razdoblje 2004-2006. su aktivno uključivanje seoskih prostora u uređenje i planiranje prostora, politika zapošljavanja (uključuje obrazovanje i osposobljavanje), te uspostavljanje partnerstva među čimbenicima koji aktivno sudjeluju u politici razvitka seoskog prostora.

Najnovijom reformom ZPP (2004. godina) u sustavu potpore ruralnom razvitku predviđene su velike izmjene, kojima se nastoji pojednostavniti instrumente potpore i osigurati bolju djelotvornost predviđenih sredstava. U tom smislu, financiranje ruralnog razvitka će se temeljiti na jedinstvenom fondu, a postojeći sustav mjera ruralnog razvitka i mjera predviđenih strukturnom politikom će se reorganizirati i ujednačiti. Treba reći i da će se postojeći sustav izravnih plaćanja izmijeniti i svesti na gospodarstvo kao jedinicu obračuna, umjesto obračuna po jedinici površine ili broju stoke.

³ Regije koje ulaze u *Cilj 1* (eng. *Objective 1*) financiranja iz strukturnih fondova EU jesu regije teritorijalne razine NUTS II čiji je BDP po stanovniku za zadnje tri godine manji od 75% prosječnog BDP-a EU.

1.4. Programi razvitka tijekom pristupa EU

Za potrebe prilagodbe nacionalnog gospodarstva i zakonodavstva zahtjevima EU u državama pristupnicama, EU je u razdoblju 2000. - 2006. izdvojila sredstva u okviru tri pretpristupna fonda: Phare, ISPA i SAPARD. Uz to, prije dobivanja statusa pristupnice, države Jugoistočne Europe, među kojima i Hrvatska, imaju mogućnosti korištenja CARDS programa, također namijenjenog razvitku i dosezanju standarda EU.

Uz važan cilj da se ovim sredstvima financira gospodarski i ini razvitak država pristupnica, korištenje ovih fondova presudno je iskustvo koje priprema državnu upravu, lokalnu upravu i samoupravu, gospodarstvenike i druge za korištenje fondova EU.

Europsko je vijeće u lipnju 2004. godine prihvatilo Hrvatsku kao državu pristupnicu za članstvo u EU. Prema *Komunikaciji Europske komisije* Vijeću Europe i Europskom parlamentu od 6. listopada 2004. godine, vezano uz *Strateški dokument Europske komisije o napretku procesa proširenja*, za Hrvatsku se od 1.1.2005. otvara mogućnost korištenja sredstava pomoći iz sva tri navedena pretpristupna fonda EU.

1.4.1 CARDS

Program CARDS je program tehničko-financijske pomoći čiji je osnovni cilj potpora zemljama jugoistočne Europe u aktivnom sudjelovanju u procesu stabilizacije i pridruživanja. Moguće ga je koristiti i prije dobivanja statusa zemlje pristupnice.

Program CARDS zamjenjuje prijašnje programe OBNOVA i Phare⁴, a koriste ga Hrvatska, Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Srbija i Crna Gora. Predviđen je za razdoblje do 31. prosinca 2006. godine, a ukupni proračun mu je 4,65 milijardi eura.

Prema *Uredbi o programu CARDS Vijeća EU br. 2666/2000*, sredstva pomoći su namijenjena za:

- obnovu i povratak izbjeglica;
- stvaranje institucionalnog i zakonodavnog okvira koji će poduprijeti demokraciju, vladavinu prava i prava manjina, civilno društvo, nezavisnost medija, jačanje zakonitosti i mjera za borbu protiv organiziranog kriminala;
- ekonomske reforme;
- društveni razvoj, s posebnim naglaskom na smanjenje siromaštva, jednakost spolova, obrazovanje, stručno usavršavanje i obnovu okoliša;
- razvoj tješnjih veza između zemalja korisnika, između njih i EU, te između njih i zemalja kandidata za članstvo u EU;
- promociju regionalne, međudržavne, prekogranične i međuregionalne suradnje među zemljama korisnicima te između njih i EU.

Tako se iz ovog programa u Hrvatskoj mogu ostvariti slijedeće vrste pomoći:

- tehnička pomoć: za konzultantske usluge i tzv. *twining* projekte,
- investicije: za jačanje institucija u smislu nabave opreme i izgradnje,

---

⁴ Zemlje s područja bivše Jugoslavije sum ogle koristiti sredstva programa Phare u okviru bivše države do raspada.

- bespovratna sredstva: za nevladine organizacije.

Najveći dio sredstava je predviđen za prvu vrstu pomoći.

Izravni korisnici sredstava su državna tijela na svim razinama, javne ili mješovite institucije, institucije koje pružaju pomoć poslovnim subjektima, zadruge, udruge, fondacije i nevladine organizacije. Sredstva se mogu koristiti i za sufinanciranje projekata.

Glede ruralnog razvitka, sredstva CARDS-a nisu izravno namijenjena financiranju mjera ruralnog razvitka, ali omogućeno je financiranje projekata i investicija koje tom razvitku mogu pogodovati. U okviru CARDS-a predviđena je i mogućnost financiranja inter-regionalnih projekata regija u EU i onih izvan EU.

Pomoć se dodjeljuje isključivo za unaprijed isplanirane i razrađene programe/projekte, na temelju natječajne procedure Europske komisije. Programi se provode sukladno standardnim procedurama *Europske komisije*, pri čemu se primjenjuje metodologija upravljanja projektnim ciklusom (*Project Cycle Management - PCM*).

1.4.2 Program SAPARD

Kao pretpristupni fond EU, SAPARD je ustanovljen *Uredbom Europskog vijeća* br. 1268/1999 u lipnju 1999. godine, a temeljem preporuke *Europske komisije* sadržane u programu *Agende 2000*. Ovom se preporukom nalagalo povećanje pomoći u prilagodbi državama pristupnicama za razdoblje 2000-2006. godine.

Program SAPARD je u nadležnosti *Općeg ravnateljstva za poljoprivredu EU* (DG Agri). Temeljna je Namjena mjere priprema zemalja pristupnica Europskoj uniji za provedbu mjera ZPP u području razvitka seoskog prostora. Kroz pripreme za prihvaćanje i distribuciju sredstava iz SAPARD programa, osim izravne financijske koristi, ove zemlje stječu iskustva koja ih pripremaju kasnijoj primjeni mjera ZPP namijenjenih punopravnim članicama EU.

Ovo je najznačajniji program za prilagodbu u području poljoprivrede i ruralnog razvitka, a temeljni ciljevi su mu slijedeći:

- uspostava sustava potpore održive poljoprivrede i razvitka seoskih područja prema standardima EU,
- rješavanje problema dugotrajne prilagodbe poljoprivrede i seoskih područja,
- pomoć uvođenju *acquis communautaire* u svezi ZPP i na nju vezanih politika.

Iz sredstava SAPARD-a se mogu financirati slijedeće mjere:

- **ulaganja u poljoprivredna gospodarstva⁵,**
- **poboljšanje tehnologije prerade i marketinga poljoprivrednih i ribarskih proizvoda,**
- veterinarska i fitosanitarna kontrola, kakvoća hrane i zaštita potrošača,
- promocija proizvodne tehnologije koja štiti okoliš i čuva seosku baštinu,
- diverzifikacija gospodarskih aktivnosti i razvitak zamjenskih izvora dohotka,
- usluge potpore i upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima,
- osnivanje udruženja proizvođača,

---

⁵ Mjere otisnute debljim slovima odabrane su u hrvatskom planu za SAPARD.

- obnova sela i očuvanje seoskog nasljeđa,
- poboljšanje i preparcelacija zemljišta,
- obnova katastra,
- stručno obučavanje,
- **poboljšanje infrastrukture na seoskom području**
- upravljanje vodnim resursima za poljoprivredu,
- projekti u šumarstvu, investicije u privatna šumarska imanja, prerada i marketing šumarskih proizvoda,
- **tehnička pomoć** (studije, nadzor, informiranje, javne objave).

Koje će se mjere financirati u pojedinoj državi, ovisi o nacionalnom programu ruralnog razvitka kojeg mora odobriti Europska komisija. Pri tome, EU može financirati najviše 50% javnih troškova pojedine mjere, a ukupni udjel javnih sredstava, uključujući i nacionalne fondove, može iznositi do 75%. Izuzetak su mjere namijenjene lokalnoj samoupravi i tehnička pomoć, gdje udjel može biti i 100%. Ako se radi o financiranju mjera koje uključuju profitabilne tvrtke, ukupni udjel javnih sredstava može biti najviše 50% ukupnog troška, u čemu sredstva SAPARD-a mogu iznositi najviše 75%. Za financiranje fonda su za 10 država do 2003. godine bila predviđena ukupna godišnja sredstva od 560 milijuna EURA.

Sve zemlje koje su u posljednjem krugu proširenja postale članicama EU, osim Malte i Cipra, imale su pravo koristiti sredstva SAPARD-a⁶ do trenutka ulaska u EU. Nakon toga, *Zakonom o pristupu EU* određen je poseban režim ruralnog razvitka za svaku novu državu članicu (temeljen uglavnom na *Privremenom instrumentu ruralnog razvitka - TRDI*).

Program SAPARD još je uvijek dostupan Rumunjskoj i Bugarskoj, a, ukoliko zadovolji potrebne uvjete, Hrvatska će moći koristiti sredstva iz ovog programa tijekom 2006. godine u ukupnom iznosu od 25 mil. Eura.

1.4.2.1 Preduvjeti za implementaciju SAPARD programa

Sredstva iz SAPARD programa dostupna su državi pristupnici samo ako je udovoljila strogim zakonskim, organizacijskim i nadzornim uvjetima. Tome je razlog *načelo proširene decentralizirane provedbe*, što znači da država korisnica ima vrlo veliku samostalnost u provedbi programa. Ustanove EU zadržavaju samo pravo *ex post* nadzora.

S obzirom da se mjere predviđene programom financiraju javnim sredstvima EU i države korisnice, primjena programa mora biti omogućena odgovarajućim nacionalnim zakonskim i podzakonskim aktima. Ukoliko zakonska regulativa države ne omogućava primjenu SAPARD-a, provedba programa je nemoguća.

Obično se uvjeti primjene ovoga programa određuju u okviru regulative poljoprivredne politike. Osim toga, odgovarajućim uredbama mora se definirati i slijedeće:

- fond ili račun i način raspolaganja sredstvima SAPARD-a,
- institucija zadužena za provedbu programa (raspisivanje natječaja, ugovaranje projekata, nadzor, plaćanja),
- nadzorno tijelo za provedbu programa (nadzorni odbor ili slično nezavisno tijelo).

⁶ To uključuje Češku, Estoniju, Litvu, Latviju, Mađarsku, Poljsku, Slovačku i Sloveniju.

U prijedlogu hrvatskog nacionalnog programa za SAPARD, MPŠVG je odabralo tri mjere, uz uobičajenu mjeru tehničke pomoći. U nastavku dajemo sažeti prikaz dozvoljenih ulaganja po mjerama i sektorima:

1. Mjera: Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva

- mlijeko, mliječne prerađevine i meso:
  - ulaganje u izgradnju i adaptaciju staja za goveda, svinje i perad,
  - ulaganje u opremu za staje,
  - ulaganje u opremu za izgnojavanje, tankove za čuvanje stajskog gnoja, uključujući specijalizirana sredstva transporta, ako su dio projekta,
  - prva kupnja rasplodne stoke radi poboljšanja uzgojnih kvaliteta.
- voće i povrće:
  - ulaganje u izgradnju i adaptaciju zaštićenih prostora,
  - ulaganje u opremanje zaštićenih prostora,
  - ulaganje u izgradnju i/ili opremanje skladišta (uključujući i ULO),
  - ulaganje u opremu za berbu, doradu, konfekcioniranje i pakiranje voća i povrća,
  - ulaganje u sustave navodnjavanja uključujući kompjutersku opremu.
- ratarske kulture:
  - ulaganje u izgradnju, adaptaciju i/ili opremanje sušara i skladišta za žitarice i uljarice.

Ukupan predviđeni iznos iz SAPARD-a: 5 mil. Eura

2. Mjera: Unapređenje prerade i trženja poljoprivrednih i ribarskih proizvoda

- mlijeko i mliječni proizvodi:
  - investicije u izgradnju i/ili adaptaciju i/ili opremanje i modernizaciju mljekara.

- meso i mesne prerađevine
- ulaganje u izgradnju i/ili adaptaciju klaonica i/ili opremanje klaonica,
- ulaganje u pogone za zbrinjavanje i/ili sakupljanje otpada animalnog podrijetla.
- ribarstvo
  - investicije u izgradnju i/ili adaptaciju i/ili opremanje i modernizaciju pogona za preradu ribe,
  - investiranje u opremu za hlađenje, proizvodnju, pakiranje i marketing ribljih prerađevina, uključujući rashladne uređaje za brodove i kamione (rashladni lanac) te za zbrinjavanje otpada (uključujući software),
  - investicije u izgradnju i/ili adaptaciju i/ili opremanje i modernizaciju purifikacijskih centara za školjkarstvo.
- voće i povrće
  - ulaganja u izgradnju i/ili adaptaciju i/ili opremanje pogona za preradu voća i povrća.
- neprehrambeni sektor
  - ulaganja u opremanje pogona za preradu drva

Ukupan predviđeni iznos iz SAPARD-a: 9,75 mil. Eura

3. Mjera: Ruralna infrastruktura

- ulaganje u izgradnju i/ili obnovu lokalnih i/ili nerazvrstanih cesta,
- ulaganje u protupožarne prosjeke/putove,
- ulaganja u kanalizaciju i pročistače otpadnih voda,
- ulaganja u izgradnju toplana za iskorištenje organskog otpada iz poljoprivrede i šumarstva

Ukupan predviđeni iznos iz SAPARD-a: 10 mil. Eura

4. Mjera: Tehnička pomoć

Ukupan predviđeni iznos iz SAPARD-a: 0,25 mil. Eura

Financijska sredstva EU i države korisnice se plasiraju kroz odgovarajući račun pri Ministarstvu financija. Provedbu programa vodi ustanova ili agencija određena i potvrđena od strane države pristupnice, ali i od *Europske komisije*. Obično je ova agencija u nadležnosti ministarstva za poljoprivredu, a nakon što završi razdoblje SAPARDA i država postane punopravnom članicom EU, ova institucija preuzima implementaciju mjera poljoprivredne politike i politike ruralnog razvitka EU.

Usporedo sa stvaranjem institucijskih uvjeta za SAPARD program, potrebno je izraditi i nacionalni plan ruralnog razvitka, ili nacionalni program za SAPARD kako se često naziva, jer je namijenjen planiranju korištenja sredstava ovog fonda. Nacionalni program se mora temeljiti na prethodnim i širim nacionalnim razvojnim programima (strategijama razvitka, planu regionalnog razvitka i sl.). Nakon prihvaćanja na nacionalnoj razini, ovaj plan je podložan provjeri pri *Europskoj komisiji*. Konačna inačica predstavlja dokument usuglašen između pojedine države i *Europske komisije*.

Po prihvaćanju plana i uspostavi strukture za provedbu SAPARD mjera, potpisuje se ugovor o financiranju između EU i države primateljice sredstava. Ugovor se zaključuje na razdoblje na koje se odnosi nacionalni program za SAPARD.

Do studenog 2005. godine, Hrvatska je u okviru priprema za korištenje programa SAPARD izradila nacrt *Plana za razvitak poljoprivrede i ruralni razvitak 2005-2006.*, koji je predan na odobrenje Europskoj komisiji u srpnju 2005. godine. Odgovor Europske komisije se očekuje uskoro, tj. tijekom jeseni 2005. godine. U toku je opremanje i popunjavanje ljudstvom ureda za provedbu programa, koji je ustanovljen unutar MPŠVG. Isto tako, radi se na pripremi procedura za provedbu mjera, a nacionalna akreditacija ureda se očekuje do kraja 2005. godine. Akreditacija od strane EK može se očekivati najranije u prvom tromjesečju 2006. godine.

Krajnji korisnici sredstava iz SAPARD-a mogu biti poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, trgovačka društva, obrtnici, profesionalne udruge, zadruge i jedinice lokalne samouprave na ruralnom području, što ovisi o odabranim mjerama i kriterijima za financiranje.

Treba reći da je u većini država iskorištenje sredstava iz programa SAPARD bilo na nižoj razini od očekivane, a posebno u prvoj i drugoj godini. Razlozi tome su svakako složenost provedbe i strogo poštivanje uvjeta natječaja (potpuna dokumentacija, pravovremenost i sl.). Ovakvom stanju pogodovala je i nedovoljna pripremljenost provedbene infrastrukture i krajnjih korisnika. Provedbu dodatno otežava neusklađenost zakonske i institucijske infrastrukture, koja produžava i otežava vrijeme potrebno za prikupljanje natječajne dokumentacije.

Stoga je važnost pripreme za iskorištenje programa uistinu važno. Posebice to vrijedi za Hrvatsku kojoj preostaje tek jedna proračunska godina ovog programa koji se ukida nakon 2006. godine. Za razdoblje od 2007. godine Europska komisija priprema **novi program pretprijetne pomoći pod nazivom IPA**⁷. Ovaj cjeloviti program ili instrument pomoći tijekom pristupa novim članicama EU, imati će zasebnu podcjelinu za ruralni razvitak pod nazivom IPA-RD. Načela i uvjeti korištenja biti će definirani odgovarajućim uredbama

---

⁷ IPA - Instrument for Pre-Accession Assistance

Europskog vijeća kojem je Europska komisija već uputila prijedlog temeljnog dokumenta. Kao i za SAPARD, MPŠVG je nadležna ustanova u Hrvatskoj i za program IPA-RD.

1.4.3 Program PHARE

Program *Phare* je trenutno najznačajniji oblik financijske i tehničke pomoći Europske unije namijenjen zemljama srednje i istočne Europe. Uspostavljen je 1989. godine kao instrument podrške ekonomskoj i političkoj tranziciji u Poljskoj i Mađarskoj. Godine 1990. članice *Phare*-a postaju i Bugarska, Rumunjska i bivše države Čehoslovačka, Istočna Njemačka i Jugoslavija. Po razlazu, Češka i Slovačka nastavljaju biti članice kao zasebne države, a Istočna Njemačka prestaje biti članicom nakon ujedinjenja Njemačke. Po raspadu Jugoslavije, nove države stupaju u *Phare* pojedinačno, a prva postaje članicom Slovenija 1992. godine. Uz to, Bosna i Hercegovina i Makedonija su također koristile sredstva *Phare*-a do 2001. godine i uspostave CARDS-a.

Financiranje je najčešće u obliku bespovratnih sredstava, a ne kredita. Obično sredstva daje ili EU ili se radi o zajedničkim sredstvima države korisnice, *Europske investicijske banke* i trećih zemalja i drugih tijela u zemljama korisnicama. Mogu se uključiti i sredstva *Svjetske banke* i *Europske banke za obnovu i razvitak*.

Danas je program *Phare* otvoren za zemlje koje su kandidati za članstvo: Rumunjsku, Bugarsku, Tursku i (odnedavno) za Hrvatsku. S procesom preuzimanja kohezijske politike EU, osam zemalja koje su 2004. godine postale punopravne članice EU neće više biti uključene u *Phare* (Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Slovačka i Slovenija). Njima je zadnja programska godina za *Phare* bila 2003, projekte mogu ugovarati još 2004. godine, a isplate po ugovorenim projektima vršiti zaključno sa 2006. godinom.

U prvoj proračunskoj fazi za razdoblje 1990-1994. godine *Phare* je raspolagao s 4,2 milijardi Eura, u drugoj fazi 1995-1999. godine s dodatnih 6,69 milijardi Eura, a za tekuće višegodišnje proračunsko razdoblje od 2000. do 2006. godine za *Phare* je rezervirano 10,92 milijardi Eura. Za *Phare* program je pri Europskoj komisiji zadužena *Opće ravnateljstvo za proširenje Europske unije*.

Kao jedan od tri pretprijetna programa, *Phare* podupire njihovu pripremu za članstvo u EU, a tijekom godina se sve više usmjerava na razvitak infrastrukture. Od 1997. godine, a posebno usvajanjem *Agende 2000*, *Phare* postaje u potpunosti namijenjen pretprijetnoj podršci zemljama kandidatima. Postaje strukturni fond namijenjen poticanju gospodarskog razvitka.

Njegove se aktivnosti usmjeravaju na dva prioritetna područja:

- Pomoć javnoj upravi država kandidata u doseganju kapaciteta za uvođenje pravnog nasljeđa EU. *Phare* pomaže nacionalnu i regionalnu upravu, kao i nadzorna i inspeksijska tijela, u njihovoj prilagodbi ciljevima i procedurama EU.
- Pomoć državam kandidatima pri podizanju gospodarstva i temeljne infrastrukture do razine standarda EU pokretanjem investicijskih sredstava. Posebno u područjima gdje se zahtjevi EU povećavaju: okoliš, transport, industrija, kvaliteta proizvoda, uvjeti rada itd.

Od godine 2000., metodologija provedbe *Phare*-a se mijenja iz razloga:

- koncentracije projekata na prioritet uvođenja *acquisa* predviđen *Pristupnim partnerstvom*,

- poboljšanja proračunske provedbe,
- značajnog povećanja veličine projekata i
- nastavka decentralizacije upravljanja na zemlje korisnike sredstava.

Glavni ciljevi *Phare* programa su:

- jačanje javne uprave i ustanova za djelotvoran rad u okviru EU,
- promicanje usklađivanja sa zakonodavstvom EU (*acquis communautaire*)
- skraćivanje vremena potrebnog za tranziciju i
- promicanje gospodarske i društvene ujednačenosti.

Glavni programski dokument pretpristupne strategije jest *Pristupno partnerstvo* za pojedinu državu, u kojem se postavljaju prioriteta, srednjoročni ciljevi i sredstva potrebna za njihovo ostvarenje. Prateći dokument *Pristupnog partnerstva* je *Nacionalni program za usvajanje pravnog nasljeđa EU*. *Pristupno partnerstvo* je temelj za izradu nacionalnog *Phare* programa i programa prekogranične suradnje.

Za provedbu nacionalnog *Phare* programa odgovorna je država korisnica, a EU s njom zaključuje *Memorandumu o financiranju*.

U okviru pretpristupne pomoći, korištenje sredstava programa *Phare* predviđeno je za Hrvatsku od 1. 1. 2005. godine. Program će biti na raspolaganju 2005. i 2006. godine, a ukupna sredstva iznose 160 mil. Eura (80 mil. svake godine). Isto kao i programi ISPA i SAPARD, i *Phare* istječe nakon programskog razdoblja 2000-2006. godina. Za nastavak pomoći pri pristupu nakon 2006. godine predviđen je novi program pod nazivom IPA. Proračun za ovaj program u trenutku pisanja ovog teksta još nije donesen.

1.4.4 Program ISPA

ISPA, *Instrument za strukturne politike za pretpristup*, jest program pomoći EU namijenjen prioritetima politike okoliša i transportne infrastrukture iz *Pristupnog partnerstva* zemalja pristupnica za članstvo u EU. Ustanovljen je Uredbom Vijeća Europe br. 1267/99, a na temelju prijedloga Europske komisije iz *Agende 2000*. Program spada u nadležnost *Općeg ravnateljstva za regionalnu politiku EU* (DG Regio).

Ovim se programom financiraju samo veliki i skupi projekti, minimalne vrijednosti 5 mil. Eura. Za nove članice EU (8 država) se financiranje ISPA projekata prebacuje na sredstva *Kohezijskog fonda EU*, koji je također u nadležnosti *DG Regio*.

S uvođenjem ISPA programa omogućilo se usmjeravanje *Phare* programa s problematike okoliša i transporta na druga područja gospodarstva i socijalne politike.

Glavni su ciljevi ISPA programa slijedeći:

- upoznavanje zemalja pristupnica s politikom, procedurama i načelima financiranja u EU,
- pomoć u dosezanju okolišnih standarda EU,
- jačanje i širenje veza s trans-europskom transportnom mrežom.

Ukupni proračun programa za razdoblje 2000-2006. iznosi oko 1 milijardu Eura godišnje. Ukupna odobrena pomoć za 10 država pristupnica u navedenom razdoblju je iznosila oko 7 mlrd. Eura, a vrijednost ostvarenih investicija temeljem ove pomoći iznosi preko 11,6 mlrd. Eura.

Korištenje sredstava iz ISPA programa se temelji na *Nacionalnoj strategiji za korištenje ISPA programa*. Financiranje se može zatražiti za projekte predviđene *Strategijom*, a prijedlog za financiranje ide preko *Nacionalnog ISPA koordinatora*. Uz to, predloženi projekt mora biti sadržan u sektorskom planu ulaganja iz sredstava ISPA-e.

Sektori za koje se može ostvariti pomoć jesu:

1. okoliš ili zaštita okoliša,
2. transport i
3. tehnička pomoć.

Projekti okoliša se iz ISPA programa sufinanciraju u iznosu 50% ukupne vrijednosti, a projekti transporta do 75%.

Prijedlozi projekata za financiranje se razmatraju na povjerenstvu za odabir projekata *DG Regio*, koje može zatražiti dodatna pojašnjenja od predlagača. Konačnu odluku o financiranju mora odobriti u upravni odbor članovi kojeg su predstavnici država članica EU. Po odobrenju projekta, povjerenstvo dostavlja *Memorandum o financiranju* na potpis i odobrenje u državu korisnicu.

U preostale dvije proračunske godine ukupna sredstva ISPA programa za Bugarsku, Rumunjsku i Hrvatsku iznose oko 1 mlrd. Eura. Pri tome je nešto veći iznos predviđen za 2006. godinu. Hrvatskoj je namijenjeno 25 mil. Eura u 2005. godini, i 35 mil. Eura u 2006. godini.

Ukupni iznos pomoći po državi određuje se s obzirom na broj stanovnika, BDP po stanovniku i ukupnu površinu države. Predviđeni iznos se dijeli na dva podjednaka dijela za pitanja okoliša i transporta.

2. PLAN I METODIKA RADA NA PROJEKTU

Plan izvršenja projekta "*Istraživanje mogućnosti razvoja sela i seoskog prostora na području Zagrebačke županije*" u najvećoj je mjeri određen dvama uvjetima:

- predviđenim sredstvima i rokom izrade i
- zahtjevima suvremene metodologije izrade ovakvih planova.

Obzirom na raspoložive resurse i vrijeme za izradu projekta, rad na projektu se temeljio na slijedećim odrednicama:

- proučeni su raspoloživi važeći programski i strateški dokumenti Zagrebačke županije;
- u radu na projektu su maksimalno rabljeni rezultati dosadašnjih razvojnih projekata provedenih u okviru županijskog Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo i ostalih odjela odgovornih za ključne sektore na seoskom prostoru;
- radi osiguranja i provjere potrebnih podataka i informacija, održavana je stalna suradnja sa županijskim upravnim odjelima i državnom upravom na razini županije, i to onima čija je aktivnost vezana uz seoska područja;
- radi uključenja svih partnera koji su uključeni u društveno gospodarske aktivnosti na ruralnim područjima, održane su dvije radionice u različitim područjima Županije i uspostavljen izravan kontakt sa sudionicima radionica;
- kao koordinacijsko tijelo izrade na razini Županije, u rad je uključen Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo;
- pri izradi konačnog izvješća, odnosno *Programa ruralnog razvitka*, slijedene su smjernice iz uredbi Europskog vijeća i Europske komisije koje se odnose na politiku ruralnog razvitka ZPP-e i djelovanje SAPARD programa⁸.

2.1. Plan rada

Rad na izradi projekta isplaniran je kroz devet dionica koje su se, ovisno o prirodi aktivnosti, dijelom odvijale i paralelno. Navodimo projektne dionice prema vremenskom slijedu:

1. Priprema rada

Uključuje ostvarivanje kontakata i upoznavanje jedinica lokalne samouprave (JLS) s provedbom projekta.

2. Prikupljanje informacija

Pod informacijama se razumijevaju raspoloživi statistički podaci, rezultati stručnih i znanstvenih projekata, interni podaci županijskih odjela i JLS.

---

⁸ Najvećim dijelom su to uredbe Council Regulation (EC) No 1257/99, Council Regulation (EC) No 1268/99, Council Regulation (EC) No 1783/03, Commission Regulation (EC) No 2759/99, Commission Regulation (EC) No 2251/01 i Commission regulation (EC) 817/2004

3. Razvrstavanje, obrada i analiza informacija

Provedena je u okviru stručnog tima, a rezultati su poslužili kao temelj za izradu dionice plana o postojećem stanju seoskog prostora.

4. Organizacija i održavanje rasprava

Temeljni cilj dviju održanih rasprava je bio uključivanje lokalne zajednice u određenje glavnih ograničenja i prioriteta ruralnog razvitka.

5. Izrada opisa stanja

Temeljeno na informacijama iz svih raspoloživih izvora, uz uključenje rezultata održanih rasprava.

6. SWOT analiza

Sažeti prikaz slabosti i snaga analiziranog područja glede ruralnog razvitka, uz istovremeno razmatranje prigoda i prijatnji iz okoline.

7. Izrada plana razvitka

Temeljem analize stanja i SWOT analize predloženi su ciljevi, prioriteti i mjere ruralnog razvitka.

8. Izrada načela za odabir, nadzor i ocjenu projekata

Za osiguranje učinkovitog utroška proračunskih sredstava, bilo je potrebno osmisliti djelotvoran i održiv sustav odabira, financiranja, nadzora i ocjene učinka pojedinih programa.

9. Izrada konačnog dokumenta

Izrađeni materijal u konačnici je oblikovan u programski dokument "Program ruralnog razvitka".

2.2. Metodika rada

S obzirom na prirodu i ciljeve projekta, u radu je primijenjena kombinacija terenskog istraživanja i istraživanja za stolom.

U okviru **terenskih istraživanja** održane su **dvije radionice** radi prikupljanja mišljenja i prijedloga o ograničenjima i mogućnostima ruralnog razvitka na mikro razini. Radionicama su prisustvovali predstavnici općina i gradova, predstavnici seoskih udruga, poljoprivrednih ustanova, važnijih turističkih organizacija, zatim parkova prirode i drugih čije je partnerstvo preduvjet za uspješnu provedbu planiranih programa. Radionice su osmišljene kao ciljne rasprave prema segmentima SWOT analize. Isto tako, održano je i **nekoliko razgovora** s predstavnicima županijskih upravnih odjela za gospodarstvo, zatim infrastrukturu i poljoprivredu i ruralni razvitak.

Radi prikupljanja što korisnijih, ažurnijih i točnijih informacija, tijekom rada na projektu obavljani su **razgovori sa stručnjacima i odgovornim osobama** za ruralni razvitak iz:

- Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva,
- Hrvatske gospodarske komore,
- konzultantskog tima iz EU pri Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva,
- Regionalnih razvojnih agencija u Sloveniji,
- i Agencije Republike Slovenije za kmetijske trge i razvoj podeželja.

S obzirom da je dio autora bio uključen i u izradu Strategije ruralnog razvitka za Hrvatsku i pripremu plana za SAPARD, u rezultate projekta uključen je niz svježih informacija vezanih uz ovu problematiku.

U okviru **desktop istraživanja** su analizirani dostupni strateški i programski razvojni dokumenti županije i pojedinih općina i gradova.

Uz to, **primjenom kriterija OECD-a i EU** određen je stupanj ruralnosti lokalnih zajednica i županije kao regije. Za svaku općinu i grad Zagrebačke županije određena je pripadnost ruralnim ili urbanim zajednicama, a temeljem toga je određen stupanj ruralnosti županije kao regije.

Posebna je pažnja posvećena **analizi važećih uredbi ZPP-e** koje se odnose na program SAPARD i politiku ruralnog razvitka. Analizom odredbi o programiranju ruralnog razvitka omogućena je sinteza plana i mjera ruralnog razvitka iz ovog plana

Uz to, **analizirani su i raspoloživi programski dokumenti** novih članica EU i zemalja pristupnica, izrađeni za potrebe primjene njima dostupnog SAPARD programa.

Primjenom odgovarajućih **alata GIS tehnologije** izrađeno je nekoliko kartograma s usporednim prikazom obilježja ruralnih i urbanih administrativnih zajednica u okviru županije.

Analiza snaga slabosti, prigoda i prijetnji (SWOT analiza) je primijenjena za više područja istraživanja:

- demografsko stanje ruralnih područja županije,
- analiza stanja za ekološku poljoprivredu,
- gospodarsko stanje ruralnih područja županije,
- stanje infrastrukture i
- sveukupna SWOT analiza ruralnih područja Županije.

3. ODREĐENJE SEOSKOG (RURALNOG) PROSTORA

3.1. Određenje ukupnog područja istraživanja

Ovim je projektom obuhvaćeno cijelo područje Zagrebačke županije s površinom od 3.060,32 km². Na ovom se području, prema Popisu 2001. godine⁹ nalazilo 309.696 stanovnika. Osam županijskih gradova i dvadeset šest općina smješteni su u obliku prstena oko administrativnog područja Grada Zagreba, koji je prekinut samo na njegovom sjevernom dijelu. Ukupno se pod područjima gradova nalazi 46,7% površine županije, a općinska područja obuhvaćaju preostalih 53,3%.

Smještena u središnjem dijelu Hrvatske, Zagrebačka županije jednim svojim dijelom graniči s Republikom Slovenijom, dok je s ostalih strana okružena susjednim županijama (od jugozapada prema sjeverozapadu):

- Karlovačkom županijom,
- Sisačko-moslavačkom županijom,
- Bjelovarsko-bilogorskom županijom,
- Koprivničko-križevačkom županijom,
- Varaždinskom županijom
- Krapinsko-zagorskom županijom i
- Gradom Zagrebom.

Klima područja Zagrebačke županije je umjereno kontinentalna, pri čemu zemljopisni položaj, reljef i nadmorska visina dodatno utječu na raspodjelu i potrošnju oborina te hod temperatura zraka. Ovo je vidljivo i u procesima pedogeneze i značajno utječe na obilježja poljoprivredne proizvodnje u pojedinim dijelovima županije.

Prosječna godišnja količina oborina je oko 850 mm, s najvećim prosječnim mjesečnim količinama oborina u lipnju, a najmanjim u veljači. Srednja godišnja temperatura iznosi oko 10 °C, s najhladnijim mjesecom siječnjem, a najtoplijim srpnjem.

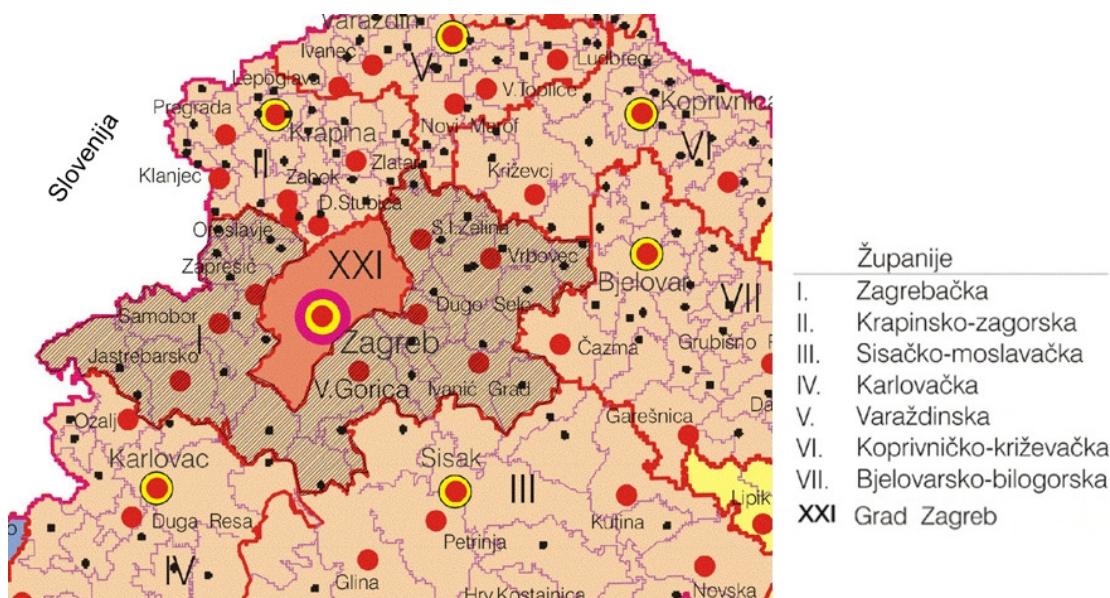
Raznovrsni tipovi tala se mogu svrstati u odjele automorfni i hidromorfni. Pogodnosti tala za ratarsku proizvodnju smanjuju se s nadmorskom visinom. Prema proizvodnoj vrijednosti najpogodnija je prostrana zona aluvijalnih tala koja se nastavlja na uski poplavni pojas uz obje obale Save.

Suvremena digitalna namjenska pedološka karta tala i detaljan opis agroekoloških prilika u Županiji se mogu naći u studijama "Projekcija razvitka poljoprivrede na području grada Zagreba i Zagrebačke županije" (1997.) i "Gospodarenje poljoprivrednim zemljištem u zagrebačkoj županiji" (2000.) koje je izradio Agronomski fakultet u Zagrebu.

Raznolikost reljefa i drugih prirodnih osobitosti, omogućila je diverzifikaciju gospodarskih aktivnosti, pa danas na području Županije djeluje veliki broj poslovnih subjekata, od malih

⁹ Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine.

obrta i poljoprivrednih gospodarstava, do velikih poslovnih sustava. Nažalost, ista ta raznolikost uzrokovala je i razlike u stopi razvitka, što se prvenstveno ogleda u zaostajanju udaljenijih i manje pristupačnih županijskih područja. Pri sveobuhvatnom promišljanju razvitka bilo kojeg segmenta županijskog života, kao što je u ovom slučaju razvitak seoskog prostora, nužno je uzeti u obzir postojeće razlike, i njima prilagoditi prioritete i programe razvitka.

Slika 3-1 Zemljopisni položaj Zagrebačke županije

Postojeći sustavi prikupljanja podataka na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini ne omogućuju valjano određenje i usporednu analizu ruralnih i urbanih područja na prostoru županije. Zbog toga je projektom obuhvaćeno cjelokupno područje za koje će, prema odgovarajućoj metodologiji i raspoloživim podacima, biti određena ruralnost pojedinih dijelova i Županije kao cjeline.

3.2. Određenje seoskog prostora

Kao niti u drugim tranzicijskim zemljama, ni u Hrvatskoj koncept ruralnosti¹⁰ nije bio jasno određen tijekom prijašnjeg društveno-političkog uređenja. Uglavnom se pod ruralnim prostorom smatrao sav prostor koji nije ulazio u definiciju urbanog, a to su bila područja seoskog ili prirodnog krajobraza, uključujući sela, mala naselja i slično. Sukladno tome, u popisima stanovništva podjela na ruralno i urbano se zasnivala na administrativnom statusu naselja. Prema odgovarajućem zakonu, dio je naselja imao status grada, dok su ostala naselja po ovoj podjeli smatrana ruralnim naseljima. Stanovništvo iz naselja sa statusom grada smatrano je *urbanim*, a ostalo je bilo *ruralno* stanovništvo.

¹⁰ Zbog jezične pogodnosti pojma "*ruralno*", što je vidljivo i iz ovog slučaja, pojam "*seosko*" rjeđe ćemo rabiti u tekstu.

Seoski ili ruralni prostor EU čini zbroj površina svih regija, uglavnom druge ili treće razine prema NUTS nomenklaturi¹¹, koje su svrstane u ruralne regije prema odgovarajućim kriterijima. Ovaj prostor obuhvaća područja prirodnog krajobraza, poljoprivrednog i šumskog zemljišta, sela, male gradove i naselja koji okružuju velike industrijske i regionalne centre. Temeljna odrednica za razlikovanje ruralnih i urbanih područja je gustoća naseljenosti, a često joj se pridružuju dodatni kriteriji koji obuhvaćaju pretežitu gospodarsku djelatnost, prostorna obilježja, prirodne resurse i tradiciju.

U novije se vrijeme u nas za određenje ruralnih i urbanih zajednica rabila i podjela jedinica lokalne samouprave na gradove i općine. Prema ovoj podjeli su stanovnici općina mogli biti svrstani u *ruralno stanovništvo*, a stanovnici gradova u *urbano stanovništvo*. Isto tako, sva naselja na području nekog grada bila bi *urbana naselja*, a na području općine bi sva naselja bila *ruralna naselja*. Što se tiče površine, područja gradova se tada svrstavaju u *urbane površine*, a općina u *ruralne površine*. U slučaju ovakve podjele, 35,59% stanovnika Županije bi bilo ruralno stanovništvo, jer toliki je postotak stanovnika svih općina, a ruralni prostor bi obuhvaćao 53,32% površine Županije.

Tablica 3-1 Stanovništvo i površina po gradovima i općinama Zagrebačke županije

Vrsta JLS	Broj JLS*	Stanovništvo		Površina	
		broj	struktura	broj	struktura
Općine	26	110.210	35,59%	1.631,61	53,32%
Gradovi	8	199.486	64,41%	1.428,71	46,68%
Županija	34	309.696	100,00%	3.060,32	100,00%

* JLS - jedinica lokalne samouprave.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, CD-izdanje, DZS HR

Premda je naizgled logična, ovakva definicija je gotovo neupotrebljiva za planiranje ruralnog razvitka, a posebice na regionalnoj razini. Zbog raštrkanih "*urbanih točaka*", odnosno gradova unutar same regije, bilo bi nemoguće uspješno primijeniti teritorijalni koncept ruralnog razvitka na cijelu regiju. A upravo se na kombinaciji sektorskog i teritorijalnog pristupa temelji i programiranje ruralnog razvitka u EU, kao i provedba njene strukturne i kohezijske politike. Dakle, koji god kriterij primijenili, on mora omogućiti određenje ruralnosti regije kao cjeline.

Gustoća naseljenosti područja se zato u većini, posebice razvijenih, zemalja rabi kao temeljni kriterij za razlikovanje regija prema ruralnosti. Isto vrijedi i za države EU, premda se prag ruralnosti razlikuje od države do države. Najčešće rabljena definicija koju primjenjuju međunarodne organizacije za razdvajanje seoskih i urbanih regija je ona razvijena u OECD-u: ruralne regije su one u kojima gustoća naseljenosti iznosi manje od 150 stanovnika po km². Zbog široke primjene, ova je definicija usporediva na međunarodnoj razini, a zbog jednostavnosti je vrlo prihvatljiva.

Za regionalnu primjenu ove definicije mora biti poznata podjela teritorija države na manje jedinice u više razina. Nadalje, potrebno je raspolagati s podacima o gustoći naseljenosti za dvije teritorijalne razine. Nižu razinu, ili prostorno manje jedinice, nazivamo *lokalnim teritorijalnim jedinicama*, a višu razinu *regionalnim jedinicama*. Lokalna teritorijalna

¹¹ NUTS - *Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques*.

jedinica ili lokalna zajednica obično je NUTS 5 područje, i za nju se izračunava gustoća naseljenosti. Ukoliko je gustoća naseljenosti ispod 150 stanovnika po km², takva se zajednica smatra seoskom ili ruralnom.

Više takvih lokalnih jedinica čine regionalnu jedinicu kao teritorijalnu cjelinu, i to je obično NUTS 3 ili NUTS 2 područje. Za regiju se izračunava udjel stanovnika u ruralnim lokalnim zajednicama u odnosu na ukupan broj stanovnika. Regije se razlikuju po stupnju ruralnosti ovisno o tome koliki udjel stanovništva živi u ruralnim lokalnim zajednicama, pa se prema tome svrstavaju u sljedeće kategorije:

- *pretežito ruralne regije: s više od 50% stanovništva u ruralnim lokalnim zajednicama.*
- *značajno ruralne regije: s 15 do 50% stanovništva u ruralnim zajednicama i*
- *pretežito urbane regije: manje od 15% stanovništva u ruralnim zajednicama.*

Za potrebe istraživanja mogućnosti razvitka seoskog prostora Zagrebačke županije, cijeli prostor županije uzet je kao jedna regija. Gradovi i općine uzeti su kao lokalne teritorijalne jedinice za koje je izračunata gustoća naseljenosti. S obzirom na prag od 150 stanovnika po km², dobivena je podjela gradova i općina na seoske i urbane. Od ukupno 34 grada i općine u Županiji, njih pet je primjenom ovakve podjele svrstano u urbane lokalne zajednice, a dvadeset devet u seoske lokalne zajednice. S obzirom da je broj stanovnika u potonjih dvadeset devet općina i gradova prema Popisu 2001. godine iznosio 182.961, što je 59,08% ukupnog stanovništva Županije, prostor županije možemo nazvati **pretežito ruralnom regijom**.

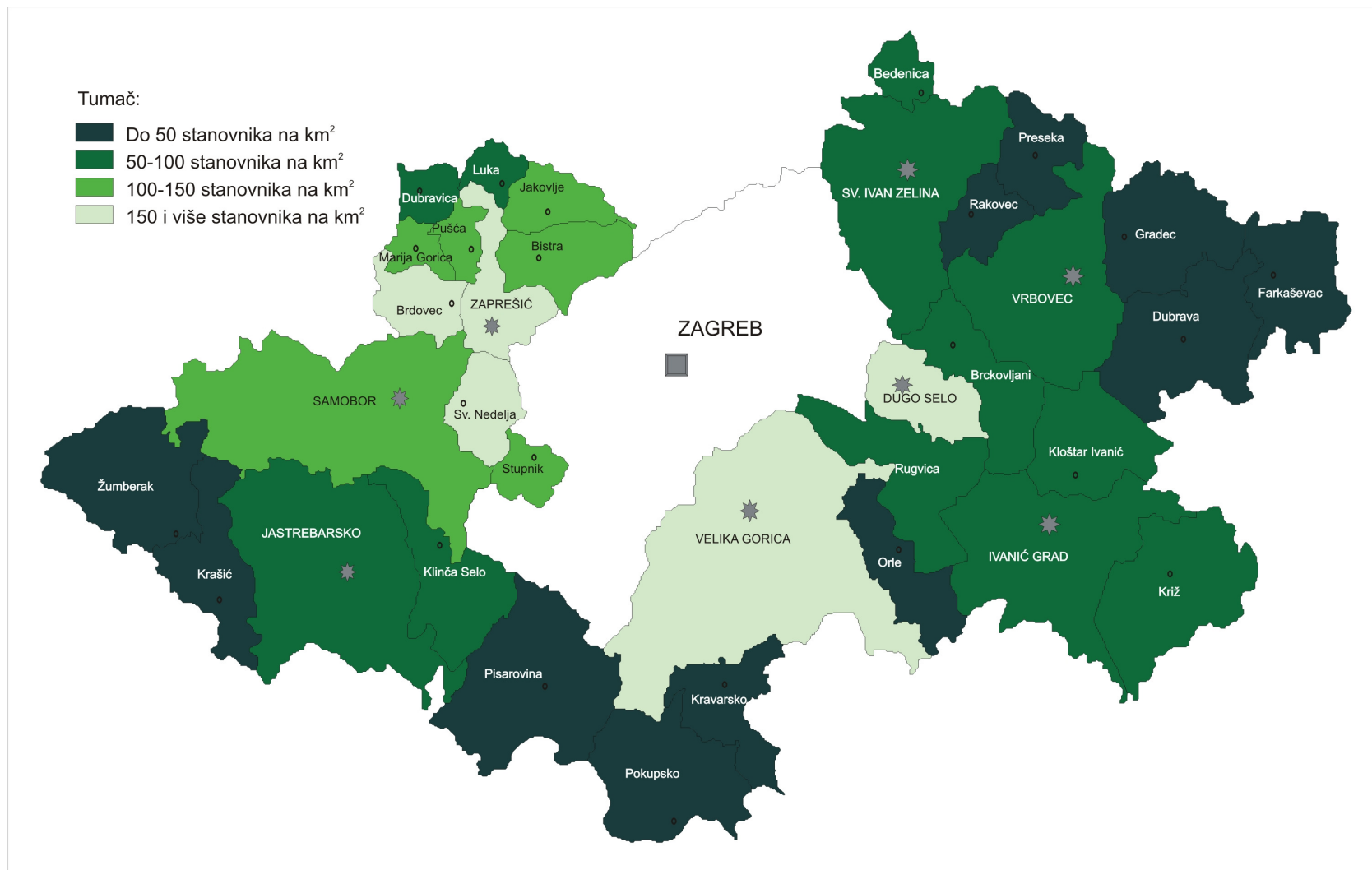
Analiza stanja ruralnog prostora se dalje temelji na opisanoj podjeli općina i gradova na ruralne i urbane zajednice. U analizi su iskorišteni različiti pokazatelji koji su bili dostupni na razini općina i gradova. Rezultati ovakve analize ukazuju na moguće razlike i sličnosti ruralnih i urbanih područja, a time i na prioriteta područja djelovanja radi ostvarenja ujednačenog razvitka cijelog prostora. Što je veći broj raspoloživih pokazatelja, moguća je detaljnija analiza i kvalitetnija usporedba kvalitete života na ruralnim područjima u odnosu na urbane.

U analizi stanja najvećma su rabljeni podaci *Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001. godine* na razini jedinica lokalne samouprave – dakle općine ili grada. Uz to, uporabljeni su i podaci financijske agencije *FINA* i interni podaci Zagrebačke županije, kao i pojedinih jedinica lokalne samouprave.

Tablica 3-2 Gradovi i općine Zagrebačke županije prema definiciji seoskih područja OECD-a (gustoća naseljenosti manja od 150 stanovnika po km²)

Redni broj	Grad ili općina	Stanovništvo	Površina	Gustoća naseljenosti	Tip zajednice
		broj	km ²	stanovnika po km ²	
1	Zaprešić	23.125	53,03	436,07	urbana
2	Sveta Nedjelja	15.506	39,48	392,76	urbana
3	Brdovec	10.287	37,28	275,94	urbana
4	Dugo Selo	14.300	52,36	273,11	urbana
5	Velika Gorica	63.517	327,73	193,81	urbana
6	Samobor	36.206	250,8	144,36	ruralna
7	Pušća	2.484	17,68	140,50	ruralna
8	Stupnik	3.251	24,9	130,56	ruralna
9	Marija Gorica	2.089	17,1	122,16	ruralna
10	Bistra	6.098	52,97	115,12	ruralna
11	Jakovlje	3.952	35,72	110,64	ruralna
12	Brckovljani	6.816	71,19	95,74	ruralna
13	Vrbovec	14.658	159,16	92,10	ruralna
14	Sveti Ivan Zelina	16.268	185,33	87,78	ruralna
15	Ivanić-Grad	14.723	173,72	84,75	ruralna
16	Luka	1.419	17,18	82,60	ruralna
17	Rugvica	7.608	93,58	81,30	ruralna
18	Kloštar Ivanić	6.038	77,61	77,80	ruralna
19	Dubravica	1.586	20,47	77,48	ruralna
20	Jastrebarsko	16.689	226,58	73,66	ruralna
21	Bedenica	1.522	21,72	70,07	ruralna
22	Klinča Sela	4.927	77,31	63,73	ruralna
23	Križ	7.406	118,54	62,48	ruralna
24	Dubrava	5.478	115,95	47,24	ruralna
25	Krašić	3.199	71,23	44,91	ruralna
26	Gradec	3.920	88,22	44,43	ruralna
27	Rakovec	1.350	35,13	38,43	ruralna
28	Orle	2.145	57,64	37,21	ruralna
29	Preseka	1.670	47,89	34,87	ruralna
30	Krvarsko	1.983	58,06	34,15	ruralna
31	Farkaševac	2.102	73,72	28,51	ruralna
32	Pisarovina	3.697	145,07	25,48	ruralna
33	Pokupsko	2.492	105,78	23,56	ruralna
34	Žumberak	1.185	110,19	10,75	ruralna
35	Zagrebačka županija	309.696	3060,32	101,20	ruralna

Izvor: Izračunato prema podacima Popisa 2001. godine, DZS RH, i podacima Središnjeg registra prostornih jedinica, DZS RH (stanje 8. travnja 2002. godine).

Slika 3-2 Kartografski prikaz Općine i gradovi Zagrebačke županije prema gustoći naseljenosti prema podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2001 godine

4. POSTOJEĆI DOKUMENTI VEZANI UZ RAZVITAK SEOSKOG PROSTORA

4.1. Dokumenti državne razine

4.1.1 Zakon o poljoprivredi

Donošenjem *Zakona o poljoprivredi* (NN 66/01, 83/02) ispunjena je jedna od bitnih pretpostavki za provođenje sustavnih mjera poljoprivredne politike, bilo da se radi o mjerama tržišno-cjenovne ili pak strukturne politike, sa ciljem povećanja proizvodnosti i gospodarske učinkovitosti poljoprivrede u cjelini te time i njezina utjecaja na povoljnije stanje i razvitak cjelokupnog narodnog gospodarstva.

Ovim se Zakonom uređuje i određenje poljoprivrednih regija, a time i otvara mogućnost potpore onim djelatnostima koje su znakovite za pojedine regije. Istodobno, uvažava se seoska populacija i poljoprivrednici koji žive i gospodare u nepovoljnim uvjetima brdsko-planinskih, otočnih, depopulacijskih i sličnih gospodarski neprivlačnih područja.

Isto tako se u posebnom dijelu uvode bitne institucije i predlaže djelotvoran sustav informiranja i praćenja u poljoprivredi, a daljnja razrada mjera poljoprivredne politike predviđa se izradom "*Nacionalnog programa za poljoprivredu i seoska područja*".

Mjerama strukturne politike, koje se predviđaju Zakonom, potiče se gospodarska učinkovitost poljoprivredne proizvodnje radi osiguranja stabilnog dohotka i primjerenog životnog standarda na seoskom području. Tim mjerama su predviđene potpore područjima s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi, investicijama u poljoprivredna gospodarstva, regionalnom razvitku poljoprivrede i razvitku poljoprivrede koja skrbi o okolišu i očuvanju biološke raznovrsnosti.

4.1.2 Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu

---

Ovim Zakonom (NN 87/92) uvedene su sljedeće ključne promjene u poljoprivrednoj politici:

- razdvajanje komercijalnih gospodarstava od nekomercijalnih,
- obvezno upisivanje svih proizvođača u "*Upisnik poljoprivrednih gospodarstava*",
- obvezno uključivanje u sustav *Poreza na dodanu vrijednost* (PDV) svih komercijalnih gospodarstava u narednom razdoblju.

Državna potpora se ovim zakonom razdvaja na poticaje u sklopu mjera tržišno-cjenovne politike i plaćanja u sklopu mjera strukturne politike. Za poticanje konkurentnosti domaće poljoprivredne proizvodnje, posebno se razvija model kapitalnih ulaganja namijenjen komercijalnim gospodarstvima.

Mjere za razvitak seoskih prostora sadrže šesnaest vrsta potpora za sufinanciranje razvojnih projekata koji se odnose na održivi seoski razvitak. Za ovu sastavnicu naročito su važne slijedeće predviđene potpore, i to:

- potpore mladim poljoprivrednicima,
- potpore školovanju, prekvalifikaciji i obuci,
- mjere zaštite okoliša u području poljoprivrede i šumarstva,
- obnova i razvitak sela, očuvanje kulturnog blaga, seoskih običaja i manifestacija,
- potpore poljoprivrednim i drugim aktivnostima radi ostvarivanja dopunskih i alternativnih izvora prihoda,
- potpore seoskom turizmu i tradicijskim seoskim obrtima,
- poticanje razvitka usluga u seoskom prostoru,
- potpore za poboljšanje seoske infrastrukture za razvitak poljoprivrede i drugo.

Podrobna razrada mjera strukturne politike obavljena je u odgovarajućim pravilnicima razvijenim zasebno za različite mjere.

4.1.3 Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija poljoprivrede i ribarstva RH

Početak 2000. godine Vlada Republike Hrvatske pokreće izradu cjelovitog strateškog dokumenta "*Hrvatska u 21. stoljeću*", koji obuhvaća devetnaest granskih strategija, a u tome i strategiju pod nazivom "*Prehrana*", koja je obuhvaćala više djelatnosti, a u kojoj je jedna od sastavnica i "Strategija poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske".

Opći ciljevi navedeni u Strategiji preuzeti su iz Zakona o poljoprivredi i glase:

- omogućiti prehrambenu sigurnost stanovništva, u što većoj mjeri domaćim konkurentnim poljoprivrednim proizvodima;
- promicati učinkovitost proizvodnje i tržišta u poljoprivredi radi postizanja konkurentnosti na domaćem i svjetskom tržištu;
- postići primjereni životni standard i pridonijeti stabilnosti poljoprivrednog dohotka;
- osigurati potrošačima pristup odgovarajućoj i stabilnoj ponudi hrane sukladno njihovim zahtjevima, poglavito glede cijene i kakvoće hrane te sigurnosti prehrane;
- očuvati prirodne resurse promicanjem održive poglavito ekološke poljoprivrede; i
- ostvariti napredak i zaštitu seoskih područja i očuvati tradicijske ruralne vrijednosti.

Dodatno su razrađeni posebni ciljevi razvrstani u više prioriteta i to: (a) agrarna struktura; (b) financiranje poljoprivrede; (c) organizacija tržišta; (d) seoski razvitak, zaštita prirode i okoliša; (e) poslovno povezivanje i tržišna infrastruktura; (f) sigurnost prehrane; i (g) institucijska potpora poljoprivredi.

Svaki od navedenih prioriteta sadrži više ciljeva, a kao najzanimljivije za ovaj plan navest ćemo ciljeve pod prioritetom (d) seoski razvitak, i to:

- osiguranje primjerenih životnih uvjeta u ruralnom području,
- zaštita i očuvanje kulturnog nasljeđa, poticanje tradicionalnih aktivnosti i inovacija,
- stvaranje uvjeta za povratak i zadržavanje stanovništva na depulacijskim područjima,
- održiva uporaba prirodnih resursa, očuvanje i zaštita okoliša,
- uravnoteženje regionalnog razvitka.

Novost u Strategiji je proširenje ciljeva poljoprivredne politike s poljoprivredne djelatnosti na sveukupni seoski prostor, sukladno određenjima ZPP-e EU. Jedna od novina je i naglasak na sigurnosti prehrane i ekološku poljoprivredu, odnosno poljoprivredu prijateljsku prema okolišu.

4.1.4 Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja

Prema odredbama *Zakona o poljoprivredi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva* krenulo je u izradu *Nacionalnog programa za poljoprivredu i seoska područja* (NPPSP). Ovaj je dokument trebao biti operativna podloga za provedbu i financiranje politike razvitka seoskih područja u razdoblju do 2005. godine. Premda je namjera bila stvoriti program sukladan programskim dokumentima seoskog razvitka u EU, metodologija izrade, struktura i sadržaj NPPSP-a ne odgovaraju takvim standardima. Međutim, u ovom je dokumentu dan iscrpan pregled stanja poljoprivrede i seoskih područja na državnoj, a dijelom i županijskoj razini.

Nastavljajući se na prethodne dokumente ciljevi NPPSP-a prate trendove ZPP-e. Tako se pod glavom o ciljevima poljoprivredne politike u razdoblju od 2003. do 2005. godine, u poglavlju seoska područja navode slijedeći ciljevi u tri ciljne skupine:

1. zapošljavanje:
  - organizirati integralni sustav postojeće institucijske podrške koji bi omogućio bolje ostvarenje raznolikih programa kojima se potiče zapošljavanje,
  - povećati broj radnih mjesta u seoskim prostorima,
  - poboljšati gospodarsku i društvenu infrastrukturu,
  - povećati stupanj motiviranosti i svijest (odgovornost) lokalne zajednice da njihov razvitak ovisi o vlastitom angažmanu (pomoć za samo pomoć),
  - smanjiti negativna demografska kretanja,
  - ravnomjernije razviti seoska područja uvažavajući regionalne različitosti.
2. obrazovanje i ljudski potencijali:
  - poboljšanje stručnog obrazovanja (obrazovne strukture) poljoprivrednog i seoskog stanovništva,
  - ustanoviti okvir za sustavno permanentno stručno obrazovanje i usavršavanje za potrebe obiteljske poljoprivrede i seoskog stanovništva,
  - povećati učinkovitost djelovanja udruženja poljoprivrednika i aktiviranje lokalnog stanovništva,
  - povećati učinkovitost djelovanja upravnih i stručnih službi u poljoprivredi,
  - transparentniji sustav primijenjenih istraživanja za potrebe poljoprivrede i sela.
3. očuvanje i razvitak seoskog prostora
  - koordinacija institucija i aktivnosti u seoskim područjima,
  - osnivanje Savjeta za seoski razvitak,
  - nužnost utemeljenja polivalentnog, stručnog i operativnog tijela
  - očuvanje i unapređenje biološke i krajobrazne raznolikosti,
  - zaštita i očuvanje kulturnog naslijeđa.

Predloženo je osnivanje *Savjeta za seoski razvoj* na nacionalnoj razini koji bi osmišljavao, predlagao i pratio mjere za obnovu i razvoj seoskog područja¹².

U glavi programa, poglavlju seoski prostor NPPSP-a navodi se skup mjera i aktivnosti vezanih uz djelovanje poljoprivredne politike na razvitak seoskog područja. Mjere su svrstane prema tri naprijed navedene ciljne skupine, i to:

- Zapošljavanje:
  1. Alternativni gospodarski razvitak i zapošljavanje izvan poljoprivrede:
    - 1.1. Potpora kapitalnim ulaganjima u alternativne proizvodnje,
    - 1.2. Povećanje privlačnosti seoskih područja za turizam,
    - 1.3. Marketing i promocija novih ekonomskih aktivnosti u seoskim područjima,
    - 1.4. Stručna potpora za razvitak seoskih područja.
  2. Razvitak gospodarske i socijalne infrastrukture.
- Obrazovanje i ljudski potencijali.
  1. Poboljšanje stručnog obrazovanja poljoprivrednog i seoskog stanovništva:
    - 1.1. Stručno osposobljavanje i usavršavanje mladih poljoprivrednika i zakupaca poljoprivrednih gospodarstava.
    - 1.2. Stručno obrazovanje poljoprivredne mladeži.
    - 1.3. Stručno obučavanje i usavršavanje za dopunske djelatnosti na OPG.
    - 1.4. Stručno osposobljavanje i školovanje seoskog stanovništva za deficitarna zanimanja.
    - 1.5. Školovanje za tradicijske obrte.
  2. Ustanoviti okvir za sustavno permanentno stručno obrazovanje i usavršavanje za potrebe obiteljske poljoprivrede i seoskog stanovništva:
    - 2.1. Uspostavljanje mreže regionalnih središta (centara) za permanentno stručno obrazovanje i usavršavanje za potrebe poljoprivrede i sela (inicijalna faza).
    - 2.2. Stvaranje oglednih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava - poligoni za stručno i praktično usavršavanje.
    - 2.3. Razvoj dopunskih i izvannastavnih aktivnosti u seoskim školama.
  3. Povećati učinkovitost djelovanja udruženja poljoprivrednika i aktiviranje lokalnog stanovništva:
    - 3.1. Aktiviranje lokalnog stanovništva (seoskih lokalnih zajednica) i lokalnih aktera u obnovi sela, interesnom organiziranju, njegovanju i razvitku kulturnog života.
    - 3.2. Osposobljavanje poljoprivrednika za gospodarske i ostale oblike udruživanja.
    - 3.3. Model transfera obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na sljedeći naraštaj - inicijalna faza.
  4. Povećati učinkovitost djelovanja upravnih i stručnih službi u poljoprivredi:
    - 4.1. Osposobljavanje upravnih i stručnih službi za cjelovit razvoj seoskih područja.
  5. Transparentniji sustav primijenjenih istraživanja za potrebe poljoprivrede i sela:
    - 5.1. Organiziranje i financiranje primijenjenih znanstvenih istraživanja za razvitak seoskih područja.
- Očuvanje i razvitak seoskog prostora

¹² Prehrana «Hrvatska u 21. stoljeću», Ured za strategiju Vlade RH, str. 92,93.

1. Koordinacija institucija i aktivnosti u ruralnim područjima:
  - 1.1 Osnivanje Savjeta za ruralni razvitak.
2. Očuvanje i unapređenje biološke i krajobrazne raznolikosti:
  - 2.1 Podizanje svijesti o vrijednosti biološke i krajobrazne raznolikosti.
  - 2.2 Priprema, donošenje i primjena odgovarajuće zakonske regulative i smjernica.
  - 2.3 Uvođenje sustava novčanih potpora.
  - 2.4 Potpora programima očuvanja genetske raznolikosti.
3. Zaštita i očuvanje kulturnog naslijeđa:
  - 3.1 Podizanje svijesti o vrijednosti kulturne baštine.
  - 3.2 Očuvanje i revitalizacija seoske graditeljske baštine.
  - 3.3 Očuvanje i revitalizacija tradicijskih obrta.

4.1.5 Strategija ruralnog razvitka Republike Hrvatske

Tijekom 2002. godine pod pokroviteljstvom i vodstvom *Organizacije za poljoprivredu i prehranu Ujedinjenih naroda* (UN FAO) pokrenut je projekt izrade *Strategije ruralnog razvitka Republike Hrvatske* (dalje u tekstu: Strategija). Stručni tim projekta, sastavljen od inozemnih i domaćih stručnjaka, pristupio je izradi Strategije prema metodologiji regionalnog planiranja uz aktivno sudjelovanje svih sudionika ruralnog razvitka iz različitih područja Hrvatske.

Pri izradi ovog dokumenta izrađena je detaljna usporedna analiza stanja na seoskim i urbanim područjima Hrvatske, a za sve ključne sektore izrađena je SWOT analiza. Uz određivanje strateških prioriteta u razvitku seoskih područja za razdoblje od 2004 do 2010. godine, primijenjenom metodologijom i predloženim aktivnostima na izradi plana ruralnog razvitka, Strategija predstavlja značajan korak u prilagodbi planiranja poljoprivredne politike Hrvatske onome u EU.

Temeljem provedenih analiza raspoloživih podataka i rezultata održanih regionalnih radionica o razvitku seoskih područja, kao strateški ciljevi ruralnog razvitka u Strategiji se navode:

- stalno poboljšanje kvalitete života na ruralnom prostoru radi dostizanja standarda urbanih prostora,
- razvitak žive i održive zajednice s jednakim prilikama za sve stanovnike,
- stvaranje ruralnih područja sposobnim za prilagodbe suvremenim gospodarskim, društvenim, okolišnim i drugim promjenama,
- učiniti ruralna područja sposobnim za doprinos razvitku ukupnog gospodarstva stvaranjem živih veza s urbanim područjima.

Za ostvarenje ovih ciljeva predložena su prioritetna područja djelovanja, mjere i aktivnosti politike ruralnog razvitka. Ovdje donosimo pregled prioritetnih područja i mjera za djelovanje Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva na razvitku seoskih područja.

- povećanje konkurentnosti svih ruralnih sektora bez štetnog utjecaja na okoliš:
  - politike i programi namijenjeni promicanju tržišta zemljištem i strukture gospodarstava,
  - politike i programi namijenjeni promicanju poljoprivrednih i ruralnih financija,
  - politike i programi za bolje djelovanje tržišta radne snage na seoskom prostoru,

- politike i programi za promicanje trženja i uklanjanje tržišnih distorzija na seoskom prostoru.
- poboljšanje dostupnosti globalnih i lokalnih javnih dobara ruralnom stanovništvu:
  - poboljšanje temeljne ruralne infrastrukture,
  - razvitak ljudskih resursa na seoskim područjima,
  - uspostava poljoprivrednih i ruralnih informacijskih sustava,
  - promidžba proizvoda i aktivnosti seoskih područja,
  - priprema planova, lokalnih programa i studija za regionalni razvitak, prikupljanje podataka o provedbi programa razvitka, te razvitak nadzornih i ocjenjivačkih sustava za programe ruralnog razvitka.
- smanjenje zaostajanja područja s poteškoćama i područja s posljedicama ratnih razaranja;
- upravljanje seoskim okolišem i prirodnim resursima:
  - uspostava uvjeta za uvođenje proizvodnih tehnika i tehnologije pogodne za okoliš,
  - uspostava odgovarajućeg institucijskog okvira za primjenu okolišnih programa i politika,
  - uklanjanje nepoželjnih učinaka na okoliš.
- unapređenje učinkovitosti poljoprivrednih i drugih institucija u seoskom prostoru;
- potpora interesnim skupinama u seoskom prostoru;
- odgovor na zahtjeve koji proizlaze iz pristupa EU.

U trenutku izrade ovoga plana Strategija je još uvijek bila dostupna samo u izvornoj inačici na engleskom jeziku. Očekuje se skoro objavljivanje na hrvatskom jeziku i prihvaćanje Strategije od strane MPŠVG, kao i primjena njenih rezultata pri izradi budućih programskih dokumenata u području ruralnog razvitka.

4.2. Dokumenti na razini Zagrebačke županije i jedinica lokalne samouprave

---

4.2.1 Strategija i programi održivog gospodarstvenog razvoja Zagrebačke županije

---

U 2003. godini *Ekonomski institut* iz Zagreba je Zagrebačkoj županiji stavio na raspolaganje završnu inačicu strateškog razvojnog dokumenta za područje Županije.

U sveobuhvatnom dokumentu koji pokriva sve segmente društveno-gospodarskog sustava županije, poljoprivredi se posvećuje pozornost kao jednoj od najvažnijih gospodarskih djelatnosti, a seoskim područjima kao izuzetnom razvojnem potencijalu.

Ova strategija nudi mnoštvo različitih podataka o resursima, gospodarstvu, infrastrukturi i drugim područjima, no pretežito se radi o pregledima na razini županije koji nisu izravno iskoristivi za potrebe ovog projekta. Uz to, nije prisutna usporedna analiza na razini ruralno/urbano, već se cijeli prostor s tog gledišta promatra kao jedna cjelina.

U poglavlju o dosadašnjem razvitku i ocjeni stanja naglašava se razvojni potencijal poljoprivrede, ali i nedovoljno korištenje postojećih resursa i brojna ograničenja daljnjeg razvitka ove djelatnosti. Uz poljoprivredu, u dokumentu se opisuje i stanje šuma, izvorišta

vode, geotermalnih izvora i drugih prirodnih resursa čije korištenje izravno utječe na seoski prostor u kojem se nalaze.

Uz pet općih ciljeva gospodarstvenog razvoja, u strategiji se navodi i pet skupina ciljeva. Navodimo ovih pet skupina s posebno ispisanim posebnim ciljevima koji se mogu izravno povezati s ciljevima politike razvitka seoskih područja:

- Ciljevi u području prostora, prirodnih resursa i zaštite okoliša
  - ravnomjerniji razvoj, tj. poticanje slabije razvijenih regija, rijetko naseljenog, ruralnog i prostora uz državnu granicu,
  - očuvanje seoskog prostora, te s tim u vezi aktiviranje neiskorištenih resursa,
  - očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti, tj. očuvanje regionalnih osobitosti i različitosti, zaštita ekološkog sustava s racionalnim korištenjem prirodnih resursa,
  - racionalno uređenje i unapređenje sadržaja u prostoru, s naglaskom na gospodarski razvoj,
  - povećanje atraktivnosti prostora za naseljavanje i investicije, što se posebno odnosi na slabije razvijena područja s poboljšanjem stambene, komunalne, društvene infrastrukture,
  - povećanje proizvodnje kvalitetne drvne mase poboljšanjem gospodarenja u privatnim šumama,
  - poticanje komercijalizacije sporednih šumskih proizvoda,
  - daljnja komercijalizacija turističkih resursa s naglaskom na stvaranje prepoznatljive županijske turističke marke,
  - očuvanje ekološke funkcije šuma, voda i poljoprivrednog zemljišta, biološke raznolikosti prirodnih zajednica i životinjskih vrsta,
  - zaštititi i racionalno koristiti rezerve pitke vode.
- Ciljevi demografskog razvoja
  - Ublažavanje prostorne demografske polarizacije urbanih i ruralnih prostora kroz ravnomjerniji razmještaj stanovništva,
  - Porast broja radnih mjesta na području županije odnosno u mjestu stanovanja u svrhu skraćivanja dnevnih migracija.
- Ciljevi razvoja infrastrukture
- Ciljevi gospodarstvenog razvoja
  - poticanje razvoja djelatnosti s prepoznatljivim, kvalitetnim i po udjelu znanja visoko oplemenjenim proizvodima potvrđenim u konkurentnom izvozu na europsko i svjetsko tržište,
  - poticanje razvoja onih djelatnosti koje ne ugrožavaju očuvan okoliš kao bitnu sastavnicu hrvatskih komparativnih prednosti,
  - poticanje razvoja obrta, malog i srednjeg poduzetništva,
  - smanjivanje stope nezaposlenosti,
  - jačanje mreže socijalne sigurnosti i brige o socijalno ugroženima uz preglednije definiranje kriterija, te sustavno praćenje njihova položaja,
  - jačanje suradnje s okruženjem, osobito s Gradom Zagrebom,
  - podizanje razine znanja (eng.: *know-how*) i informiranosti građana. Pritom se osobito ističu sufinanciranje obrazovanja i školstva, podržavanje koncepta permanentnog obrazovanja građana, te uvođenje modela integralne informatizacije Županije.

- Ciljevi u području fiskalnog sustava

Nadalje, navode se četiri područja u sklopu kojih se sagledavaju mogućnosti i sposobnosti dugoročnog razvoja Zagrebačke županije, i to:

1. poljoprivreda,
2. turizam,
3. malo gospodarstvo,
4. gospodarstvena infrastruktura.

Za svako od ovih područja načelno se opisuju sastavnice razvojne strategije u vidu vizija, ciljeva, rezultata, programa, aktivnosti i pretpostavki.

4.2.2 Program razvitka ekološke poljoprivrede u Zagrebačkoj županiji do 2005. godine

Program razvitka ekološke poljoprivrede iz 2001. godine polazni je temelj za promišljanje razvitka ovog vida poljoprivredne proizvodnje za razdoblje do 2005. godine. Daje iscrpan prikaz temeljnih pojmova ekološke poljoprivrede, zakonske regulative, kao i mogućnosti i ograničenja daljnjeg razvitka.

Najznačajniji dio programa jest prijedlog *Sustava za podršku razvitka ekološke poljoprivrede u Zagrebačkoj županiji*, kojim se Županiji predlaže djelovanje na pet sastavnica razvitka ekološke poljoprivrede, i to:

1. regulativa,
2. edukacija,
3. izdavanje potrebnih priručnika,
4. osnivanje nadzorne stanice, i ovlaštenog laboratorija,
5. mjere za financijsku pripomoć proizvodnji,
6. marketinške mjere.

Glede politike ruralnog razvitka, posebice zanimljive predložene mjere unutar točaka 5 i 6, pa ćemo iste posebno izdvojiti, kako slijedi:

Ad. 4

- Poticaji za preusmjerene na ekološku poljoprivredu,
- Subvencioniranje troškova kontrole i certifikacije,
- Uvođenje kreditne linije za ekološku poljoprivredu,
- Stimuliranje mladih ekoloških poljoprivrednika.

Ad. 5

- Županijska ekološka markica,
- Marketinška studija,
- Promocija proizvoda ekološke poljoprivrede u Zagrebu.

S obzirom na strukturu mjera u okviru SAPARD programa i u okviru važećih propisa ruralnog razvitka EU, navedene su mjere također prihvatljive. Uz detaljniju razradu, dio ovih mjera prihvaćen je u planskom dijelu ovog dokumenta.

4.2.3 Razvoj seoskog turizma u Zagrebačkoj županiji

S ciljevima određenja koncepta, strategije i provedbenog programa razvitka seoskog turizma i stvaranje osnova za poticanje razvitka istog, tijekom 2004. godine izrađena je studija "Razvoj seoskog turizma u Zagrebačkoj županiji". Sadržajem studije obuhvaćena je problematika seoskog turizma sa svih aspekata, čime je dobivena podloga za daljnje djelovanje na razvitku ove djelatnosti koja je od velike važnosti za ukupni razvitak seoskog prostora.

U ocjeni stanja seoskog turizma uz uočenu neodgovarajuću i nedostatnu ponuda, kao temeljne slabosti navode se još i nedostajuća organizacijska i fizička infrastruktura, te nedovoljno iskorištenje postojećih potencijala. Glavne snage za budući razvitak autori vide pretežito u atraktivnosti prirodnoj i tradicijskoj atraktivnosti područja, te potencijalnom rastu tržišta.

Uzimajući u obzir ustanovljene snage i slabosti postojećeg područja, kao i prigode i prijetnje uočene pri analizi stanja, u studiji se preporučaju slijedeće strateške odrednice kao ključne:

1. pozicioniranje Županije u seoskom turizmu i razvitak proizvoda seoskog turizma u Županiji,
2. razvitak seoskog turizma i turistički *clusteri* Zagrebačke županije,
3. integrirana marketinška komunikacija seoskog turizma Zagrebačke županije,
4. stvaranje organizacijsko- upravljačkog modela razvitka seoskog turizma i
5. strukturiranje sustava za financiranje i poticanje razvitka seoskog turizma u županiji.

S gledišta ovog plana, Studija nudi mnoštvo informacija koje su iskorištene pri osmišljavanju mjera za diversifikaciju zaposlenosti i dohotka na seoskom prostoru, na način da se optimalno iskoriste postojeći prirodni, kulturni i povijesni resursi. Pri tome se naglašava potreba razrade konkretnih mjera i programa kao i potreba za prilagodbu metodologiji planiranja i prijave projekata svojstvenoj EU fondovima.

Konačno, predlažu se i tri segmenta sustava poticaja i olakšica razvitku seoskog turizma u Županiji:

1. Financiranje tehničko-savjetodavne podrške razvitku proizvoda i seoskog turizma.
2. Financijski poticaji razvitku seoskog turizma:
  - a. financijski poticaji za razvojne projekte - subvencija kamata,
  - b. financiranje edukacijskih aktivnosti,
  - c. financiranje aktivnosti marketinške komunikacije,
3. Porezne i ostale olakšice za razvitak seoskog turizma.

Drugi od navedena tri segmenata najprikladniji je za uključivanje u mjere ruralnog razvitka, dok se treći mora ostvarivati kroz neke druge razvojne politike županije.

Tržni potencijal za seoski turizam procijenjen je za pet godina po stopi rasta od 5% godišnje, tako da se u 2009. godini očekuje realizirani razvitak smještajnih kapaciteta do 80 objekata s po 10 kreveta u prosjeku. S obzirom na prikazane rezultate ocjene tržišnog potencijala, izgledno je da će seoski turizam, ukoliko se ostvare planirani programi, biti jedan od najvitalnijih gospodarskih sektora seoskog prostora.

4.2.4 Gospodarski razvojni projekt za novo Pokupsko

Dokument "*Gospodarski razvojni projekt za novo Pokupsko*" skup je analitičkih, praktičnih i stručnih tekstova koji imaju za cilj pomoći jedinicama lokalne samouprave pri osmišljavanju razvojnih projekata.

Prvotna je vrijednost ovog dokumenta skup tekstova o praktičnim primjerima iz područja turizma i poduzetništva, te metodološke osnove nekih metoda koje se koriste pri programiranju regionalnog razvitka.

Uz to, dan je i iscrpan pregled zakonodavstva s područja poljoprivrede, turizma i sl., kao i pojedini zakonski akti u cijelosti.

Što se tiče konkretnih preporuka i mjera, one nisu razrađene do razine pri kojoj bi bile pogodne za izravno uključivanje u ovaj plan.

5. STANJE SEOSKOG PROSTORA

U ovom dijelu teksta prikazani su sažeti rezultati analize stanja na seoskom prostoru Zagrebačke županije uzimajući u obzir raspoložive podatke i dokumente iz svih područja društvene i gospodarske aktivnosti. Analiza je u najvećoj mogućoj mjeri izrađena prema podjeli prostora županije na ruralni i urbani. Pri tome, pod **ruralnim prostorom** razumijevamo prostor općina i gradova koji su prema svrstavanju iz poglavlja 3.2. **Određenje seoskog prostora ušli u skupinu seoskih ili ruralnih lokalnih zajednica. Urbani prostor** predstavlja prostor općina i gradova koji su po istom svrstavanju ušli u **skupinu urbanih zajednica.**

S obzirom na metodologiju podjele, jasno je da se odgovarajuća analiza mogla izvršiti samo za pokazatelje koji su dostupni na razini općina i gradova, dok je u slučajevima kad to nije bilo moguće dan prikaz stanja za Županiju u cjelini.

5.1. Demografski i sociološki pokazatelji

Temeljni čimbenik gospodarskog razvitka je pučanstvo s kvantitativnim i kvalitativnim obilježjima kao što su prostorni razmještaj, prirodni prirast i migracije, dobna i spolna struktura te stanje zaposlenosti i nezaposlenosti.

Osnovne značajke pučanstva i zaposlenosti u Zagrebačkoj županiji su sljedeće¹³:

- Na području Županije u posljednje doba bilježimo porast pučanstva što je posljedica doseljavanja iz drugih krajeva;
- Posljedica dnevne migracije aktivnog pučanstva je ta da naselja Zagrebačke županije spadaju u naselja s naglašenom funkcijom stanovanja, a manje funkcijom rada;
- Pučanstvo Županije obilježava ubrzano starenje;
- Stopa aktivnosti radnog kontingenta - udio aktivnog pučanstva u radno sposobnom - je iznad hrvatskog prosjeka;
- Nedovoljno iskorištena radna snaga u Županiji više je koristila razvitku gospodarstva Grada Zagreba, s relativno višim udjelom ekonomski neaktivnog pučanstva (pomlađivanjem radnog kontingenta).

Analiza demografskog stanja i temeljnih društvenih obilježja županijskog prostora temeljena je najvećim dijelom na podacima iz *Popisa stanovništva, kućanstava i stanova iz 2001. godine*. Za pregled kretanja rabljeni su i podaci iz prethodnih popisa: 1991. i 1981. godine.

S obzirom na kretanje broja stanovništva, treba reći da su gradovi ključni nositelji ukupnog demografskog razvitka Županije. Usporedba indeksa promjene broja stanovnika u gradovima i općinama za promatranih 20 godina pokazuje da je porast stanovništva na područjima današnjih gradova bio za 15 indeksnih bodova veći nego u općinama. Dodatna

---

¹³ Prema Strategiji održivog gospodarstvenog razvitka, Ekonomski institut, 2003.

analiza upućuje na naglo jačanje trenda rasta pučanstva u razdoblju devedesetih godina prošlog stoljeća. Najvećim dijelom zahvaljujući doseljavanju stanovništva iz područja pod okupacijom tijekom Domovinskog rata, ali i iz drugih država (posebice Bosne i Hercegovine), indeks promjene pučanstva je tijekom ovih godina u općinama bio jednak onome u gradovima, što je svakako pozitivan demografski trend..

Tablica 5-1 Indeksi promjene pučanstva u razdoblju od 1981. do 2001. godine

Prosječne vrijednosti indeksa

Opis	Indeks 2001/1981	Indeks 2001/1991	Indeks 1991/1981
- prema podjeli na općine i gradove			
Gradovi	125	116	108
Općine	110	116	95
Zagrebačka županija	119	116	103
- prema podjeli na urbane i ruralne lokalne zajednice*			
Urbane lokalne zajednice	145	125	116
Ruralne lokalne zajednice*	106	111	96
Zagrebačka županija	119	116	103

* Vidi poglavlje 3.1.

Izvor: Prema podacima Popisa 1981. 1991. i 2001. godine, rezultati po naseljima i općinama i gradovima.

Stanje je jače polarizirano kod podjele prema ruralnosti, gdje je indeks promjene za razdoblje od 1981. do 2001. godine za ruralne zajednice čak za 35 bodova manji od onoga za urbane zajednice. Ipak, i ovdje se pozitivni trend uočava tijekom razdoblja 1991. - 2001. kad se razlika indeksa smanjuje na 14 bodova.

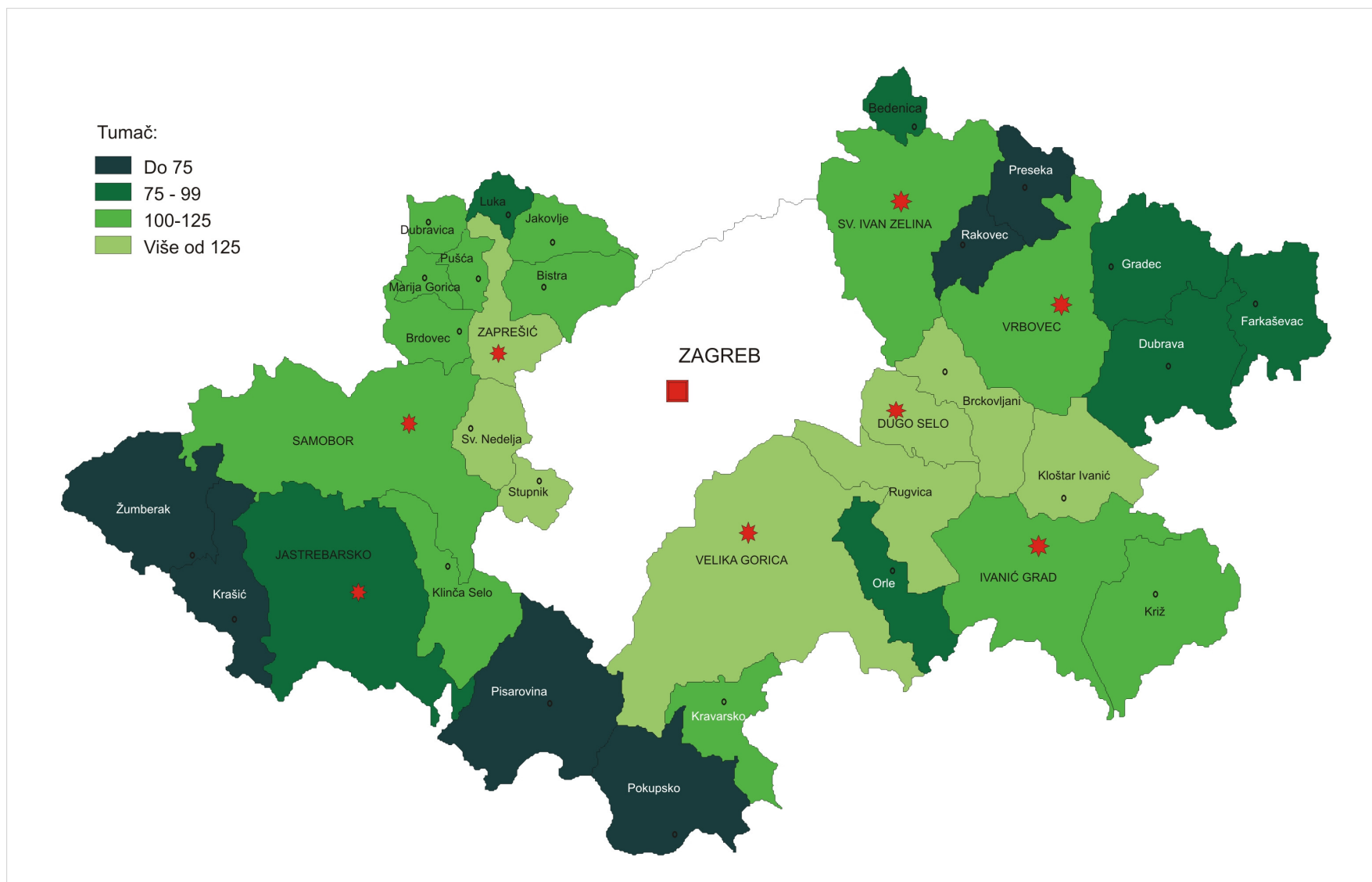
Rezultati kod podjele na ruralna i urbana područja su znatno lošiji jer se ovom podjelom koncentriraju na jednoj strani područja s jakim imigracijskim kretanjima (urbana), dok su ionako slabo naseljena seoska područja uglavnom emigracijska.

Od ukupne populacije Županije, u ruralnom području živi 182.961 osoba, a u urbanom 126.735 osoba. Nešto veći udjel pučanstva na ruralnim područjima (59,1 %), rezultat je veličine područja, premda je prosječna naseljenost niža od one na urbanom području.

Tablica 5-2 Površina, pučanstvo i kućanstva Zagrebačke županije

Područje	Površina Km2	Pučanstvo	Broj kućanstava	Pučana po km ²	Osoba po kućanstvu
Ruralno područje	2.550,44	182.961	55.712	71,74	3,28
Urbano područje	509,88	126.735	39.142	248,56	3,24
Županija	3.060,32	309.696	94.854	101,20	3,26
Struktura u % (Županija=100)				Indeks (Županija=100)	
Ruralno područje	83,3	59,1	58,7	71	101
Urbano područje	16,7	40,9	41,3	246	99
Županija	100,0	100,0	100,0	100	100

Izvor: Isti kao u tablici 5-1

Slika 5-1 Kartografski prikaz Općine i gradovi Zagrebačke županije prema gustoći naseljenosti prema podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2001 godine

Prosječna gustoća naseljenosti u Županiji je 101,2 pučana/km². U ruralnom području ona iznosi 71,7 pučana/km² dočim je u urbanom tri puta veća (248,6 pučana /km²).

Područje Županije karakterizira mala prosječna veličina kućanstva (3,3 osobe), sa neznajno većim brojem duša po kućanstvu u ruralnom području.

U spolnoj strukturi nešto više su zastupljene žene (159.615) nego muškarci (150.081).

Veću zastupljenost žene imaju i na ruralnim i na urbanim područjima, a udjel žena u ukupnom pućanstvu iznosi u oba slućaja 51,5%.

Od ukupnog pućanstva Županije, ekonomski aktivnog pućanstva je 144.406 te nešto više ekonomski neaktivnog (165.209). Neznajno više ekonomski neaktivnog pućanstva je u ruralnom (53,9%) nego u urbanom području.

Tablica 5-3 Brojnost pućanstva Županije po spolu

Područje	Ukupno	Žensko	Muško
Ruralno područje	182.961	94.298	88.663
Urbano područje	126.735	65.317	61.418
Županija	309.696	159.615	150.081
Struktura u % (ukupno=100)			
Ruralno područje	100,0	51,5	48,5
Urbano područje	100,0	51,5	48,5
Županija	100,0	51,5	48,5
Struktura u % (Županija=100)			
Ruralno područje	59,1	59,1	59,1
Urbano područje	40,9	40,9	40,9
Županija	100,0	100,0	100,0

Izvor: Isti kao u tablici 5-1

Tablica 5-4 Brojnost pućanstva Županije prema ekonomskoj aktivnosti

Područje	Ukupno	Ekonomski aktivno	Ekonomski neaktivno
Ruralno područje	182.961	84.269	98.692
Urbano područje	126.735	60.137	66.598
Županija	309.696	144.406	165.290
Struktura u % (Ukupno=100)			
Ruralno područje	100,0	46,1	53,9
Urbano područje	100,0	47,5	52,5
Županija	100,0	46,6	53,4
Struktura u % (Županija=100)			
Ruralno područje	59,1	58,4	59,7
Urbano područje	40,9	41,6	40,3
Županija	100,0	100,0	100,0

Izvor: Isti kao u tablici 5-1

U ekonomski aktivno pučanstvo spadaju osobe koje obavljaju zanimanje (zaposleni) i nezaposlene osobe. Broj osoba koji obavljaju zanimanje je u Županiji 119.656 od čega je nešto ispod polovice žena (52.692 osobe).

Nezaposlenost je problem svih administrativnih jedinica u Hrvatskoj, a u Zagrebačkoj županiji ona iznosi 17,2% u odnosu na radno aktivni kontingent populacije. Od ukupnog broja nezaposlenih osoba nešto veći dio je na ruralnom području (56,8%), no relativno gledano, nezaposlenost je veća na urbanom području. I u jednom i drugom području veći udjel u nezaposlenim osobama imaju muški.

Ekonomski neaktivno pučanstvo (s osobnim prihodima i uzdržavano) čini 53,4 % pučanstva Županije (165.290 osoba), sa većim udjelom na ruralnim područjima (59,7%). I u kontingentu osoba s osobnim prihodima i kod uzdržavanih osoba žene su više zastupljene.

Najveći broj pučana Županije (starijih od 15 godina) je sa srednjom školom (122.898), nešto manje s osnovnom (104.071), te njih 20.126 sa višom školom i fakultetom. Nepovoljnija obrazovna struktura je na ruralnom području.

Tablica 5-5   Obrazovna struktura pučanstva Županije starog 15 i više godina

Područje	Ukupno	Bez škole	1-3 razreda osnovne	4-7 razreda osnovne	Sa 8 razreda osnovne	Srednja	Viša i fakulteti	Nepoznato
Ruralno područje	151.589	4.348	10.609	21.985	38.136	65.734	9.578	1.199
Urbano područje	104.285	1.938	4.673	8.771	19.897	57.164	10.548	1.294
Županija	255.874	6.286	15.282	30.756	58.033	122.898	20.126	2.493
Struktura u % (Ukupno=100)								
Ruralno područje	100,0	2,9	7,0	14,5	25,2	43,4	6,3	0,8
Urbano područje	100,0	1,9	4,5	8,4	19,1	54,8	10,1	1,2
Županija	100,0	2,5	6,0	12,0	22,7	48,0	7,9	1,0
Struktura u % (Županija=100)								
Ruralno područje	59,2	69,2	69,4	71,5	65,7	53,5	47,6	48,1
Urbano područje	40,8	30,8	30,6	28,5	34,3	46,5	52,4	51,9
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Isti kao u tablici 5-1

Općenito zabrinjava visoki udjel osoba s manje od osam razreda osnovne škole u populaciji starijih od 15 godina. Njih je udjel u cijeloj Županiji 20,4%, te još više u ruralnom području: 24,4%! U kategoriji srednjih škola većinu čine oni sa završenom trogodišnjom školom za KV i VKV radnike (60,6%).

Obrazovna infrastruktura na ruralnom prostoru zaostaje za onom urbanog prostora, a prvotno u području neformalnog obrazovanja i zbrinjavanja djece predškolske dobi. U tom pogledu nedostaje fizička i ina infrastruktura, pa je zaostajanje za urbanim područjem relativno veliko.

Srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje počelo se razvijati u više gradskih središta, no još uvijek nema izmještanja u jače ruralna područja. S obzirom na demografsku sliku i problem efikasnosti novca uloženog u obrazovni sustav, tako nešto u sustavu formalnog obrazovanja nije niti za očekivati.

Stoga je u smislu obrazovanja i obučavanja naglasak potrebno dati na neformalne oblike povremenog obučavanja i obrazovanja u vidu cjeloživotnog obrazovanja. Područja obučavanja potrebno je u najvećoj mjeru uskladiti s prioritetima razvitka ruralnih područja.

Tijekom godina, na području Županije dolazi do apsolutnog i relativnog smanjenja poljoprivrednog pučanstva. Od ukupnog broja (20.635) većina poljoprivrednog pučanstva je, kako je i za očekivati, na ruralnom području (92,5%).

Tablica 5-6 Ukupno i poljoprivredno pučanstvo Županije

Područje	Ukupno	Poljoprivredno	Udjel
Ruralno područje	182.961	19.082,00	10,4
Urbano područje	126.735	1.553,00	1,2
Županija	309.696	20.635,00	6,7

Izvor: Isti kao u tablici 5-1

Na području Županije je nešto veći udjel poljoprivrednog pučanstva u ukupnom negoli u Hrvatskoj. U kontingentu poljoprivrednog pučanstva aktivno je 14.788 osoba od čega se 93,1% nalazi u ruralnom području. U istom području je i većina uzdržanih osoba Županije (90,8%).

Tablica 5-7 Poljoprivredno pučanstvo Županije prema aktivnosti

Područje	Poljoprivredno pučanstvo	Aktivno	Uzdržavano
Ruralno područje	19.082	13.773	5.309
Urbano područje	1.553	1.015	538
Županija	20.635	14.788	5.847
Struktura u % (ukupno=100)			
Ruralno područje	100,0	72,2	27,8
Urbano područje	100,0	65,4	34,6
Županija	100,0	71,7	28,3
Struktura u % (Županija=100)			
Ruralno područje	92,5	93,1	90,8
Urbano područje	7,5	6,9	9,2
Županija	100,0	100,0	100,0

Izvor: Isti kao u tablici 5-1

Većina (67,1%) aktivnog poljoprivrednog pučanstva su oni koji obavljaju zanimanje na gospodarstvu i ne zapošljavaju radnike, manje pomažući članovi (22,9%), a najmanji je dio onih koji obavljaju zanimanje na gospodarstvu i zapošljavaju radnike(0,3 %).

Većinu uzdržavanog poljoprivrednog pučanstva čine učenici (40,1 %), kućanice (21,9 %) te djeca do 14 godina (18,4 %). Zabrinjava visoki udjel osoba nesposobnih za rad (14,4 % ukupno uzdržanih osoba) pri čemu je većina u ruralnom području (95,8 %).

5.2. Značaj i stanje ključnih gospodarskih sektora

Napredak i razvitak određenog prostora u izravnoj su vezi s razvitkom gospodarskog sustava istog prostora. U Zagrebačkoj županiji prisutna je gospodarska aktivnost u svim sektorima gospodarstva, od poljoprivrede i šumarstva do prometa i veza.

Za seosko područje od presudnog su značenja oni sektori čijom se aktivnošću značajno doprinosi povećanju kvalitete života ukupnog stanovništva, ali i očuvanju i održivom korištenju prirodnih resursa, kao i održavanju krajolika. U tom smislu, premda ne osigurava značajan dio županijskog BDP-a, pri razmatranju stanja u gospodarstvu u ovom poglavlju posebna se pozornost posvećuje poljoprivredi Zagrebačke županije.

Općenito vrijedi konstatacija da su, kao i u slučaju demografskog razvitka, glavni nositelji gospodarske djelatnosti županijska gradska sjedišta i njihovo okruženje. Svojim rasporedom oni svakako predstavljaju dobar temelj za osmišljanje i provedbu razvitka cjelokupnog prostora, pa tako i ruralnih područja Županije.

Na području Zagrebačke županije posluje oko 5.000 aktivnih tvrtki i oko 7.000 obrtnika i slobodnih profesija. Osnovicu gospodarskog razvitka Županije čine malo i srednje poduzetništvo, jer od ukupnog broja tvrtki najviše je malih poduzetnika (90%), tako da su u središtu gospodarske aktivnosti Županije programi poticanja i kreditiranja malog i srednjeg poduzetništva. Njima je posebna prigoda blizina Grada Zagreba, najvećeg jedinstvenog tržišta unutar Hrvatske, ali koji je ujedno i snažan magnet za odvlačenje potencijalne radne snage i financijskih sredstava iz poduzetnički manje razvijenih područja.

U strukturi gospodarstva, odnosno u ukupnom prihodu, **prednjači trgovina (40%)**, slijedi **industrija (30%)**, zatim **financijske usluge, obrtništvo i turizam**.

Županija raspolaže sa značajnijim industrijskim kapacitetima za **mlinsko-pekarsku industriju, proizvodnju stočne hrane, kao i preradu i konzerviranje mesa, te proizvodnju pića**. Uz djelatnosti vezane uz šumarstvo, ovo su najznačajniji sektori čije učinkovito poslovanje izravno pozitivno djeluje na gospodarstvo ruralnog prostora, jer na sebe nužno vezuje njegove prirodne resurse i radnu snagu.

Zbog toga je sadašnje stanje, u kojem znatan dio ovih poslovnih subjekata ne posluje financijski i ekonomski uspješno, dugoročno neodrživo u smislu razvitka područja. Mjerama ruralnog razvitka potrebno je, koliko to omogućavaju sredstva i politika županije, djelovati na promjenu stanja ovih sektora i/ili otvarati prigode u drugim segmentima gospodarstva.

5.2.1 Stanje u sektoru poljoprivrede

Prema raspoloživim podacima u Zagrebačkoj županiji se županiji, ovisno o godini, stvara i do desetine vrijednosti hrvatske poljoprivrede. Samo se u pojedinim izrazito poljoprivredno usmjerenim županijama (Osječko-baranjska, Bjelovarsko-bilogorska) stvara neznatno veća vrijednost poljoprivredne proizvodnje. Najveći doprinos vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj Županija daje u stočarskoj proizvodnji, voćarstvu i proizvodnji krmnog bilja. U pojedinim proizvodnjama Zagrebačka županija je među vodećima u Hrvatskoj, a to su prvotno proizvodnje mlijeka, jaja, vina i grožđa, zatim površine pod povrćem, kao i brojnost stoke i rodnih trsova ili stabala voća.

Već je naveden podatak prema *Popisu stanovništva, kućanstava i stanova* 2001. godine prema kojemu udjel poljoprivrednog pučanstva u Zagrebačkoj županiji iznosi 6,68%, što je za 1,14% više od istoga udjela za Hrvatsku. Za ovaj je dokument zanimljiviji i važniji podatak da pri tome udjel poljoprivrednog pučanstva na ruralnom prostoru iznosi 10,4%, a na urbanom 1,2%. Već iz ovog je podatka vidljivo relativno veliko značenje poljoprivrede za zaposlenost seoskog pučanstva. Od ukupno zaposlenih 119.245 osoba, njih 11,46% zaposleno je na vlastitim poljoprivrednim gospodarstvima ili su pomažući članovi na poljoprivrednim gospodarstvima.

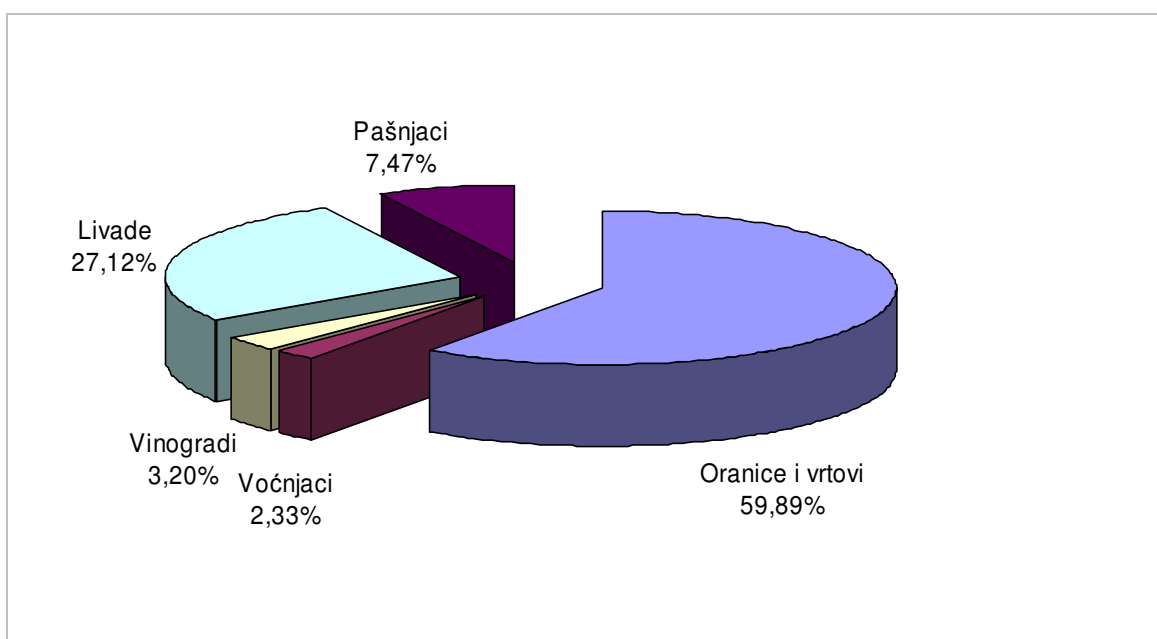
Tablica 5-8 Osobe koje samostalno obavljaju djelatnost na poljoprivrednim gospodarstvima i pomažući članovi na poljoprivrednim gospodarstvima

Područje	Ukupno stanovništvo	Ukupno zaposleni	Zaposleni i pomažući na poljopr. gospodarstvima	
			Broj	Udjel
Republika Hrvatska	4.437.460	1.548.443	141.996	9,17%
Zagrebačka županija	309.696	119.245	13.660	11,46%

Izvor: Prema podacima "Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine", CD-rom, DZS-RH, Zagreb, 2002.

5.2.1.1 Poljoprivredne površine i poljoprivredna gospodarstva

Prema podacima službene statistike, u Zagrebačkoj županiji ima 171.094 ha poljoprivrednog zemljišta. Podatak je preuzet iz Statističkog ljetopisa 2004. godine. Najveći dio poljoprivrednog zemljišta čine oranice i vrtovi, i to 59,89%. Slijede livade, vinogradi, pašnjaci voćnjaci itd (vidi sliku 5-1). Što se tiče vlasništva, oko 85% poljoprivrednog zemljišta Županije je u privatnom vlasništvu, pri čemu se taj udjel kod zasijanih površina povećava na 90%. Najveći je udjel privatnog vlasništva u površinama voćnjaka i vinograda, a najmanji je udjel u površinama pašnjaka.

Slika 5-2 Struktura korištenih poljoprivrednih površina Zagrebačke županije

Izvor: Statistički ljetopis 2004. godine, CD izdanje, DZS RH

Prema podacima iz *Popisa poljoprivrede 2003. godine* (dalje u tekstu: popis poljoprivrede), popisani poljoprivredni proizvođači u Županiji raspolažu s ukupno 109.613 ha zemljišta, kojega čine poljoprivredno zemljište i šume. Površina raspoloživog poljoprivrednog zemljišta iznosila je 85.172 ha, a od toga je 77.819 ha bilo korišteno. Odbivši udjel šuma, udjel nekorištenog poljoprivrednog zemljišta iznosio je 8,63%.

Tablica 5-9 Poljoprivredno zemljište po kategorijama u Zagrebačkoj županiji 2003. godine

U hektarima

Kategorija poljoprivrednog zemljišta	Podaci prema Statističkom ljetopisu iz 2004. godine		Podaci prema Popisu poljoprivrede 2003.	
	Površina, ha	Struktura	Površina, ha	Obuhvat popisa
Ukupno poljoprivredno zemljište	171.094	100,00%	85.172	49,78%
Oranice i vrtovi	102.460	59,89%	49.754	48,56%
Voćnjaci	3.990	2,33%	1.718	43,06%
Vinogradi	5.474	3,20%	2.119	38,71%
Livade	46.397	27,12%	22.120	47,68%
Pašnjaci	12.773	7,47%	1.657	12,97%

Tablica 5-10 Raspoloživo zemljište poljoprivrednih kućanstava i poslovnih subjekata u Zagrebačkoj županiji prema popisu poljoprivrede 2003. godine

Površina	Ukupno raspoloživo zemljište	Poljoprivredno zemljište u ukupno raspoloživom	Korišteno poljoprivredno zemljište	Neobrađeno poljoprivredno zemljište
Poljoprivredna kućanstva	105.301	80.978,47	74.006	6.973
Poslovni subjekti	4.312	4.194,00	3.813	381
Ukupno	109.613	85.172,47	77.819	7.354
Struktura	Ukupno raspoloživo zemljište	Poljoprivredno zemljište u ukupnom zemljištu	Korišteno poljoprivredno u ukupnom poljoprivrednom	Neobrađeno poljoprivredno u ukupnom poljoprivrednom
Poljoprivredna kućanstva	100,00%	76,90%	91,39%	8,61%
Poslovni subjekti	100,00%	97,26%	90,92%	9,08%
Ukupno	100,00%	77,70%	91,37%	8,63%

Izvor: Popis poljoprivrede 2003. godine, CD izdanje, DZS RH

Prema rezultatima popisa poljoprivrede izračunat je udjel kućanstava s poljoprivrednim zemljištem na ruralnom i urbanom području. Pretežito se poljoprivredna kućanstva nalaze na ruralnom prostoru Županije, pa ih je od ukupno 37.297 čak 74,6% na područjima ruralnih lokalnih zajednica. S druge strane, 58,7% od ukupnog broja kućanstava se nalazi na područjima ruralnih općina i gradova.

Tablica 5-11 Kućanstva koja su koristila poljoprivredno zemljište 2003. godine prema području

Područje	Kućanstva s korištenim poljoprivrednim zemljištem		Kućanstva s oranicama i vrtovima	
	broj	struktura, %	broj	struktura, %
Ruralno područje	27.811	74,6	21.657	76,4
Urbano područje	9.486	25,4	6.689	23,6
Županija	37.297	100,0	28.346	100,0

Izvor: Popis poljoprivrede 2003. godine, CD izdanje, DZS RH

Naravno da je i najveći dio površina za poljoprivrednu proizvodnju prema istom popisu na području ruralnih općina i gradova. Prema rezultatima, na području ruralnih gradova i općina se nalazi 85,90% od ukupno 74.006 ha korištenog zemljišta poljoprivrednih kućanstava zabilježenih popisom. U površinama poljoprivrednih kućanstava udjel oranica i vrtova je nešto veći nego u ukupnim poljoprivrednim površinama županije, a iznosi (62,85%).

U strukturi poljoprivrednih površina u vlasništvu države ili poslovnih subjekata, najveći dio također zauzimaju oranične površine (63,44%). Slijede livade i pašnjaci s 30,19%, pa ribnjaci i močvare, voćnjaci i vinogradi s malim udjelima. Valja naglasiti da je 80% ovih oraničnih površina hidromeliorirano (drenirano), ali se unatoč tome razmjerno veliki dio ne obrađuje. Razlozi ovakvog stanja su kompleksni, i dok neki potječu iz vremena vrlo intenzivne proizvodnje unutar državnih gospodarstava, drugi su vezani uz proces provedbe programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u JLS¹⁴.

5.2.1.2 Biljna poljoprivredna proizvodnja

Biljna poljoprivredna proizvodnja Zagrebačke županije se temelji na proizvodnji obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, uz razmjerno mali udjel poslovnih subjekata. Obiteljska gospodarstva su vrlo mala, jer prosječna korištena površina iznosi svega 1,93 ha po gospodarstvu. Ova površina je u prosjeku raspoređena na 5,5 parcela, a prosječna veličina parcele iznosi 0,39 ha. Zbog nedostatka ekonomije obujma u većini proizvodnji se ne mogu postići zadovoljavajući troškovna učinkovitost i uvjeti koje zahtijeva tržište. Ovakvo se stanje ogleda i u postignutim prinosima posljednjih godina, koji su na razini (niskog) prosjeka Republike Hrvatske ili ispod njega.

Tablica 5-12 Korištene poljoprivredne površine u Zagrebačkoj županiji obuhvaćene Popisom poljoprivrede 2003. godine

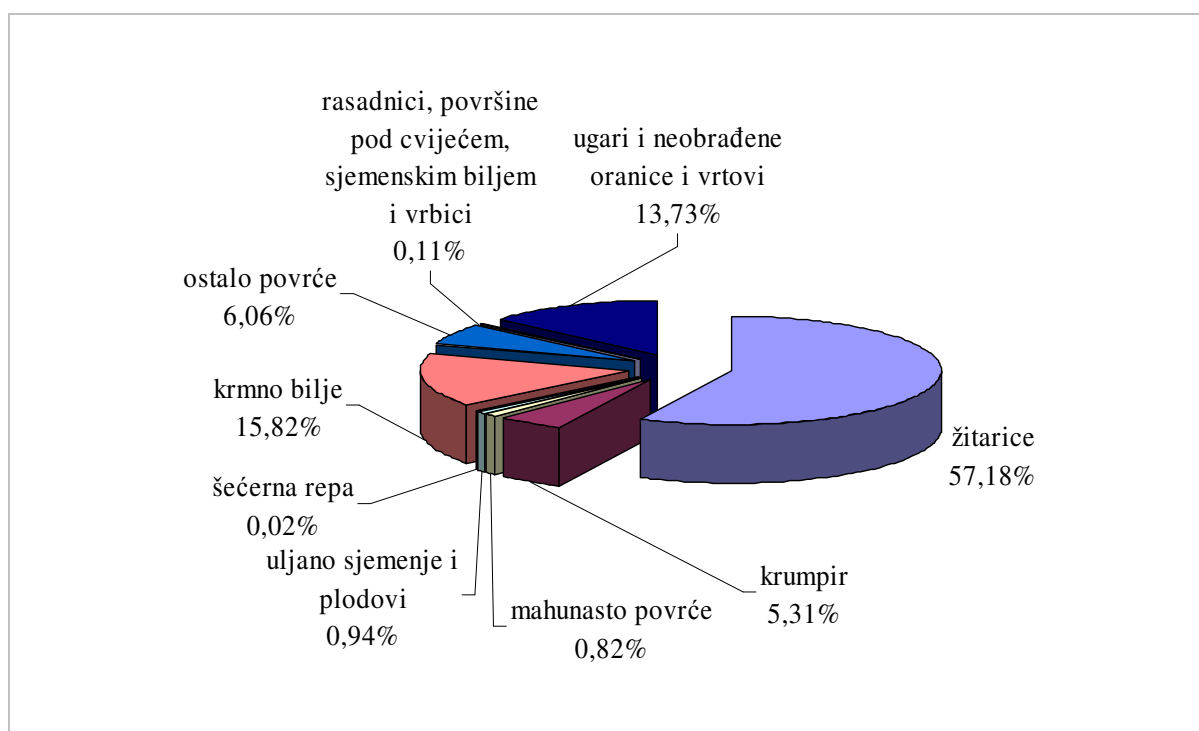
Pokazatelj	Jedinica mjere	Kućanstva	Poslovni subjekti	Ukupno
Ukupno korišteno	ha	74.005,65	3.813	77.818,65
Korišteno po gospodarstvu	ha	1,93	41,0	2,03
Parcela po gospodarstvu	broj	4,94	9,84	4,95
Prosječna veličina parcele	ha	0,39	4,17	0,41

Izvor: Izračunato prema: Popis poljoprivrede 2003. godine, CD izdanje, DZS RH

¹⁴ JLS = jedinica lokalne samouprave: grad ili općina.

S druge strane, poslovni subjekti koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom, njih 93, koristili su 3.813 hektara, a prosječno je po subjektu korišten 41 hektar raspoređen u 9,84 parcele veličine 4,17 ha.

Podaci iz *Statističkih izvješća* o poljoprivrednoj proizvodnji po županijama poslužili su nam za pregled korištenja oraničnih površina u Zagrebačkoj županiji. Tijekom razdoblja od 2001. do 2003. godine u prosjeku je u županiji bilo 101.297 ha oranica i vrtova. Ukupno je različitim kulturama bilo zasijano 87.276 ha, a pod rasadnicima, vrbicima, sjemenskim biljem i cvijećem bilo je još 115 ha. Ugari i neobrađene oranice u zauzimali su 13.906 ha. Na slijedećem grafikonu prikazana je prosječna struktura korištenja raspoloživih površina oranica i vrtova u županiji u razdoblju od 2001. do 2003. godine.

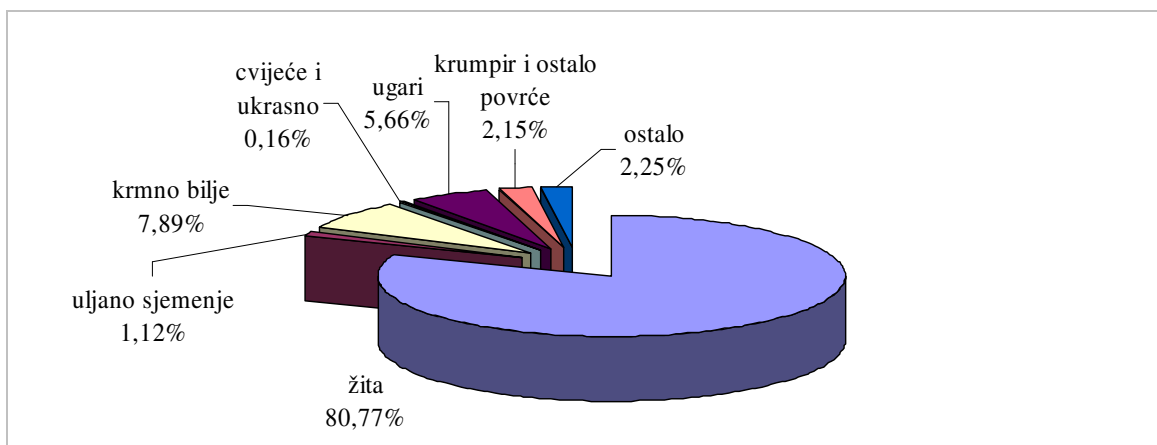

Slika 5-3 Korištenje oranica i vrtova obiteljskih gospodarstava Zagrebačke županije

Izvor: Statistička izvješća, 2002-2004. godine, DZS RH

Na zasijanim površinama, daleko najveći dio zauzimaju žitarice sa 66,37%, zatim slijedi krmno bilje sa 18,37%, pa zabilježeno povrće sa 9,16% (krumpir, mahunasto povrće i ostalo povrće) i na kraju industrijske kulture s nešto više od 1% udjela.

Podaci popisa poljoprivrede upućuju na još veći udjel žitarica, jer po njima **obiteljska gospodarstava** siju žitarice na 82,54% površina. Nadalje, jedino udjel površina pod krmnim biljem prelazi 5%, dok je udjel ostalih skupina kultura, kao što su povrće i ukrasno bilje, vrlo mali i iznosi ispod 3%, odnosno 1%. Površine pod ugarima iznosile su prema ovom izvoru 5,66%.

Poslovni subjekti prema popisu poljoprivrede također najviše siju žitarice, ali ipak s nešto manjim udjelom: 72,83%. No, na njihovim je površinama udjel pod uljaricama (11,01%) i krmnim biljem (10,58%) znatno veći, a manji je udjel pod povrćem i drugim kulturama.

Trendovi pokazuju da se u strukturi površina u posljednjih pet godina najviše povećala sjetva uljarica, a porast se, osim za njih, bilježi i za površine pod žitaricama.

Ipak, unatoč trendu povećanja proizvedenih količina nakon 1999. godine, u 2003. godini dolazi do velikog pada proizvodnje svih žitarica, čemu je najvažniji uzrok suša.

Istodobno, dolazi do značajnijeg povećanja površina pod uljanom repicom, a proizvodnja soje se održava na povećanoj razini iz 2002. godine, zbog čega se za uljarice ukupno, bilježi najveći porast.

Područje Županije nije karakteristično područje uzgoja sladorne repe, pa su površine zasijane ovom kulturom vrlo male, a trend proizvodnje jako varira.

Unatoč značajnijem udjelu u površinama, za proizvodnju povrća i voća su također karakteristične oscilacije. To posebno vrijedi za voće, gdje koeficijent varijacije za proizvodnju šljiva u promatranih pet godina iznosi 68%. Iz slijedeće tablice vidljivi su vrlo visoki koeficijenti varijacije proizvodnje za manje zastupljene kulture, kako poljskih usjeva, tako i voća i povrća. Za jednogodišnje kulture možemo pretpostaviti da su uzroci varijacija promjene zasijanih površina i prirodni uvjeti pojedinih godina. Za višegodišnje kulture vjerojatno je presudan utjecaj prirodnih uvjeta, što je dokaz niske intenzivnosti proizvodnje.

Zaključno možemo reći da se u Zagrebačkoj županiji struktura biljne proizvodnje već duže razdoblje značajnije ne mijenja, a pri tome najveći udjel u površinama imaju žitarice. Među žitaricama preteže kukuruz, pa slijede pšenica i ostale kulture. Niti u posljednjih pet godina nisu zabilježene značajnije promjene u ovoj strukturi, pa se tek manje povećanje udjela bilježi samo za uljarice.

Tablica 5-13 Proizvodnja važnijih biljnih kultura u Zagrebačkoj županiji u razdoblju od 1999. do 2003. godine
U tonama

Skupine kultura i kulture	Godine				
	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
Žitarice					
pšenica	27.781	47.458	38.852	52.369	26.642
ječam	7.713	8.806	7.539	10.021	5.633
raž	436	586	420	510	312
zob	4.553	3.714	2.618	3.299	2.846
kukuruz	149.956	124.188	163.906	141.249	106.319
Industrijsko bilje					
soja	301	692	919	1.983	1.131
suncokret	64	0	0	0	1
uljana repica	371	367	229	72	402
sladorna repa	520	370	192	275	246
Povrće					
krumpir	50.949	38.510	37.026	63.179	46.129
kupus i kelj	13.139	10.256	10.880	13.025	8.108
crveni luk i luk kozjak	2.670	2.074	2.302	2.932	1.908
Voće i grožđe					
jabuke	7.513	18.094	2.236	12.153	12.705
trešnje	494	544	162.	403	428
višnje	181	202	76	140.	142
šljive	2.753	4.100	1.882	0	3.555
grožđe	61.111	55.037	51.643	64.365	54.879
Krmno bilje					
djetelina (sijeno)	26.818	16.320	16.140	19.328	13.682
lucerna (sijeno)	19.558	13.342	16.480	16.684	12.890

Izvor: Statistička izvješća DZS - RH 2000. do 2004. godine: Prirodi ranih i kasnih usjeva, voća i grožđa u 1999., 2000., Poljoprivredna proizvodnja u 2001., 2002. i 2003. godini,

Isto tako, nema većih pomaka u proizvodnosti, što znači niti u tehnologiji proizvodnje. To je vidljivo iz kretanja proizvodnje pojedinih kultura gdje se ne bilježi ujednačen ili stalan rast proizvodnje koji bi ukazivao na bolje iskorištenje postojećih resursa.

Ono što je karakteristično, jesu razmjerno velike varijacije u proizvedenim količinama, što možemo dijelom pripisati i vremenskim uvjetima koji su vladali u pojedinoj godini.

Veliki dio površina je pod biljnim kulturama namijenjenim za potrošnju na gospodarstvima proizvođača i to za ishranu stoke.

5.2.1.3 Broj stoke i stočarska proizvodnja

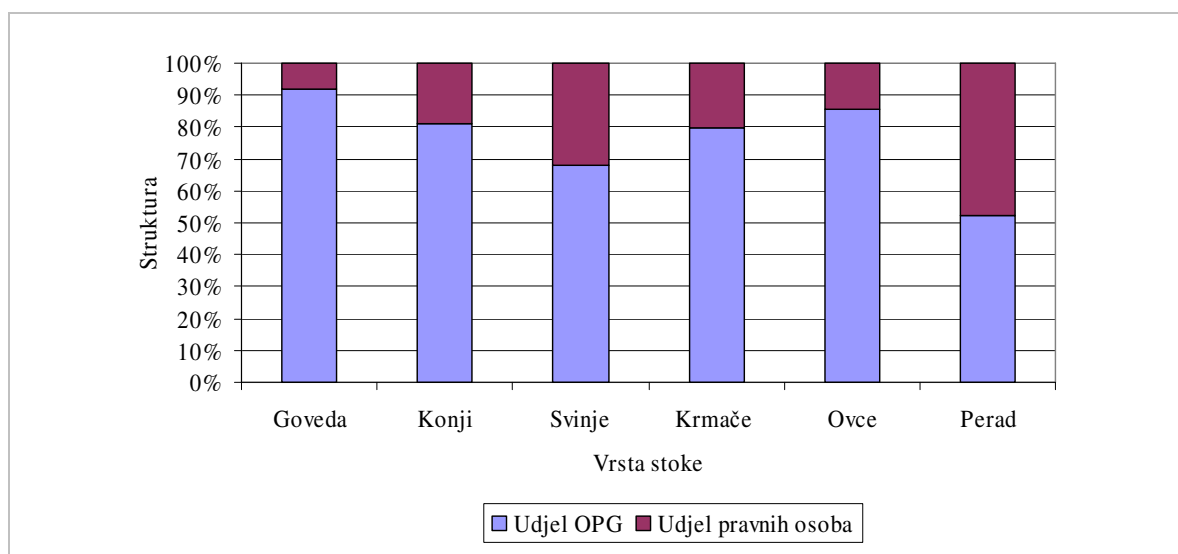
Proizvodni resursi u stočarstvu najvećim su dijelom također na kućanstvima s poljoprivrednim gospodarstvom. Od ukupno 54.644 goveda zabilježena *Popisom poljoprivrede 2003. godine*, njih 84% se nalazi na obiteljskim gospodarstvima. Udjel

obiteljskih gospodarstava u broju svinja je manji i iznosi nešto više od 72%. Od ostalih vrsta, u većem broju se u Županiji uzgaja još perad, konji i pčele.

Tablica 5-14 Broj stoke, peradi i pčelinjih zajednica u Zagrebačkoj županiji 2003. godine

Pokazatelj	Zagrebačka županija - ukupno	Kućanstva		Poslovni subjekti
		Broj	Udjel	
Broj goveda	54.644	45.965	84,12%	8.679
Broj gospodarstava s govedima	10.865	10.836	99,73%	29
Broj svinja	222.169	160.490	72,24%	61.679
Broj gospodarstava sa svinjama	21.762	21.736	99,88%	26
Broj konja	977	931	95,29%	46
Broj gospodarstava s konjima	212	208	98,11%	4
Broj peradi	1.094.908	888.801	81,18%	206.107
Broj gospodarstava s peradi	32.176	32.148	99,91%	28
Broj pčelinjih zajednica	10.442	10.258	98,24%	184
Broj gospodarstava s pčelama	408	407	99,75%	1

Izvor: Izračunato prema: Popis poljoprivrede 2003. godine, CD izdanje, DZS RH

Slika 5-4 Udjel OPG i pravnih subjekata u broju stoke u Zagrebačkoj županiji (prosjeak za razdoblje 1997.-2003. godine)

Izvor: Statistička izvješća DZS RH o Broju stoke i stočnoj proizvodnji (1997. do 2000.) i o Poljoprivrednoj proizvodnji (2001. do 2003.)

Temeljni problem stočarske proizvodnje je istovjetan onome u biljnoj proizvodnji: proizvodne jedinice su u prosjeku premale da bi omogućile isplativu komercijalnu proizvodnju. Prosječan broj stoke po gospodarstvu je nešto veći nego u Hrvatskoj, no to je još uvijek, za sve navedene vrste stoke, ispod razine koju zahtijeva suvremena konkurentna proizvodnja.

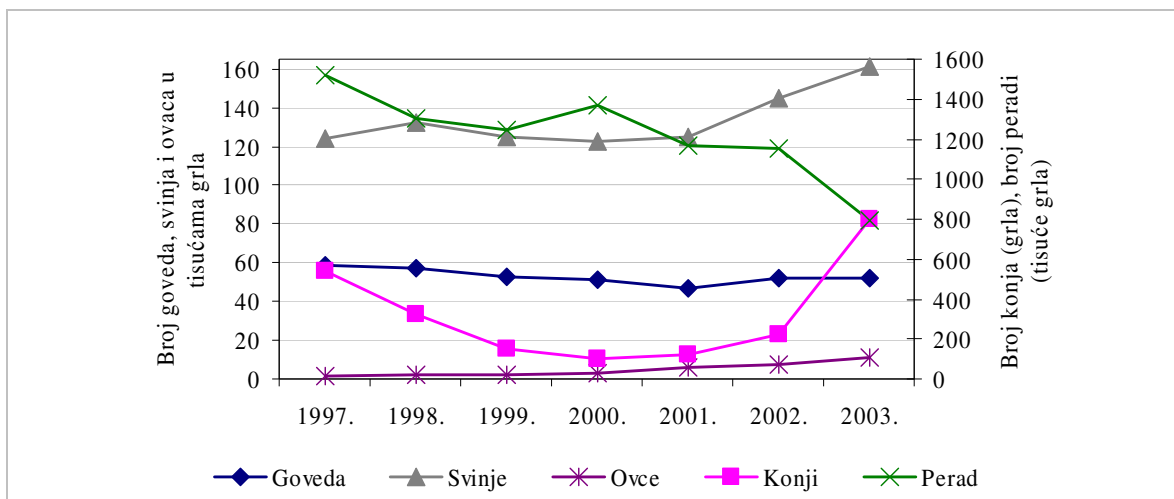
Tablica 5-15 Prosječan broj stoke po gospodarstvu*

Opis	Hrvatska	Zagrebačka županija
Prosječan broj goveda po gospodarstvu	4,63	5,03
Prosječan broj svinja po gospodarstvu	8,04	10,21
Prosječan broj konja po gospodarstvu	2,79	4,61
Prosječan broj peradi po gospodarstvu	30,24	34,03
Prosječan broj pčelinjih zajednica po gospodarstvu	28,91	25,59

* *Gospodarstva: kućanstva s poljoprivrednim imanjem i poslovni subjekti u poljoprivredi.*

Izvor: Prema podacima iz: Popis poljoprivrede 2003. godine, CD izdanje, DZS RH

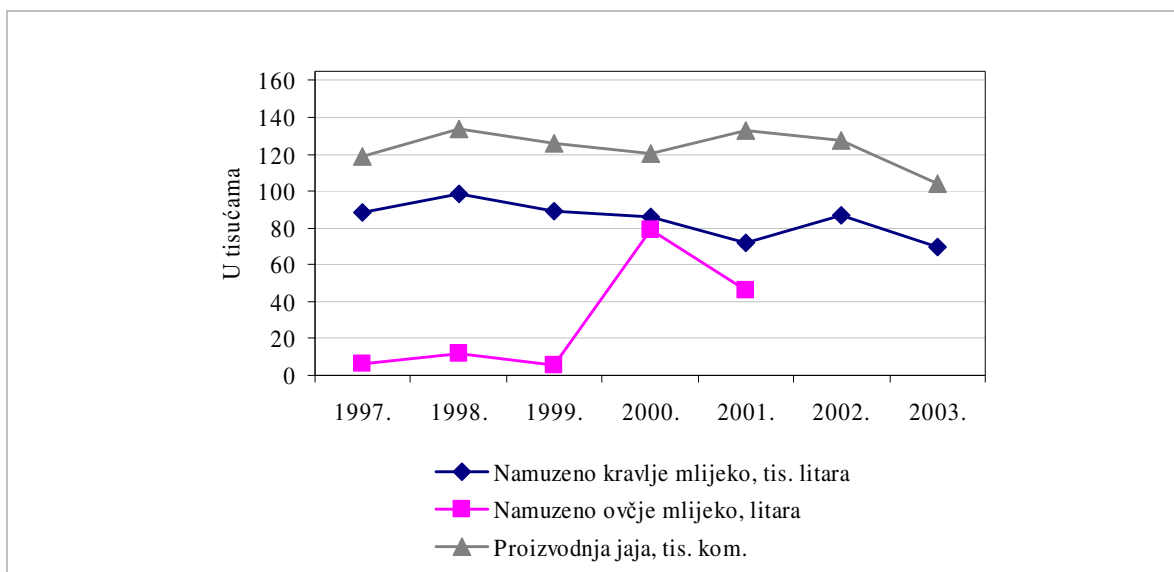
Kretanje broja stoke u razdoblju od 1997. godine se značajno razlikuje za pojedine vrste stoke. Tako se kod broja konja i broja svinja bilježi porast broja nakon sredine promatranog razdoblja, dok su broj goveda i broj peradi u gotovo stalnom opadanju. U istom razdoblju se stalno povećava i broj ovaca, te se u posljednjoj promatranoj godini penje na više od 10.000 grla.

Slika 5-5 Kretanje broja stoke u Zagrebačkoj županiji za razdoblje 1997.-2003. godine

Izvor: Statistička izvješća DZS RH o Broju stoke i stočnoj proizvodnji (1997. do 2000.) i o Poljoprivrednoj proizvodnji (2001. do 2003.)

Što se tiče najvažnijih, a ujedno i najzastupljenijih stočarskih proizvodnji, također su promatrani podaci za razdoblje 1997.-2003. godine. Od tri promatrana proizvoda, porast je zabilježen samo u proizvodnji ovčjeg mlijeka.

Slika 5-6 Kretanje stočarske proizvodnje u Zagrebačkoj županiji za razdoblje 1997.-2003. godine

Izvor: Prema podacima iz: Materijali Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo Zagrebačke županije

Proizvodnja kravljeg mlijeka je u posljednjoj promatranoj godini iznosila je svega 83% prosjeka za cijelo razdoblje, a proizvodnja jaja 85% prosjeka za isto razdoblje.

Pad proizvodnje je najvećim dijelom posljedica pada broja stoke u promatranom razdoblju, jer proizvodnja po grlu, uz određene oscilacije, nije doživjela značajnije promjene.

Isto kao i u biljnoj proizvodnji, obilježja stočarske proizvodnje u Zagrebačkoj županiji su posljedica strukture gospodarstava: pretežu razmjerno male proizvodne jedinice s niskom proizvodnošću. Troškovno je najveći dio takvih gospodarstava nekonkurentan suvremenim proizvodnim jedinicama, a shodno tome i dugoročno gospodarski neodrživ.

5.2.1.4 Osvrt na stanje i konkurentnost poljoprivredne proizvodnje na seljačkim gospodarstvima

Za seljačka gospodarstva u Zagrebačkoj županiji poljoprivreda je temeljni izvor dohotka, a to će, uz komplementarne djelatnosti kao što su prerada i agroturizma, ostati i u buduću. Stoga se u ovom prilogu kratko analizira stanje u ovoj gospodarskoj djelatnosti, očekivane promjene u okruženju i pretpostavke za njenu konkurentnost.

Posljednjih petnaestak godina dogodile su se brojne promjene koje su izravno utjecale na poljoprivredu i komplementarne djelatnosti. Hrvatska više nije zatvoreno tržište, s mnogobrojnim vrstama i oblicima zaštite domaće proizvodnje. Prihvaćanjem politike otvorenog tržišta i poljoprivreda se suočava sa sve surovijom svjetskom konkurencijom. Značajno su smanjenje carine, pa je došlo je do velikog povećanja uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i do velikog povećanja deficita u razmjeni ovih proizvoda s inozemstvom. Ulazak velikih trgovačkih lanaca dodatno je zaoštrio konkurenciju na domaćem tržištu. Ovi lanci zahtijevaju od dobavljača velike količine proizvoda i stalnu opskrbu, perfektu logistiku, standardnu kvalitetu, potporu prodaji i reklami, a sve to po niskim cijenama. Nekadašnji sustav socijalističke kooperacije je propao, a osim za nekoliko proizvoda, nisu razvijeni novi sustavi otkupa i distribucije primarnih poljoprivrednih proizvoda. U stečaj je otišao veliki broj prerađivačkih pogona koji su otkupljivali primarne poljoprivredne proizvode. Isto tako, nije razvijena suvremena tržišta

infrastruktura kao što su veletržnice, hladnjače, ostale vrste skladišnog prostora, sortirnice i pakirnice, te organizacije zajedničkog rada u poljoprivredi kao što su prodajne i marketinške zadruge, horizontalne i vertikalne kooperative itd. Sve navedeno najviše pogađa mala i srednja seljačka gospodarstva. Smanjena im je mogućnost prodaje proizvoda, smanjene su im prodajne cijene, a to je izravno utjecalo na pad dohotka i životnog standarda.

Položaj seljačkih gospodarstava u Zagrebačkoj županiji ne razlikuje se značajno od onih u ostalom dijelu Hrvatske. Temeljna obilježja poljoprivredne proizvodnje su mali posjed, diverzificirana proizvodnja, te niska tehničko-tehnološka razina proizvodnje. Tek manji dio sposobnijih gospodarstava koristi blizinu zagrebačkog tržišta i kroz izravnu prodaju lakše prodaje i ostvaruje dodatni dohodak. Međutim, većina seljačkih gospodarstava u ruralnom području Zagrebačke županije osjetila je negativne posljedice ubrzane liberalizacije i kapitalizacije domaće poljoprivrede.

Za razliku od najvećeg djela Hrvatske lokalna uprava u županiji pokušala je ublažiti negativne učinke tranzicije. Zagrebačka županija je u posljednjih nekoliko godina pokrenula niz inicijativa kojima se potiče stvaranje konkurentskih proizvoda i diversifikacija dohotka u ruralnom prostoru. Neke od njih su u vrlo kratkom vremenu dali vrlo dobre rezultate. Primjerice, stvaranje županijskih marki vina, sira, zelja, salame, octa, zatim oživljavanje seljačkih tržnica, pokretanje proizvodnje i prodaje tradicijskih i inovativnih proizvoda, te poticanje agroturizma, posebice vinskog.

Liberalizacija domaćeg tržišta nastavlja se dalje sve bržim tempom, pa se već 2005. godine ukida najveći broj carina za uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz EU. Domaće tržište još će više preplaviti jeftini proizvodi iz EU, a Hrvatska država neće imati mogućnosti (carinske) zaštititi domaću poljoprivrednu proizvodnju. Novčani poticaji iz državnog i županijskog proračuna nisu dovoljni da nadoknade gubitak dohotka prouzrokovan padom cijena i prodaje. Što više, zbog preuzeti obveza u integracijskim procesima ovaj vid potpore morat će se smanjivati. Većina domaćih poljoprivrednih proizvođača generičkih proizvoda teško će izdržati konkurenciju jeftine uvozne robe, pa će većina morati smanjiti ili potpuno napustiti postojeće proizvodnje.

Većina seljačkih gospodarstava na području Županije je troškovno i cjenovno nekonkurentna. Isto tako, većina gospodarstava, barem u slijedećih desetak godina, neće moći značajnije smanjiti cijene svojih proizvoda i tako povećati svoju konkurentnost na tržištu. Od generičkih poljoprivrednih proizvoda prigodu za opstanak imaju veći proizvođači mlijeka, voća i povrća. Za ostala gospodarstva potrebno je pronaći nove načine konkurentnosti i dohodovne alternative. Dobro polazište je dosadašnji rad Zagrebačke županije. Stoga bi u okviru ruralnog razvitka Županije trebalo nastaviti poticati dosadašnje uspješne inicijative i razvijati nove.

Shodno navedenome, za poticanje konkurentnosti i diverzifikaciju dohotka seljačkih gospodarstava u ruralnom prostoru Zagrebačke županije u okviru slijedeća tri područja djelovanja:

- a) poticanje izravne prodaje seljačkih proizvoda i prerade na gospodarstvu,
- b) poticanje proizvodnje i prodaje proizvoda dodatne vrijednosti i
- c) agroturizma.

5.2.2 Zaključno razmatranje gospodarskih sektora

Iz razmotrenih dokumenata za primijetiti je opći pozitivan trend gospodarstva Zagrebačke županije, pa se posljednjih godina bilježi porast zaposlenosti i rast gospodarstva veće no u većini ostalih hrvatskih županija.

Međutim, gospodarstvo Županije je još uvijek u vrlo visokoj mjeri okrenuto domaćem tržištu, a stupanj poslovnih investicija je na prilično niskoj razini, što daje malu nadu u skorbu promjenu trenda izvoza.

Ipak, unatoč općenito pozitivnih gospodarskim trendovima, zabrinjava pad proizvodnje i proizvodnosti u poljoprivrednom sektoru, koji je i dalje izvor zaposlenosti i dohotka od posebnog značaja na izrazito ruralnim područjima. Dijelom je razlog tome i deagrarizacija, a s tim u svezi i depopulacija ovih područja. Ukoliko se ne uklone uočena ograničenja razvitku poljoprivrednog sektora i drugih djelatnosti vezanih uz poljoprivredu, teško je očekivati obrat ovoga trenda.

U odnosu na državu, pozitivnim držimo visok udjel pretežito privatnog vlasništva u gospodarstvu Županije, što je preduvjet poduzetničkom ponašanju u slučaju pogodnih uvjeta poslovne okoline. Poduzetnička okolina stvara se, između ostalog, i mjerama razvitka seoskog prostora koje moraju podupirati zdrave poduzetničke inicijative.

Na kraju, procijeniti ćemo stanje gospodarstva i "bogatstva" ruralnih općina i gradova u odnosu na urbane preko proračunskih prihoda. U razmatranje su uzeti proračunski prihodi bez dotacija po stanovniku i odnos primitaka od dotacija prema prihodima bez dotacija.

Već na prvi pogled je iz slijedeće tablice vidljiva razlika u visini prihoda bez dotacija koje u prosjeku ostvaruju ruralne općine i gradovi u odnosu na urbane. Prosjek ovih prihoda na ruralnom prostoru je za gotovo 500 kn manji po stanovniku od prosjeka za urbana područja. U odnosu na prosjek za cijelu županiju, prosjek ruralnih područja je niži za blizu 70 kn po stanovniku.

Tablica 5-16 Ukupni prihod i dotacije u proračunima općina i gradova za 2002. godinu

Područje	Ukupni prihod bez dotacija po stanovniku	Dotacije prema ukupnom prihodu bez dotacija
	<i>u kunama</i>	<i>u %</i>
Ruralne općine i gradovi	954,3	45,7
Urbane općine i gradovi	1.413,4	0,8
Zagrebačka županija	1.021,8	38,9

Izvor: Prema podacima iz Strategije i programi održivog gospodarstvenog razvoja Zagrebačke županije

U proračunima ruralnih zajednica važnost dotacija je u prosjeku puno veća no za urbane zajednice. Dok u proračunima urbanih zajednica dotacije iznose svega 0,8% prihoda bez dotacija, u ruralnim područjima je to više od 45%. Ovaj podatak dodatno upućuje na nerazvijenost gospodarstva i nisku napučenost uslijed koje se javljaju znatno niži prihodi proračuna i problemi samostalnog financiranja lokalne zajednice.

Uzimanjem u razmatranje novostvorene vrijednosti po općinama i gradovima u 2003. godini, izračunali smo prosječni iznos novostvorene vrijednosti i indeksa humanog kapitala koji upućuje na njegovu djelatnost kapaciteta.

Pokazalo se da je prosječan iznos novostvorene vrijednosti za deset tisuća kuna veći po stanovniku u urbanim područjima u odnosu na ruralna područja. Efikasnost humanog kapitala, kao omjer novostvorene vrijednosti i izdvajanja za zaposlene, također je znatno viša na urbanom području.

Tablica 5-17 Dodana vrijednost po stanovniku i efikasnost humanog kapitala 2003. godine

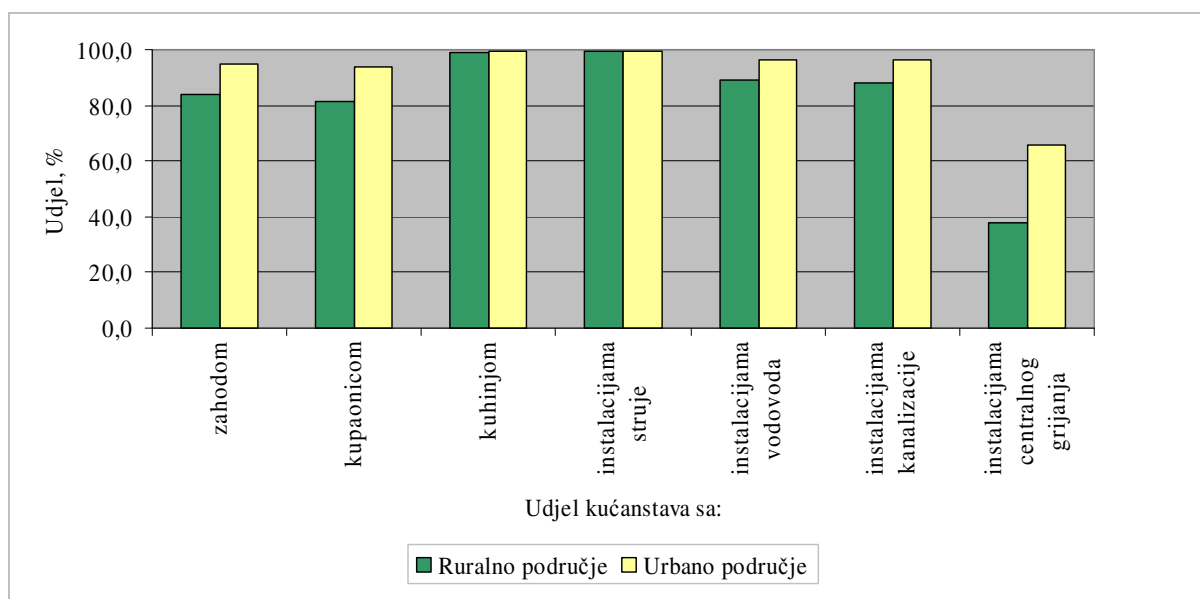
Područje	Dodana vrijednost po stanovniku	Efikasnost humanog kapitala
	<i>tisuće kuna</i>	<i>indeks</i>
Ruralne općine i gradovi	10,6	1,54
Urbane općine i gradovi	21,8	2,65
Zagrebačka županija	15,2	1,71

Izvor: Prema podacima iz dokumenta "Analiza uspješnosti intelektualnog kapitala u Zagrebačkoj županiji za razdoblje 2000-2004."

5.3. Komunalna i gospodarska infrastruktura

Ruralna područja Hrvatske, preko nekih pokazatelja infrastrukturne opremljenosti, sve manje se razlikuju od urbanih područja. Takve promjene su zamjetne i u Zagrebačkoj županiji, ali su razlike u razvitku infrastrukture još uvijek relativno velike u pojedinim mikroregijama (područjima pojedinih JLS ili naselja).

Skoro svi nastanjeni stanovi posjeduju struju i kuhinju (preko 99%), preko 90% njih posjeduju vodovod i kanalizaciju, blizu 90% zahod i kupaonicu, a polovica centralno grijanje gdje je zabilježena i najveća razlika između ruralnog i urbanog područja.

Slika 5-7 Odabrani pokazatelji razine infrastrukturne opremljenosti kućanstava Županije

Izvor: Prema podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, CD-ROM izdanje, DZS RH, 2002.

Najveće zaostajanje ruralnog prostora u pogledu opskrbljenosti infrastrukturom zabilježeno je u području grijanja, zatim kanalizacije i sanitarnih čvorova te vodovoda.

Konačno, treba reći da bi detaljniji podaci o strukturi infrastrukture zasigurno dali novu sliku na postojeće stanje. Unatoč visokom postotku opskrbljenosti kućanstava, na pojedinim područjima kvaliteta infrastrukturne mreže nije zadovoljavajuća. Posebno se to odnosi na lokalne vodovodne sustave, koji često ne zadovoljavaju količinom i kvalitetom vode, kao i na mrežu plinovoda uvedenih pred više desetljeća gdje se bilježe značajni gubici plina i visoki troškovi održavanja zbog materijala niske kvalitete.

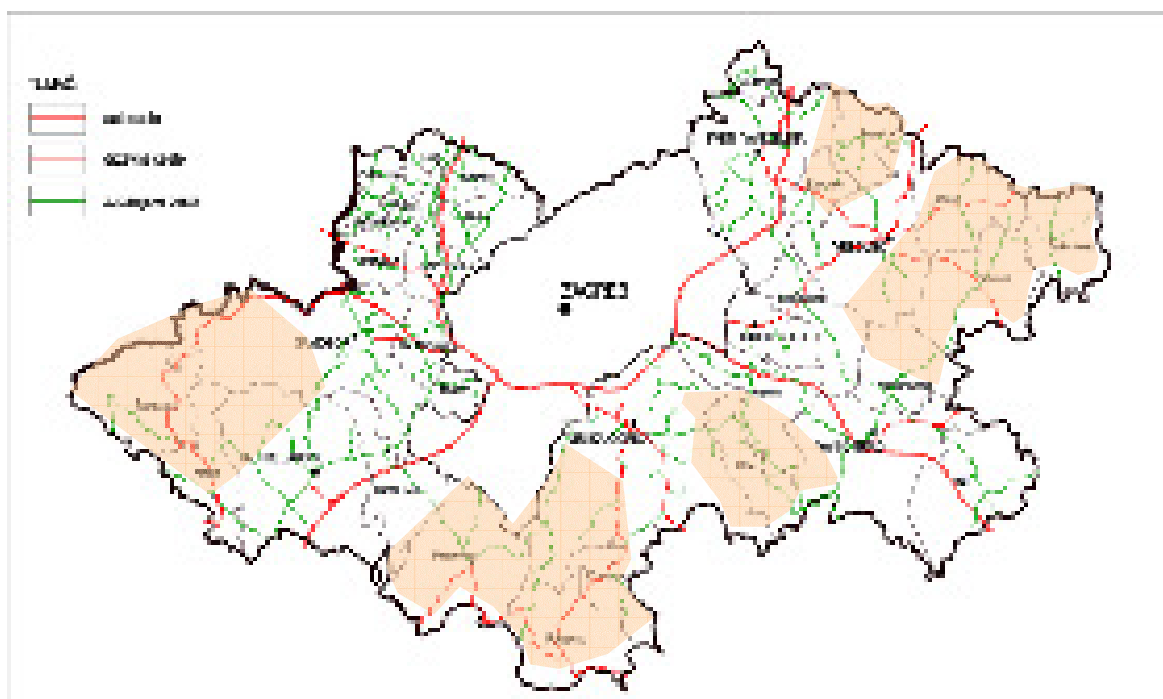
5.3.1 Prometna povezanost

U pogledu cestovne povezanosti, županijskim područjem prolaze državne ceste (u duljini 393 km), a lokalna područja povezana su županijskim i lokalnim cestama. Ukupno ima 112 županijskih i 216 lokalnih cesta u duljini od 785,7 km. Neasfaltirano je 3,7 (0,5%) km županijskih cesta i 51,2 km (7,5%) lokalnih cesta.

Najvažniji prometni pravci i najbolja cestovna povezanost prolazi smjerovima koji vode od obilaznice grada Zagreba prema sjeverozapadu, jugozapadu, sjeveroistoku i jugoistoku. U mreži cesta ostalo je nekoliko područja koja su ili nedovoljno pokrivena cestovnom mrežom ili je kvaliteta cesta neodgovarajuća. To se prvenstveno odnosi na područje najistočnijih i najzapadnijih općina, te ostalih općina koje su se našle u "slijepim crijevima" između glavnih prometnih pravaca: Orle, Pisarovina, Pokupsko, Kravarsko, Žumberak, Krašić, Preseka, Rakovec, Gradec i Farkaševac.

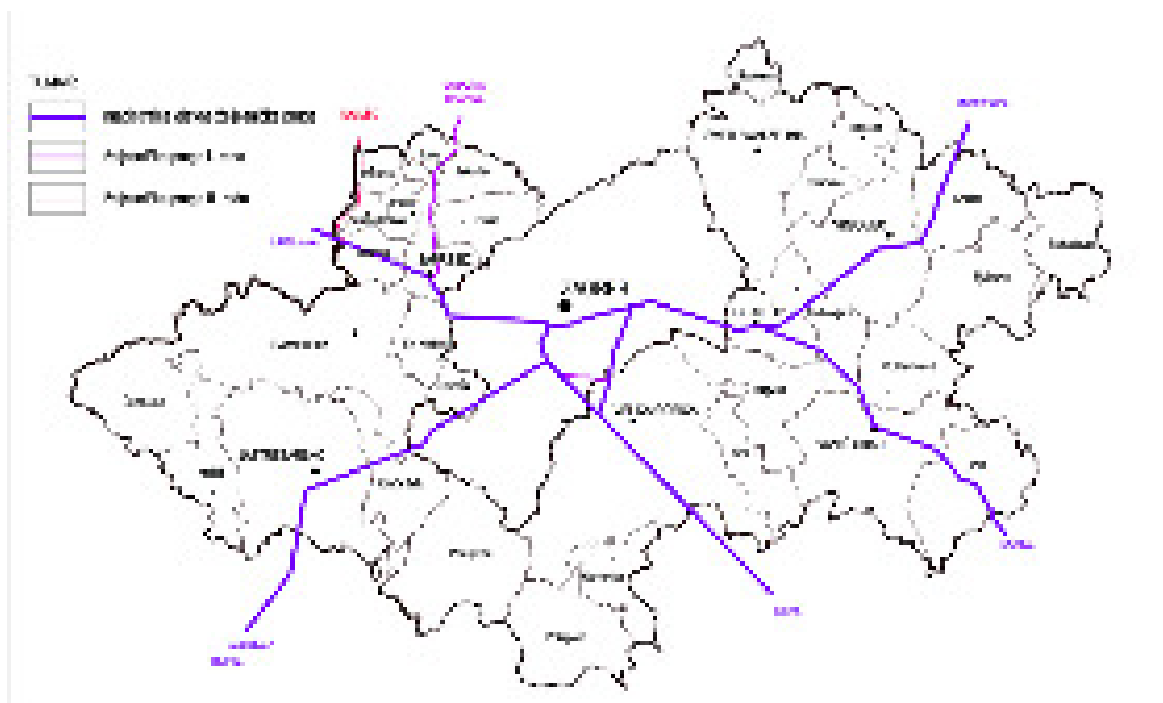
Naravno to su upravo općine izrazito ruralnog obilježja, a na slijedećoj slici je vrlo dobro vidljiv raspored ovih općina i gradova u odnosu na postojeću cestovnu mrežu. Ove su općine gotovo sve u "škarama" važnijih (državnih) cestovnih i željezničkih pravaca (žutom bojom provizorno osjenčana područja na slici 11).

Slika 5-8 Postojeće stanje cestovne mreže na prostoru Zagrebačke županije

Izvor: Hrvatska uprava za ceste, Zagreb, 1999., preuzeto iz Prostornog plana Zagrebačke županije

Iz kartografskog prikaza stanja željezničke povezanosti još su jasnije vidljiva područja u "škarama" glavnih pravaca, koja su općenito i najslabije razvijena.

Slika 5-9 Postojeće stanje željezničke mreže na prostoru Zagrebačke županije

Izvor: Preuzeto iz Prostornog plana Zagrebačke županije

Županijom prolazi nekoliko magistralni glavnih pruga i pruga I. reda, te jedna pruga II. reda. Značaj željezničkog prometa je najveći za područja dnevnih migracija, i to posebice iz Zagrebu satelitskih gradova Županije. Iskoristivost željezničkih kapaciteta je nedovoljna, a mogućnosti razvitka prigradske željeznice u odnosu na Zagreb iz više pravaca nisu iskorištene.

Nadalje, što se tiče javnog prijevoza, najrazvijeniji je prijevoz putnika autobusima. Koncesije prijevoznicima raspisuju i odobravaju JLS, a smjerove i učestalost linija predlaže prijevoznik sukladno isplativosti prijevoza i interesu JLS. Premda je pokrivenost autobusnim linijama relativno zadovoljavajuća, problem općina udaljenijih od Zagreba i gradskih središta županije je njihova niska učestalost. Isto tako, raznovrsnost prijevoznika otežava planiranje povezivanja linija na određenim smjerovima gdje je potrebno prelaziti s jedne linije na drugu.

5.3.2 Opskrbljenost ostalom infrastrukturom

Vodoopskrba i odvodnja u Županiji dijelom pripada sustavima Grada Zagreba, a dijelom lokalnim sustavima. Stanje je svakako nezadovoljavajuće, jer tek oko 60% stanovništva ima riješenu vodoopskrbu, pri čemu je među preostalim 40% najviše stanovništva iz ruralnih općina i gradova. Oni se opskrbljuju putom lokalnih vodovoda ili individualno. U svezi s opskrbom vodom je i problem vodozaštitnih područja na kojima bi trebalo poštivati mjere ograničene poljoprivredne proizvodnje. Ovu činjenicu treba imati u vidu prilikom osmišljavanja mjera ruralnog razvitka za područja s ograničenjima za proizvodnju zbog zaštite okoliša ili drugih razloga (parkovi prirode, nacionalni parkovi, i sl.).

Stanje s kanalizacijom je još gore, pri čemu je na ruralnim područjima dodatno problematično. Posebice se to odnosi na uska područja oko naselja, u kojima dio kućanstava nema nepropusne septičke jame, a otpadne vode iz staja dodatno zagađuju okoliš.

Sustavi za pročišćenje voda tek su malim dijelom riješeni, i to ne na najbolji način, dok su neki u pripremi ili izradi. Poboljšanje dostupnosti kanalizacije usko je vezano uz ove probleme, pri čemu su najkritičnija područja na rubovima većih gradskih središta.

Zbrinjavanje komunalnog otpada u županiji se provodi na razini gradova i općina. Sustavom zbrinjavanja još nisu pokrivena sva naselja, a poseban su problem neodgovarajuće deponije. Od devet odlagališta, samo dva imaju kategoriju sanitarne deponije. Situaciju dodatno otežava problem divljih odlagališta kojih ima na područjima svih općina i gradova, a posebice u naseljima ruralnih općina i gradova u kojima nema sustava zbrinjavanja komunalnog otpada.

Inače, shodno odredbama *Zakona o komunalnom gospodarstvu*, gradovi i općine su dužni organizirati trajno i kvalitetno obavljanje slijedećih komunalnih djelatnosti:

- Opskrba pitkom vodom, odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda
- Javni prijevoz putnika
- Održavanje čistoće i odlaganje komunalnog otpada
- Održavanje javnih površina i nerazvrstanih cesta
- Tržnice na malo

- Održavanje groblja, krematorija i pružanje pogrebnih usluga
- Obavljanje dimnjačarskih poslova
- Javna rasvjeta.

Opskrba električnom energijom u nadležnosti je državnog poduzeća "Hrvatska elektroprivreda" (HEP), odnosno njegova tvrtka "HEP - Distribucija" d.o.o., koja je geografski organizirana u regionalna državna poduzeća za distribuciju električne energije. Na području Zagrebačke županije o opremi i distribucijskoj mreži brine 5 takvih poduzeća: DP "Elektra Zagreb", DP "Elektra Križ", DP "Elektra Karlovac", DP "Elektra Zabok" i DP "Elektra Bjelovar". Prema podacima iz Prostornog plana Zagrebačke županije, najniža razina razvijenosti mreže jest na područjima DP "Elektra Karlovac".

Na županijskom području nema elektroenergetskih izvora, a sustav distribucije i potrošnje za veži dio područja izravno je vezan uz Grad Zagreb.

Zagrebačkom županijom prolazi nekoliko pravaca magistralnih plinovoda. U Županiji su plinificirani ili djelomično plinificirani slijedeći dijelovi¹⁵:

- gradovi Dugo Selo, Ivanić Grad, Sveti Ivan Zelina i općine Brckovljani, Rugvica, Križ, Dubrava, Gradec, Rakovec i Bedenica,
- gradovi Zaprešić i Samobor i općine Bistra, Jakovlje, Luka, Brdovec, Marija Gorica, Pušća, Dubravica i Sveta Nedjelja,
- dio Grada Velika Gorica (naselja Velika Gorica, Lomnica i Gradići).

Vidljivo je zaostajanje južnog i jugozapadnog dijela županije u razvitku plinske mreže u odnosu na ostala područja. I ovdje ćemo napomenuti, osim potrebe za širenjem mreže plinovoda, i potrebu za obnovom postojeće mreže (izgrađene pred 25-30 godina), koja zahtijeva visoke troškove održavanja i popravaka, kao i gubitke plina.

Zastupljenost plina kao energenta procjenjuje se u potrošnji energije na oko 22%, što je manje od poželjnog udjela.

5.4. Institucijska infrastruktura

Institucijsku infrastrukturu na području Županije, a time i njenog seoskog prostora, najvećim dijelom osiguravaju i čine gradovi (8) i općine (26) kao jedinice lokalne uprave i samouprave, Ured državne uprave sa svojim ispostavama u županijskim gradovima, te Županija kao jedinica regionalne (područne) uprave i samouprave. U Zagrebačkoj županiji za određena područja djeluju slijedeća upravna tijela:

- Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo,
- Upravni odjel za gospodarstvo,
- Upravni odjel za promet i komunalnu infrastrukturu,
- Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb,
- Upravni odjel za prosvjetu, kulturu, šport i tehničku kulturu,
- Upravni odjel za financije i
- Zavod za prostorno uređenje i zaštitu okoliša

¹⁵ Prema Prostornom planu Zagrebačke županije, str. 126.

Za ruralna područja od posebnog su značenja ustanove koje obavljaju poslove vezane uz:

- socijalno zbrinjavanje
- zdravstvo,
- obrazovanje,
- opću upravu i
- graditeljstvo.

Za razvitak poljoprivrede i seoskih područja na području Zagrebačke županije važnu ulogu imaju turističke zajednice, a za očekivati je jačanje djelovanja poduzetničkih centara i inkubatora, kao i Regionalne razvojne agencije Zagrebačke županije.

Razvoj poljoprivrede i seoskih područja u nadležnosti je Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo, koji se sastoji od tri odsjeka:

- Odsjek za ruralni razvitak,
- Odsjek za poljoprivredu i
- Odsjek za šumarstvo i lovstvo.

Prema Odluci o Upravnim tijelima Zagrebačke županije (17.listopada 2001.) Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo obavlja poslove koji se odnose na (a) poljoprivredu: stočarstvo, biljna proizvodnja, vinarstvo, prerada, poljoprivredno zemljište, ribarstvo; (b) ruralni razvitak: poljoprivredna gospodarstva, turizam, razvoj i obnova sela i seoskih područja; (c) šumarstvo; (d) lovstvo, veterinarstvo; e) udruge, zadruge i druge poslove koji su mu stavljeni u nadležnost.

Državne ustanove čije se djelovanje također odnosi na poljoprivredu, a time i na seoski prostor, jesu Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu i Hrvatski stočarski centar. Ove ustanove imaju ispostave na županijskoj razini i urede u gradovima, pa je pri provedbi mjera razvitka s njima potrebno ostvariti što puniju suradnju.

U području razvitka poduzetništva potrebno je uključiti i županijske komore, kako obrtnika tako i trgovačkih društava, a posebice u smislu suradnje na pripremi razvojnih projekata i diseminacije informacija.

Ne treba zaboraviti da prostorni položaj Županije omogućava usku i svakodnevnu suradnju s mnoštvom državnih i inih stručnih ustanova koje su najviše koncentrirane na području Zagreba. Isto vrijedi i za ustanove i urede grada Zagreba. Stoga je za očekivati veću aktivnost na području stručnih ekspertiza, istraživanja, razvojnih projekata i slično.

Ipak, premda navedene ustanove, agencije i tijela raspoložu određenim sredstvima i djeluju na terenu, zamjetna je njihova neujednačena prostorna zastupljenost i razvijenost. Za primijetiti je i nedostatak usklađenog i nadopunjavajućeg djelovanja. U takvim je okolnostima teško jamčiti visoku učinkovitost angažiranih sredstava, kao i uspješno planiranje i provedbu razvojnih mjera. Ono što je nužnost jest jačanje poveznica između:

- regionalne i lokalne uprave i samouprave,
- državne uprave i regionalne uprave i samouprava i
- tijela regionalne uprave i samouprave.

Usklađenim djelovanjem treba izbjeći umnožavanje istovrsnih aktivnosti na različitim razinama, kao i ponavljanje istih programa i mjera od strane različitih tijela javne uprave. Time bi se omogućilo bolje iskorištenje ljudskih resursa u navedenim tijelima, i stvorili uvjeti za učinkovitiji utrošak javnih sredstava.

5.5. Radionice o problemima i mogućnostima razvitka seoskog područja

---

Radi uključanja šireg kruga dionika ruralnog razvitka u prikupljanje potrebnih informacija i osmišljavanje potrebnih razvojnih programa, u okviru projekta su organizirane dvije javne radionice. Glavni ciljevi ovih radionica su bili:

- prikupiti iskustva, mišljenja i prijedloge sudionika u svezi ograničenja i mogućnosti razvitka seoskog prostora s njihovog gledišta
- upoznati sudionike s temeljnim načelima djelovanja pretpripravnih fondova za poljoprivredu i razvitak seoskog prostora,
- upoznati sudionike s trenutnim stanjem glede priprema Hrvatske za pretpripravne fondove.

Na radionice, koje su održane u Jastrebarskom i u Vrbovcu 14. prosinca 2004. godine, su pozvani predstavnici jedinica lokalne samouprave i njihovih ustanova, predstavnici udruženja koja djeluju u poljoprivredi i na seoskom prostoru, poduzetnici, poljoprivrednici, turistički djelatnici i predstavnici različitih državnih ustanova i stručnih službi.

Ukupno je radionicama nazočilo četrdeset sudionika, po dvadeset na svakoj radionici¹⁶. Kroz izravno sudjelovanje pojedinog sudionika, prikupljene su informacije o dosadašnjem radu i programima odgovarajućih ustanova i službi, kao i mišljenja sudionika o temeljnim ograničenjima i mogućim prigodama za razvitak. Uz to, dio sudionika dostavio je i pisane materijale o programima koje provode, a koji bi mogli biti predmetom potpore u okviru programa ruralnog razvitka.

Kao jednako važan, ako ne i najvažniji rezultat ovih radionica, navodimo sažeti ispis najčešće spominjanih problema i prijedloga u svezi djelovanja na njihovu rješenju. Rezultati radionica sažeto navedeni u slijedećoj tablici poslužili su kao podloga pri izradi SWOT analize i mjera razvitka seoskog prostora.

---

¹⁶ Popis sudionika se nalazi u dodatku s priložima.

Tablica 5-18 Sažeti prikaz rezultata radionica o mogućnostima razvitka seoskog prostora

Istaknuti problemi	Mišljenja i prijedlozi sudionika
Poljoprivreda:	
1. nedostupnost zemljišta zbog spore privatizacije i špekulacija	1. ubrzanje provedbe programa raspolaganja državnim zemljištem
2. mala gospodarstva i male parcele privatnog zemljišta	2. lobirati za komasacije i arondacije podupirati kupnju i razmjenu poljoprivrednog zemljišta radi okrupnjavanja gospodarstava
3. neusklađenost zemljišnih knjiga špekulacije	3. razmotriti dostupnost sredstava SAPARD-a za sređivanje katastra
4. "amaterska" proizvodnja kao zamjenski izvor dohotka	4. prvenstvo dati "čistim" poljoprivrednim gospodarstvima
5. nedovoljna iskorištenost poljoprivrednih površina	5. razmotriti potrebu uvođenja poreza na zemljište (JLS)
6. usmjerenost na primarnu proizvodnju	6. osmisliti programe za proizvode dodane vrijednosti na temelju tradicijske proizvodnje
7. ograničena gradnja stajskih objekata	7. djelovati na smanjenju zapreka i troškova izgradnje stajskih objekata
8. niska tehnološka razina proizvodnje	8. podupirati ulaganja u napredne tehnologije i proizvodne sustave
Seoski turizam	
9. niska razina stručnosti i opremljenosti odgovornih za razvitak turizma na seoskom prostoru	9. razvojne programe provoditi na načelu sudjelovanja javnog i privatnog sektora i uz pomoć stručne agencije
10. neodgovarajuća zakonska regulativa	10. djelovati na izmjene neodgovarajućih akata dobro informirati zainteresirane
Institucije:	
11. JLS jako se razlikuju po financijskoj i institucijskoj snazi	11. poticati individualni pristup problemima po pojedinim JLS
12. nedostaje usklađenosti JLS u djelovanju na terenu	12. djelovati na jačanju veza i kolanja informacija između JLS
13. uslužni centri nisu privlačni - ako djeluju na načelu profitabilnosti	13. razmotriti mogućnosti za cjenovno povoljnije pružanje usluga
Organiziranje:	
14. neorganiziranost proizvođača	14. podupirati poslovno i stručno organiziranje
15. kolaps nositelja gospodarskog razvitka (velike prerađivačke tvrtke)	15. tražiti zamjenske oblike poslovanja i umrežavanja proizvođača
Obrazovanje i informiranje:	
16. nedostatna informiranost o programima i djelatnostima državne i lokalne uprave	16. širiti informacije o zbivanjima u RH, kao i o problematici pristupa EU pripremiti materijale o zahtjevima koji očekuju poljoprivrednike u EU jačati informacijske centre
17. nedostatak stručnih znanja i vještina za ključne ruralne sektore	17. podupirati osposobljavanje za vještine koje odumiru, kao temelj za održavanje tradicijskih proizvodnji podupirati cjeloživotno i dopunsko

Istaknuti problemi	Mišljenja i prijedlozi sudionika
	obrazovanje zahtijevati stručna znanja za ostvarenje potpora
Ekologija	
18. zagađivačke proizvodne tehnologije	18. podupirati projekte i tehnologije koje minimalno zagađuju okoliš
19. zaštićena područja	19. osmisliti proizvodne sustave za zaštićena područja
Financije:	
20. neposlovnost i nedostatak financijske discipline	20. djelovati na striktnoj primjeni zakonskih propisa i pravnog sustava
21. poslovanje mimo financijskih i poreznih sustava	21. informirati i obučavati proizvođače o načinima i prednostima "legalnog" poslovanja prednost pri potpori davati organiziranim proizvođačima
Slatkovodno ribarstvo:	
22. zapostavljeni resursi i neodgovarajuće gospodarenje	22. posvetiti više pažnje postojećim resursima u slatkovodnom ribarstvu
Ostalo	
23. socijalni status sela i seljaka odvlači stanovništvo (radnu snagu) iz seoskog prostora	23. promicati vrijednosti ruralnog prostora kroz školstvo i javne medije
24. Životni uvjeti nisu na razini razvijenih urbanih sredina	24. poticati kulturne, sportske i druge inicijative na seoskom prostoru.

6. SNAGE, SLABOSTI, PRIGODE I PRIJETNJE ZA RAZVITAK SELA I SEOSKOG PROSTORA

Analiza snaga, slabosti, prigoda i prijetnji za razvitak sela i seoskog prostora Zagrebačke županije se temelji na prikupljenim i analiziranim podacima, kao i na proučenim stručnim i razvojnim dokumentima koji su dobiveni na uvid. Uz to, korištena su i ekspertna mišljenja autora koji već duži niz godina djeluju na istraživanom području, pretežito u djelatnosti poljoprivrede.

Ova je analiza polazište za određenje prioriteta za ostvarenje ciljeva plana, unutar kojih su određene odgovarajuće provedbene mjere.

6.1. Rezultati SWOT analize stanja pučanstva na ruralnom prostoru

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Povećanje pučanstva doseljavanjem i prirodnim prirastom u pojedinim gradskim naseljima ▪ Smanjenje pučanstva ovisnog o poljoprivrednim resursima i proizvodnji ▪ Stopa aktivnosti radnog kontingenta iznad hrvatskog prosjeka ▪ Općenito viša razina poduzetnosti i pokretljivosti stanovništva u odnosu na druge regije RH ▪ Dostupnost obrazovane i stručne radne snage iz obližnjih istraživačkih, razvojnih i upravnih središta ▪ Izgrađeni objekti i infrastruktura za turizam, sportske i rekreativne aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kontinuirana depopulacija i starenje pučanstva na pojedinim lokalitetima ▪ Mala prosječna veličina kućanstva ▪ Niska razina obrazovanja u odnosu na zahtjeve suvremenog poslovanja i proizvodnih tehnologija ▪ Nedovoljna informatička pismenost ▪ Visok udjel radne snage NKV, PKV i NSS ▪ Nedostatak poduzetničke inicijative ▪ Razmjerno visok udjel neaktivnog i uzdržavanog stanovništva
Prigode	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Blizina i koncentracija ustanova za formalno i neformalno obrazovanje i obučavanje ▪ Širenje i jačanje mreža fizičke infrastrukture na seoska područja ▪ Širenje dostupnosti informatičkih resursa ▪ Jačanje usmjerenja na cjeloživotno učenje i učenje na daljinu ▪ Jačanje gospodarstva i podizanje životnog standarda 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Demografska polarizacija prostora na atraktivne (populacijske) i neatraktivne (depopulacijske) ▪ Starenje pučanstva ▪ Negativan prirodni priraštaj pojedinih područja ▪ Koncentracija razvitka u nekoliko središta ▪ Sporost reformi u obrazovanju i stručnom osposobljavanju ▪ Problem nezaposlenosti

6.2. SWOT analiza za ekološku poljoprivredu na području Zagrebačke županije

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tržište za eko-proizvode (Grad Zagreb) ▪ Dobra prometna povezanost ▪ Relativno sačuvani prirodni resursi ▪ Promoviranje domaćih proizvoda ▪ Edukacija mlađih generacija o nezamjenjivosti i ulogama poljoprivrede ▪ Znanstvene i stručne podloge iskoristive za planiranje ekološke poljoprivrede i druge proizvodnje prijateljske prema okolišu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepovoljna dobna i obrazovna struktura stanovništva za novi vid poljoprivrede ▪ Podcjenjivanje poljoprivrede u društvu ▪ Preopterećenost zakonskom regulativom ▪ Nepovjerenje kupaca u porijeklo proizvoda ▪ Niska profitabilnost obiteljskih gospodarstava ▪ Prevelika usitnjenost gospodarstava ▪ Mala proizvodnja po gospodarstvu
Prigode	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Povratak urbanog pučanstva prirodi i tradicijskim vrijednostima ▪ Jačanje svijesti o potrebi zaštite okoliša i zdravom životu, ▪ Razvoj seoskog turizma s prodajom eko-proizvoda na vlastitom gospodarstvu ▪ Rast popularnosti starih pasmina, sorti, jela i sl. ▪ Provedba propisa o zaštićenim područjima i staništima ▪ Jačanje fondova s javnim sredstvima za ovu namjenu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neprihvatanje života na selu među mlađim generacijama ▪ Nedostatak kapitala za početak razvoja eko-poljoprivrede ▪ Problemi s nabavom sjetvenog/sadnog materijala odnosno zaštitnih sredstava ▪ Slaba zainteresiranost bankarskog sektora za ulaganja u poljoprivredu ▪ Smanjenje površina pogodnih za ekološku poljoprivredu

6.3. Rezultati SWOT analize stanja gospodarstva

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tradicijska područja obrta, malog i srednjeg poduzetništva ▪ Tradicijski poljoprivredno-prehrambeni proizvodi ▪ Centri sa izgrađenim objektima i infrastrukturom za turizam ▪ Kulturno nasljeđe ▪ Prirodni resursi i klimatski uvjeti ▪ Poslovni subjekti i seljačka gospodarstva koji primjenjuju suvremene proizvodne tehnologije ▪ Razvijena fizička infrastruktura na većem dijelu Županije ▪ Povijesna i geografska povezanost s gospodarstvom Grada Zagreba ▪ Institucijska potpora razvitku poljoprivrede i turizma 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zastarjela tehnologija i oprema u većini sektora. ▪ Nepovoljna poduzetnička klima i niska razina poduzetništva. ▪ Nedostatak poduzetničkih, marketinških i upravljačkih znanja među poduzetnicima, a posebice poljoprivrednicima. ▪ Niska proizvodnost i usitnjenost poljoprivrednih gospodarstava ▪ Neusklađena distribucija javnih financijskih sredstava. ▪ Neusklađenost različitih mjera za poticanje malog i srednjeg poduzetništva. ▪ Problemi u svezi poljoprivrednog zemljišta (kako državnog, tako i poljoprivrednog) ▪ Nedostatna povezanost razvojnih programa za različite gospodarske sektore.

Prigode	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geografski položaj na razmeđi važnih pravaca i u blizini velikog potrošačkog središta ▪ Međužupanijska i međudržavna suradnja na gospodarskim programima ▪ Nedovoljno iskorišteni prirodnih resursi, povijesne i kulturne atrakcije ▪ Porast potražnje za tradicijskim proizvodima i zdravom hranom ▪ Raspoloživi resursi za obrazovanje i osposobljavanje u različitim profesijama ▪ Povećanje potražnje u području zdravstvenih usluga i turizma u Europi ▪ Širenje procesa udruživanja i zajedničkog nastupa na tržištu ▪ Postojeći i budući razvojni programi države i lokalne uprave 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Složenost i visoka cijena postupka pri pokretanju poslovnih poduhvata ▪ Nesređenost zemljišnih knjiga ▪ Promjene u monetarnoj i fiskalnoj politici uslijed pristupa EU ▪ Ograničen pristup kreditnim sredstvima zbog problema kolaterala ▪ Visoke kamate na kredite ▪ Nedovoljno poštivanje zakonskih propisa i njihova provedba u području poslovnih odnosa ▪ Porast nezaposlenosti u susjednim područjima ▪ Siva ekonomija i neloyalna konkurencija ▪ Niska konkurentnost u odnosu na gospodarstvo razvijenih zemalja

6.4. Rezultati SWOT analize stanja infrastrukture

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Povoljan geoprometni položaj ▪ Izgrađenost važnije fizičke infrastrukture na većem dijelu područja ▪ Dobra cestovna povezanost glavnih središta i blizina zračne luke ▪ Poslovna infrastruktura za veći broj djelatnosti ▪ Dobra pokrivenost ustanovama osnovnog i srednjeg obrazovanja ▪ Razvijenost društvene infrastrukture oko glavnih središta 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljno iskorištenje postojeće infrastrukture za bolju povezanost sa Zagrebom (željeznica, javni prijevoz) ▪ Neravnomjerna dostupnost i stopa razvitka infrastrukture na različitim područjima. ▪ Niska razina izgrađenosti infrastrukture za zbrinjavanje otpada i zagađenih voda. ▪ Neadekvatna turistička infrastruktura ▪ Nedostatna društvena infrastruktura na izrazito ruralnim područjima. ▪ Slabost pojedinih JLS za samostalan razvitak infrastrukture.

Prigode	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izgradnja državne cestovne mreže na glavnim prometnim pravcima ▪ Državni program modernizacije željezničkih pruga ▪ Interes Grada Zagreba za razvitak javnog prijevoza i bolje povezivanje s okolicom ▪ Tekući projekti izgradnje plinske mreže ▪ Rješavanje problema odlaganja otpada i kanalizacije u važnijim središtima (što omogućuje veća ulaganja na ostalim područjima) ▪ Jačanje svijesti pučanstva o zaštiti okoliša. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Usmjeravanje razvitka infrastrukture na ograničena područja gradskih središta ▪ Nedostatna briga za okoliš. ▪ Nedostatak koordinacije među različitim državnim tijelima i ustanovama koje su odgovorne za pojedine segmente infrastrukture. ▪ Centralizacija infrastrukturne izgradnje na razini države. ▪ Nekontrolirani zahvati u ruralnom prostoru

6.5. Rezultati skupne SWOT analize stanja seoskog prostora

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Blizina zagrebačkog tržišta ▪ Dobra prometna povezanost lokalnih gradskih središta sa zagrebačkim tržištem ▪ Blizina visokostručnih istraživačkih i savjetodavnih ustanova i organizacija ▪ Razvijena socijalna infrastruktura ▪ Reljefna, klimatska i kulturološka raznolikost područja ▪ Veliki broj tradicijskih proizvoda i tradicijskih jela ▪ Velika financijska i stručna pomoć županije razvitku ruralnog prostora ▪ Veći broj poznatih turističkih odredišta ▪ Relativno dobro sačuvan ruralni prostor ▪ Pozitivan demografski trend u posljednjih 10 godina 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Troškovna nekonkurentnost proizvodnje ▪ Mali posjedi poljoprivrednih gospodarstava ▪ Niska tehničko-tehnološka opremljenost seljačkih gospodarstava ▪ Nepovoljna dobna i obrazovna struktura (poljoprivrednog) stanovništva ▪ Nerazvijen zajednički rad u poljoprivredi (zadruga, udruge i proizvođačke kooperative) ▪ Nerazvijena tržišna infrastruktura za proizvode seoskog prostora ▪ Manjka jedinstveni imidž područja ▪ Niska razina razvijenosti komunalne infrastrukture pojedinih JLS ▪ Neriješena pitanja tržišta zemljištem ▪ Općenito niska razina društvene aktivnosti ▪ Nekoordinirano djelovanje županijskih odjela na ruralnim područjima

Prigode	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Daljnji porast kupovne moći zagrebačkog tržišta (količinski i vrijednosno) ▪ Okretanje državne i županijske uprave prema ruralnom razvitku ▪ Porast potpore za mjere iz «zelene košare» ▪ Pred pristupni fondovi EU ▪ Porast potražnje za proizvodima dodane vrijednosti i tradicijskim proizvodima ▪ Povećanje broja stranih turista, porast potražnje za agroturizmom i za tradicijskom gastronomijom ▪ Preopterećena infrastruktura, onečišćenje i rast komunalnih troškova u Gradu Zagrebu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Daljnja liberalizacija domaćeg tržišta i jačanje konkurencije na tržištu ▪ Pad cijena najzastupljenijih poljoprivrednih proizvoda, posebice sirovina za preradu ▪ Jačanje uloge velikih trgovačkih lanaca ▪ Ograničenje tržišno-cjenovne potpore poljoprivrednoj proizvodnji ▪ Pooštrenje zdravstvene sigurnosti u području proizvodnje i distribucije hrane ▪ Pooštrenje zahtjeva glede zaštite okoliša i dobrobiti životinja ▪ Privatizacija i koncentracija preradbene industrije i orijentacija na jeftiniju uvoznu sirovinu ▪ Neinformiranost o politici ruralnog razvitka razvijenih zemalja ▪ Neodgovarajuće zakonodavstvo i njegova neprimjenjivost

Program ruralnog razvitka

7. MJERE RURALNOG RAZVITKA

7.1. Glavni ciljevi i prioriteti razvitka sela i seoskog prostora

---

Sveukupni razvitak određenog područja izuzetno je zahtjevan proces, kako planski, organizacijski, tako i provedbeno. Razvitkom je potrebno odgovoriti na ključne probleme koji predstavljaju kočnice razvoja, i to u svim segmentima društveno-gospodarskog sustava. Pri tome treba u najvećoj mjeri prepoznati i uporabiti postojeće snage kao nositelje razvitka.

Razvitak ruralnog prostora je stoga neizbježno osmišljavati u teritorijalnom smislu, prihvaćajući dobru i stalnu međusektorsku povezanost kao nužnost za ukupni napredak.

Osim nalaza proizašlih iz analize stanja na seoskom prostoru Zagrebačke županije, pri osmišljavanju ciljeva i prioriteta razvitka su korištene i spoznaje navedene u *Strategiji ruralnog razvitka Republike Hrvatske*, kao i informacije o najnovijim aktivnostima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva u području ruralnog razvitka.

Kao temeljne ciljeve razvitka ruralnog prostora Zagrebačke županije za razdoblje od 2006. do 2013. godine izdvajamo slijedeće, i to:

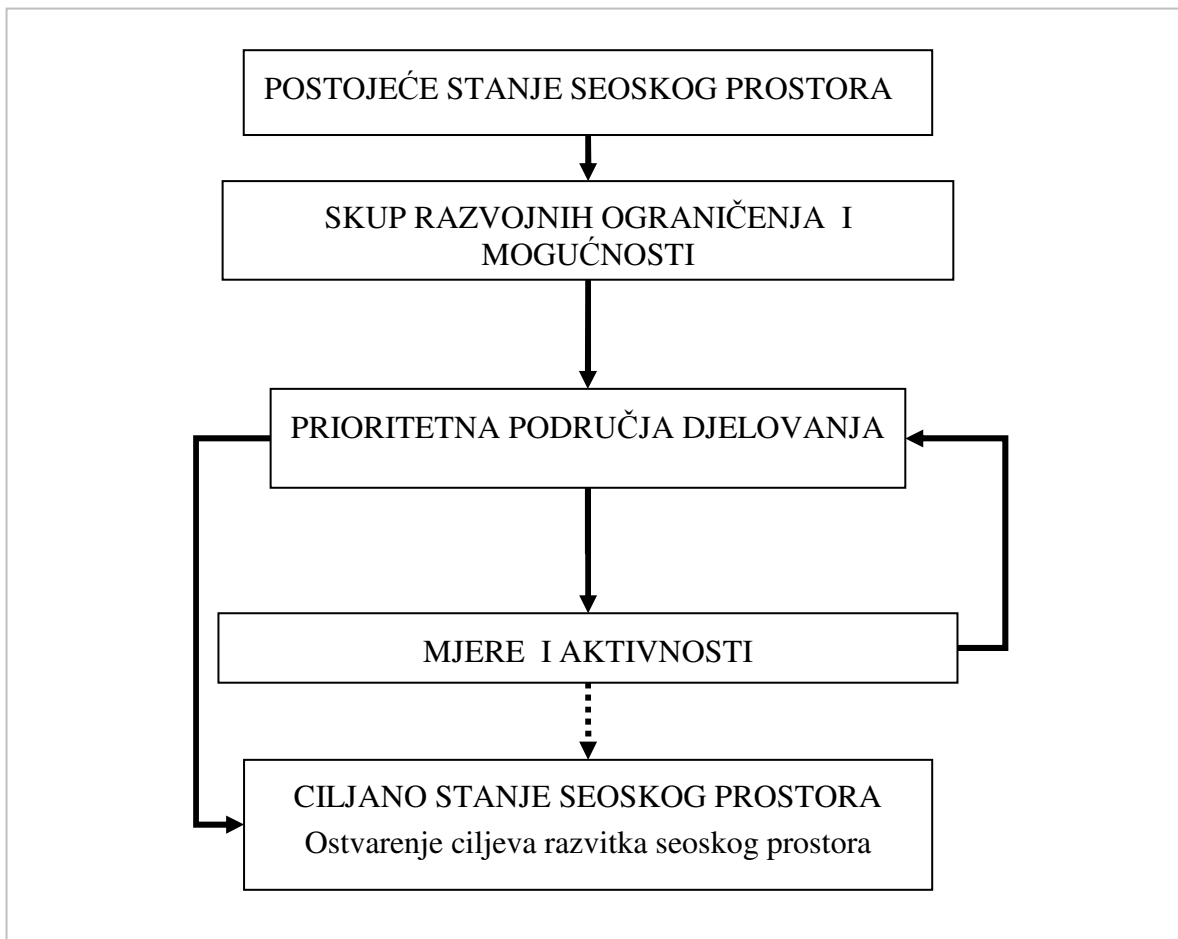
- 1. stvaranje uvjeta za preustroj gospodarstva na seoskim područjima u održiv i učinkovit sustav, s jednakim prigradama za sve stanovnike;**
- 2. razvitak i preustroj gospodarstva sukladno zahtjevima očuvanja okoliša, održavanja ljepote krajolika i tradicijske baštine, kao i dobrobiti životinja;**
- 3. poboljšanje dostupnosti javnih dobara na seoskim područjima radi podizanja kvalitete života i atraktivnosti prostora za život, kao i radi sprečavanja negativnih demografskih kretanja;**
- 4. prilagodba zahtjevima koji proizlaze iz procesa pristupa Republike Hrvatske Europskoj uniji.**

Ostvarenje zacrtanih ciljeva izravno je ovisno o odabiru prioritetnih problema za rješavanje u smislu uklanjanja razvojnih ograničenja. Naime, zbog ograničenosti raspoloživih resursa primorani smo ih pažljivo usmjeriti na ona područja gdje bi trebali polučiti najveći učinak. Stoga za ostvarenje navedenih ciljeva, kao glavna područja djelovanja navodimo slijedeću listu prioritetnih područja:

- 1. Povećanje konkurentnosti ključnih ruralnih sektora, sukladno zahtjevima pristupa EU, kao i zahtjevima zaštite okoliša i šire javnosti;**

2. **Povećanje i diverzifikacija zaposlenosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru;**
3. **Razvitak gospodarske i društvene infrastrukture, s posebnim naglaskom na područja koja u razvitku zaostaju za prosjekom županije;**
4. **Naglašavanje višeznačne uloge poljoprivrede u smislu održavanja krajolika, očuvanja okoliša, očuvanja tradicijske baštine i stvaranja dohotka;**
5. **Održivo gospodarenje šumskim prostorom, lovnim i ribolovnim resursima.**

Lista prioriteta temelj je za osmišljavanje konkretnih mjera koje su u nastavku teksta razrađene prema pojedinačnim aktivnostima. Provedbom ovih mjera, koje su usmjerene na prioriteta područja razvitka ruralnog prostora, raspoloživa sredstva će se djelotvorno koristiti za doseganje postavljenih razvojnih ciljeva. Pri tome će njihova djelotvornost u najvećoj mjeri ovisiti o međusobnoj suradnji svih čimbenika ruralnog razvitka i svih dijelova provedbenog sustava.

Shema odnosa elemenata plana razvitka seoskog prostora

Za svaku aktivnost predviđena su određena financijska sredstva. Uvijek treba imati u vidu činjenicu da se ova sredstva izdvajaju iz proračuna Županije, tj. iz doprinosa svih građana. Stoga je obveza Županijske uprave da ta sredstva ulaže manirom dobrog gospodara, a pravo svakog stanovnika Županije da ima pregled nad utroškom sredstava, kako po iznosu tako i po korisnicima.

7.2. Opća načela i uvjeti za ostvarenje potpore

Odabir korisnika ili projekata za financiranje prvotno je određen prioritetima i predloženim mjerama potpore razvitku sela i seoskih područja. Pri razradi pojedine mjere su određeni posebni uvjeti prihvaćanja i podobnosti projekata, kao i korisnici potpore. Ovdje ćemo navesti opća načela za odabir pojedinačnih projekata za financiranje, sukladno uobičajenoj praksi država članica EU i praksi novih članica EU iz razdoblja pregovora o pristupu.

Opća načela odabira moraju poštivati zahtjeve suvremene poljoprivredne politike EU u svezi višedjelatne uloge poljoprivrede i očuvanja prirodnih resursa, te tradicije sela i seoskih područja. S tim u svezi, opća načela prihvatljivosti projekata u području razvitka seoskih područja možemo svrstati u slijedeće skupine:

1. očuvanje prirodnog okoliša i održavanje krajobraza,
2. očuvanje bioraznolikosti,
3. stvaranje novih izvora dohotka za stanovnike ruralnih područja,
4. primjena novih tehnologija za proizvodnju visoko vrijednih i široj javnosti prihvatljivih proizvoda,
5. proizvodnja tržištu zanimljivih proizvoda i usluga.

Unutar prve skupine načela prihvatljivosti, kao uvjet za potporu potrebno je dokazati da projekt neće **imati negativnih učinaka na okoliš**, te da će omogućiti **pozitivno djelovanje na očuvanje, održavanje ili povećanje privlačnosti krajobraza**. Dodatnu vrijednost projektu daje udovoljavanje zahtjevu **očuvanje kulturne baštine** područja.

Pod drugom skupinom načela odabira, projekti koji doprinose **očuvanju autohtonih biljnih ili životinjskih vrsta** moraju naći svoje mjesto u okviru predviđenih programskih sredstava. Uz to, **očuvanje raznolikosti života općenito**, dodatni je doprinos projekta održivosti područja na kojem se odvija. Time se potvrđuje i njegova sukladnost sa politikom zaštite okoliša.

Projekti kojima se omogućuje stvaranje nove zaposlenosti ili novih proizvoda na ruralnom području udovoljavaju načelima iz treće skupine. Stoga je ovdje temeljni uvjeti odabira **povećanje zaposlenosti** putom projekta i **uvođenje proizvoda koji će povećati dohodak** postojećim zaposlenicima, odnosno članovima obitelji.

Briga javnosti glede sigurnosti prehrane, zaštite okoliša i dobrobiti životinja je u razvijenim zemljama sve veća. U nas se zamjećuju isti trendovi, i stoga se pri odabiru projekata za financiranje treba uzeti u obzir prihvatljivost predložene tehnologije, i to:

- s gledišta **sanitarno-higijenskih zahtjeva**
- s obzirom na **sigurnost i jamstvo kvalitete prehrambenih proizvoda**
- s obzirom na **dobrobit životinja** kod stočarske proizvodnje i
- s obzirom na sve **zakonske propise i uvjete** glede proizvodnje i prerade.

Budući da se veliki dio poljoprivredne proizvodnje u EU odvija u okviru određenih količinskih ograničenja, proširenje konvencionalne proizvodnje poljoprivredno-

prehrambenih proizvoda nije od javnog interesa. Potpora ili sufinanciranje se u pravilu odobrava projektima koji mogu **dokazati gospodarsku održivost i postojanje tržišta za planirani proizvod ili uslugu.**

Shodno navedenome, za sve potpore predviđene ovim planom, a posebice one u vidu sufinanciranja ulaganja, potrebno je poštovati slijedeće zahtjeve:

- projekti predloženi za financiranje moraju biti u skladu s važećom zakonskom regulativom Republike Hrvatske u svezi s područjem kojem pojedini projekt pripada,
- projekti za sufinanciranje odabirati će se sukladno proceduri određenoj od strane odgovarajućih tijela Županije, a koja će biti u najvećoj mjeri usklađena s odgovarajućim procedurama EU,
- za projekte ulaganja u osuvremenjivanje ili proširenje postojećeg poslovanja potrebno je podastrijeti dokaze o bonitetu predlagača odgovarajućim dokumentima, a ukoliko se radi o novom poduzetniku ili fizičkoj osobi, potrebno je ulaganje obrazložiti poslovnim planom,
- tvrtke i druge pravne osobe u financijskim poteškoćama nemaju pravo sudjelovanja u mjerama potpore predviđenim ovim natječajem,
- poljoprivredni proizvođači moraju podastrijeti dokaz o upisu u *Upisnik poljoprivrednih gospodarstava*, i to o upisu izvršenom u odgovarajućem uredu Zagrebačke županije,
- tražitelji potpore moraju predočiti dokaze o izmirenju svih dospjelih obveza prema državi i županiji iz prethodnog razdoblja,
- tražitelji potpore moraju predočiti dokaze o sjedištu ili prebivalištu na prostoru Zagrebačke županije,
- obrtnici i tvrtke koje traže potporu za obavljanje određene djelatnosti moraju predočiti dokaz da su registrirane za obavljanje te djelatnosti,
- sva ostala načela i uvjeti odobravanja potpore, kao i uvjeti prvenstva, navedeni su uz pojedinačne programe.

7.3. Mjere za poticanje razvitka sela i seoskog prostora

Temeljem odabranih prioriteta područja izrađene su mjere za poticanje razvitka seoskog prostora. Svaka se mjera sastoji iz jedne ili više aktivnosti čijom se provedbom nastoji doprinijeti ostvarenju ciljeva zacrtanih u programu. Pojedina je mjera opisana kroz četiri točke, a to su:

1. naziv mjere
2. namjena mjere
3. kratki opis mjere i
4. aktivnosti.

Za svaku aktivnost unutar mjere su navedene tri temeljne odrednice, i to:

1. korisnici potpore unutar aktivnosti,
2. predmet i visina potpore i
3. uvjeti korištenja potpore.

Sve su mjere predviđene za provedbu u razdoblju od 2006-2013. godine, a mogućnost početka primjene ovisiti će o stanju sredstava i sustava provedbe. Neke od mjera su nastavak dosadašnjeg uspješnog djelovanja različitih županijskih upravnih odjela na razvitku ruralnog prostora, te se ovim programom nastoji postići njihova koordinacija i institucionalizacija kroz zajednički razvojni program.

Treba napomenuti da se mjere razvitka seoskog prostora u ZPP EU u potpunosti odvajaju od mjera namijenjenih tržišno-cjenovnoj potpori. Ove se mjere ne mogu provoditi plaćanjima prema količini proizvoda, niti se mogu ostvariti one potpore koje odgovaraju određenim mjerama tržišno-cjenovne politike.

Isto tako, niti jedna mjera koja je u suprotnosti s odredbama bilo kojeg pravnog akta EU ne može dobiti potporu putem mjera ruralnog razvitka. Primjer su potpore s ciljem povećanja broja krava ili podizanja nasada vinograda, ako nisu sukladne ograničenjima u vidu količine proizvodnje (količinske kvote za mlijeko po gospodarstvu) ili površine pod vinogradima (ograničenje ili kvota sadnje novih vinograda).

7.3.1 Prioritet 1.: Povećanje konkurentnosti ključnih ruralnih sektora, sukladno zahtjevima pristupa EU, kao i zahtjevima zaštite okoliša i šire javnosti

1. Mjera 1.1.: Obrazovanje i stručno usavršavanje za djelatnost poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda i druge djelatnosti od značaja za ruralni razvitak

1.1. Namjena mjere

Potpora programima stručnog usavršavanja i obrazovanja na ruralnom prostoru

1.2. Kratki opis mjere

Jedno od najvećih ograničenja razvitka ruralnog gospodarstva jest nedostatna razina obrazovanja i nerazvijenost sustava cjeloživotnog stručnog obrazovanja.

Osim formalnog obrazovanja, ponuda stručnog, specijaliziranog obrazovanja na ruralnom prostoru je vrlo niska. Za uklanjanje ograničenja nepovoljne obrazovne strukture potrebno je osmišljavati i poticati neformalne oblike obrazovanja i usavršavanja, a posebice za ključne djelatnosti seoskog prostora.

Svakodnevni napredak tehnologije i stalne promjene uvjeta poslovanja, kako u gospodarskom tako i u zakonodavnom smislu, zahtijevaju od gospodarstvenika stalno učenje. S obzirom na nisku razinu njihove organiziranosti i slabu povezanost s potencijalnim pružateljima usluga obrazovanja i usavršavanja, županijska uprava mora poduzeti sve u okvir svojih mogućnosti, kako bi gospodarstvenicima pomogla pri odgovoru na ove zahtjeve.

1.3. Aktivnosti

1.3.a. *Sufinanciranje organizacije stručnih predavanja, tečajeva i seminara*

Korisnici:

- jedinice lokalne samouprave, udruženja proizvođača, tvrtke i ustanove koje se bave organizacijom seminara, tečajeva i stručnih predavanja

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje troškova organizacije stručnih predavanja, tečajeva i seminara u udjelu do 100%

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu jedinice lokalne samouprave i udruženja proizvođača moraju dostaviti troškovnik organizacije zbivanja,
- jedinice lokalne samouprave kao organizatori moraju osigurati sufinanciranje u udjelu 25% troškova koji se odobravaju za financiranje,
- za ostvarenje prava na potporu tvrtke i ustanove moraju predočiti račun za obavljeno predavanje ili tečaj, kao i potvrdu organizatora tečaja ili primatelja usluge o obavljenom tečaju,
- sufinanciraju se troškovi predavača, stručne literature, printanja i kopiranja materijala, pomagala za polaznike tečaja i troškovi prostora za održavanje,

- sufinanciraju se predavanja i tečajevi u području poljoprivrede, turizma, poduzetništva i prerade poljoprivrednih proizvoda,
- po završetku aktivnosti, korisnik potpore dužan je dostaviti izvješće o obavljenoj aktivnosti s kratkim opisom i popisom sudionika s njihovim potpisima,
- potpora se ne može ostvariti za zbivanja za koja je zatraženo sufinanciranje po drugim programskim aktivnostima namijenjenim potpori obrazovanja i osposobljavanja stanovnika ruralnog prostora,
  - najviši iznos ukupne potpore po tražitelju može biti 20.000 kn godišnje;

1.3.b. *Sufinanciranje organizacije okruglih stolova i radionica*

Korisnici:

- jedinice lokalne samouprave i udruženja proizvođača

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje troškova organizacije stručnih okruglih stolova i radionica 100%

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu jedinice lokalne samouprave i udruženja proizvođača moraju dostaviti troškovnik organizacije zbivanja,
- jedinice lokalne samouprave kao organizatori moraju osigurati sufinanciranje u udjelu 25% troškova koji se odobravaju za financiranje,
- po završetku aktivnosti, korisnik potpore dužan je dostaviti izvješće o obavljenoj aktivnosti s kratkim opisom i popisom sudionika s njihovim potpisima,
- sufinanciraju se troškovi predavača, ispisa i kopiranja materijala i troškovi prostora za održavanje,
- sufinanciraju se predavanja i tečajevi u području poljoprivrede, turizma, poduzetništva, prerade poljoprivrednih proizvoda i drugih područja vezanih uz razvitak ruralnog prostora,
  - najviši iznos ukupne potpore po korisniku može biti 20.000 kn godišnje;

2. Mjera 1.2.: Potpora organiziranju i zajedničkom djelovanju poljoprivrednih gospodarstava

2.1. Namjena mjere

Povećati proizvodno-tržnu konkurentnost i poboljšati društveno-politički status poljoprivrednih proizvođača.

2.2. Kratki opis mjere

U svrhu jačanja gospodarske i društveno političke snage poljoprivrednih proizvođača, a time i njihove konkurentnosti, potrebno je djelovati na uklanjanje problema loše agrarne strukture i troškovne nekonkurentnost. U tom smislu je udruživanje proizvođača radi zajedničkog gospodarskog, tržišnog ili društvenog djelovanja logična aktivnost.

Zagrebačka županija i dosad je u svojim aktivnostima poticala udruženja poljoprivrednika, a uvedena je i potpora za novoosnovane poljoprivredne zadruge. Ovom mjerom institucionalizirati će se ove aktivnosti u okviru programa sveukupnog ruralnog razvitka.

2.3. Aktivnosti

2.3.a. *Poticanje novoosnovanih poljoprivrednih zadruga*

Korisnici:

- novoosnovane poljoprivredne zadruge na ruralnom području Zagrebačke županije

Predmet i visina potpore:

- iznosom od 50.000 kuna poticati će se novoosnovana poljoprivredna zadruga u prvoj godini rada

Uvjeti korištenja potpore:

- pravo na korištenje poticaja novoosnovana zadruga ostvaruje uz predočenje dokaza o osnivanju i upisu u odgovarajuće registre tijekom razdoblja od najviše godinu dana prije objave natječaja za poticanje,
- ukoliko djeluje više od 6 mjeseci do trenutka podnošenja zahtjeva za poticaj, zadruga mora predočiti i dokaz o financijskom stanju,

2.3.b. *Sufinanciranje rada udruženja poljoprivrednih proizvođača*

Korisnici:

- udruge poljoprivrednih proizvođača na ruralnom području Zagrebačke županije

Predmet i visina potpore:

- rad udruga poljoprivrednih proizvođača sufinancirati će se u udjelu do 50% ukupnog proračuna udruge

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu, udruga mora predočiti:
  - dokaz o upisu u registar udruge,
  - valjani program rada s financijskim planom udruge za godinu za koju se traži potpora i
  - izvješće o radu udruge s financijskim izvješćem za prethodnu godinu.
  - iz ovih sredstava potpore ne mogu se sufinancirati aktivnosti za koje je zatražena potpora po ostalim programskim aktivnostima ovog programa,
  - *najviši iznos ukupne potpore po korisniku može biti 25.000 kn godišnje;*

3. Mjera 1.3.: Potpora pripremi projekata za financiranje iz EU fondova

3.1. Namjena mjere

Osposobljavanje seljačkih gospodarstava, malih poduzeća i obrta za korištenje sredstava iz pretpripravnih i razvojnih fondova EU.

3.2. Kratki opis mjere

Stjecanjem statusa pristupnice EU Republika Hrvatska dobila je mogućnost iskorištenja sredstava iz pretpripravnih fondova EU. Za poljoprivredu i seoska područja najvažniji je SAPARD program. Iskustva zemalja koje su ostvarivale pravo na sredstva SAPARD-a ukazuju na potrebu pripreme potencijalnih korisnika, kako bi se raspoloživa sredstva u što većoj mjeri iskoristila. Pri tome je moguće informirati i obrazovati potencijalne korisnike o procedurama i pravilima traženja sredstva, ali i financijski poduprijeti troškove prijave u slučaju kad oni predstavljaju nepremostivu i posljednju prepreku za ostvarenje zahtjeva.

Osim za korištenje SAPARD sredstava, rad na pripremi korisnika svakako će imati učinka i na učinkovitije korištenje budućih programa i fondova, koje ćemo, kao država članica EU, imati na raspolaganju.

3.3. Aktivnosti

3.3.a. *Sufinanciranje izrade prijavne dokumentacije za razvojne programe EU*

Korisnici:

- poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik: gospodarstva u sustavu PDV-a, obrti i trgovačka društva,
- obrti i trgovačka društva registrirani za djelatnost prerade poljoprivrednih proizvoda
- jedinice lokalne samouprave,

Predmet i visina potpore:

- izrada projektne dokumentacije za poslovni poduhvat do 100%;
- kompletiranje zahtjeva za financiranje iz sredstava EU fondova (natječajne dokumentacije) u iznosu do 100%;

Uvjeti korištenja potpore:

- tražitelj potpore za sufinanciranje izrade projektne dokumentacije mora predložiti dokaz o predaji natječajne dokumentacije odgovarajućem tijelu koje dokumentaciju zaprima, kao i dokaz o troškovima izrade,
  - najviši iznos po jednom korisniku može biti 25.000 kn godišnje
- tražitelj potpore za sufinanciranje kompletiranja natječajne dokumentacije mora predložiti dokaz o predaji natječajne dokumentacije odgovarajućem tijelu koje dokumentaciju zaprima, kao i dokaz o troškovima kompletiranja,
  - najviši iznos za pojedinca u jednoj godini ne može biti viši od 10.000 kn.

3.3.b. *Informiranje i obrazovanje potencijalnih korisnika EU fondova za ruralni razvitak*

Korisnici:

- udruge poljoprivrednih proizvođača i prerađivača koje djeluju na području Zagrebačke županije,
- jedinice lokalne samouprave s područja Zagrebačke županije.

Predmet i visina potpore:

- održavanje javnih skupova (predavanja, radionica, seminara) radi informiranja o politici i programima ruralnog razvitka EU do 100%;
- izdavanje informativnih i obrazovnih materijala o fondovima EU za ruralni razvitak (u tiskanom ili 100%);
- održavanje radionica i tečajeva o podnošenju prijave za financiranje iz fondova EU za ruralni razvitak.

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu, udruga mora predložiti:
  - dokaz o upisu u registar udruga,
  - valjani program rada s financijskim planom udruge za godinu za koju se traži potpora,
  - izvješće o radu udruge s financijskim izvješćem za prethodnu godinu.

- program zbivanja za koje se traži potpora,
- podatke o izvoditelju radionice, predavanja, seminara ili tečaja,
- račun ili predračun s iznosom troškova organizacije
- iz ovih sredstava potpore se ne mogu sufinancirati aktivnosti za koje je zatražena potpora po ostalim programskim aktivnostima ovog programa,
  - najviši iznos ukupne potpore po korisniku može biti 25.000 kn godišnje;
- za ostvarenje prava na potporu, JLS mora predložiti:
  - program zbivanja za koje se traži potpora
  - podatke o izvoditelju radionice, predavanja, seminara ili tečaja,
  - račun ili predračun s iznosom troškova organizacije
  - iz ovih sredstava potpore se ne mogu sufinancirati aktivnosti za koje je zatražena potpora po ostalim programskim aktivnostima ovog programa,
    - najviši iznos ukupne potpore po korisniku može biti 25.000 kn godišnje;

7.3.2 Prioritet 2.: Povećanje i diverzifikacija zaposlenosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru

---

4. Mjera 2.1.: Poticanje izravne prodaje seljačkih proizvoda i prerade na gospodarstvu

4.1. Namjena mjere

Povećanje dohotka i uposlenosti na seljačkim gospodarstvima

4.2. Kratki opis mjere

Izravna prodaja je prodaja vlastitih proizvoda krajnjem potrošaču bez korištenja posrednika. Krajnji potrošač u ovom slučaju su privatna kućanstva i veliki potrošači (ugostitelji, zajedničke kuhinje...). Ako se radi o proizvodima koji zahtijevaju određeni stupanj dorade ili prerade izravna prodaja obuhvaća i preradu na gospodarstvu.

Kroz nekoliko županijskih inicijativa ("Seljačka tržnica jagoda", "Vinske ceste zagrebačke županije", "Seljački sajam") postignuti su izvrsni rezultati u izravnoj prodaji određenog broja seljačkih proizvoda. Postoji još puno proizvoda gdje treba unaprijediti izravnu prodaju u skladu sa zahtjevima suvremenog tržišta i zakonskim ograničenjima, kako bi se iskoristio prodajni i dohodovni potencijal izravne prodaje. Najviše prostora ima u preradi na gospodarstvu.

4.3. Aktivnosti:

4.3.a. *Obrazovanje i obučavanje za izravnu prodaju*

Korisnici:

- udruge poljoprivrednih gospodarstava,
- poljoprivredne zadruge,

- članovi poljoprivrednih zadruga i gospodarstava koja se bave ili se planiraju baviti izravnom prodajom.

Predmet i visina potpore:

- troškovi predavača i organizatora obuke u iznosu do 100% u okvirima maksimalno mogućeg iznosa;
- troškovi sudjelovanja na obaveznim ili neobaveznim tečajevima i drugoj vrsti obuke za izravnu prodaju u iznosu do 100% u okviru maksimalno dozvoljenog iznosa;

Uvjeti korištenja potpore:

- udruge poljoprivrednih gospodarstava moraju u planovima rada i financiranja za godinu za koju se sredstva traže imati predviđeno obrazovanje ili obučavanje članova,
- traženi iznos mora biti u okviru odgovarajuće stavke iz plana financiranja udruge,
- za traženi iznos udruga mora podnijeti predračun ili račun izvođača obuke ili tečaja,
  - najviši iznos za jednu udrugu u godini dana ne može biti viši od 10.000 kn
- korisnik-pojedinac mora za traženi iznos podnijeti račun ili predračun davatelja usluge tečaja,
  - najviši iznos za pojedinca u jednoj godini ne može biti viši od 5000 kn.

4.3.b. Sufinanciranje ulaganja u izravnu prodaju

Korisnici:

- poljoprivredna gospodarstva koja žele uložiti u izravnu prodaju,

Predmet i visina potpore:

- izrada projektne dokumentacije za izgradnju i opremanje kapaciteta do 100% iznosa u okviru najviše dozvoljenog iznosa,
- administrativni troškovi postizanja uvjeta za izravnu prodaju do 100% iznosa u okviru najviše dozvoljenog iznosa,
- nabava opreme za izravnu prodaju do 50% nabavne vrijednosti
- nabava opreme za preradu radi izravne prodaje do 30% nabavne vrijednosti

Uvjeti korištenja potpore:

- za sufinanciranje izrade projektne dokumentacije, korisnik mora podnijeti račun ili predračun izrađivača dokumentacije,
  - najviši iznos po korisniku može biti 5.000 kn godišnje
- za sufinanciranje administrativnih troškova korisnik mora podnijeti račun iz kojeg je vidljiv iznos troškova za koje se traži sufinanciranje,
  - najviši iznos po korisniku može biti 5.000 kn godišnje
- za nabavu opreme za izravnu prodaju ili preradu potrebno je podnijeti troškovnik ili račun iz kojeg je vidljiva nabavna vrijednost opreme
  - najviši odobreni iznos za sufinanciranje nabave može biti 50.000 kn.

4.3.c. Sufinanciranje promocije i promidžbe izravne prodaje

Korisnici potpore:

- komercijalna obiteljska poljoprivredna gospodarstva

- poljoprivredne zadruge i
- udruge poljoprivrednih proizvođača

Predmet i visina potpore:

- izrada promotivnog materijala i promotivno oglašavanje u iznosu do 80% troškova izrade,
- organizacija prodajnih i promotivnih događaja u iznosu do 50% ukupnih troškova,

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje potpore za izradu, potrebno je podnijeti predračun ili račun za izradu materijala ili oglašavanje;
  - *najviši iznos potpore po korisniku može biti 10.000 kn godišnje;*
- za potporu organizacije potrebno je podnijeti plan troškova prodajnog ili promotivnog događaja, kao i konačno izvješće o troškovima nakon održavanja
  - *najviši odobreni iznos potpore po korisniku može biti 30.000 kn godišnje;*

5. Mjera 2.2.: Razvitak proizvodnje i prodaje tradicijskih i inovativnih županijskih proizvoda

5.1. Namjena mjere

Povećanje dohotka i uposlenosti u ruralnom prostoru, uz očuvanje kulturološkog naslijeđa,

5.2. Kratki opis mjere

Tradicijiski i inovativni proizvodi su proizvodi dodatne vrijednosti i kao takvi predstavljaju značajnu dohodovnu alternativu za ruralni prostor. Tradicionalni proizvodi obuhvaćaju slijedeće kategorije proizvoda: prehrambeni proizvodi, proizvodi kućne radinosti, proizvodi tradicijskih obrta, te tradicijska jela i pića. Inovativni proizvodi obuhvaćaju proizvode gdje se korištenjem suvremenih tehnologija unapređuje proizvodnja i/ili povećava vrijednost konvencionalnih proizvoda iz ruralnog prostora.

Jedna od temeljnih prednosti Zagrebačke županija je reljefna, klimatska i kulturološka raznolikost područja. Iz toga proizlazi bogatstvo tradicijskih proizvoda i tradicijskih jela. Dio ovih proizvoda već je uspješno vrednovan kroz županijske projekte (vina Portugizac Plešivica i Kraljevina Zelina, Samoborska Salama, zelje Laktec, županijske marke sira, proizvodi od lana). Županija je pokrenula i nekoliko inicijativa radi razvitka proizvodnje i prodaje inovativnih proizvoda (hidroponska proizvodnja rajčice, proizvodnja Chardonnay-a tehnologijom njege na kvascu, proizvodnja jabučnog octa suvremenom tehnologijom).

Postoji još čitav niz tradicionalnih proizvoda i jela koji imaju veliki potencijal i koji bi ubuduće mogli značajno povećati zaposlenost i dohodak u ruralnom prostoru Zagrebačke županije. Isto tako, praktično su neograničene mogućnosti za stvaranje inovativnih županijskih proizvoda.

5.3. Aktivnosti

5.3.a. *Sufinanciranje razvitka proizvoda*

Korisnici:

- komercijalna obiteljska poljoprivredna gospodarstva, obrti u poljoprivredi, mali i srednji poduzetnici i zadruge

Predmet i visina potpore:

- troškovi razvitka proizvoda, uključujući i troškove istraživanja tržišta, sufinancirati će se u iznosu do 100% ukupnih troškova,
- administrativni troškovi razvitka proizvoda sufinancirati će se u iznosu do 100% ukupnih troškova,

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje poticaja po ovoj aktivnosti tražitelj mora predložiti poslovni plan ili idejnu studiju o razvitku proizvoda i planiranom poduhvatu,
- potrebno je predložiti predračun ili račun troškova za koje se traži sufinanciranje,
- potpora nije moguće ostvariti ukoliko je za istu namjenu odobrena potpora po programskoj aktivnosti *Sufinanciranje ulaganja u izravnu prodaju*
  - najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 25.000 kn godišnje;

5.3.b. *Potpore organizaciji proizvodnje i distribucije tradicijskih i inovativnih proizvoda*

Korisnici:

- komercijalna obiteljska poljoprivredna gospodarstva, obrti, mali i srednji poduzetnici i zadruge

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje troškova pokretanja proizvodnje i distribucije proizvoda u iznosu do 100%
- sufinanciranje organizacije prve prodajne pošiljke tradicijskih ili inovativnih proizvoda do 80%

Uvjeti korištenja potpore:

- tražitelj potpore mora predložiti poslovni plan poduhvata i predračun ili račun za nastale troškove,
- u planirani projekt organizacije mora biti izravno uključeno jedno ili više obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava,
- u odobrene troškove za koje se može ostvariti potpora ulaze: troškovi javnog bilježnika, oglašavanja u službenom glasilu, troškovi upisa u službene registre i troškovi izrade pečata i statuta,
  - najviši iznos za sufinanciranje pokretanja organizacije po tražitelju može biti 10.000 kn godišnje;
- pri organiziranju prve prodajne pošiljke za sufinanciranje se odobravaju:
  - troškovi usluge pripreme, sortiranja i pakiranja proizvoda ukoliko ove usluge proizvođač plaća,
  - troškovi transporta od mjesta proizvodnje do mjesta prodaje na području Republike Hrvatske i
  - troškovi nadzora kakvoće i ispravnosti proizvoda.

- najviši iznos za sufinanciranje organizacije prve pošiljke po tražitelju može biti 25.000 kn godišnje

5.3.c. Sufinanciranje nabave opreme za proizvodnju i prodaju tradicijskih i inovativnih proizvoda

Korisnici:

- komercijalna obiteljska poljoprivredna gospodarstva, obrti, mali i srednji poduzetnici i zadruge

Predmet i visina potpore:

- sufinancirati će se nabava opreme za organizaciju proizvodnje ili prodaje tradicijskih ili inovativnih proizvoda u udjelu do 30% ukupne nabavne vrijednosti,

Uvjeti korištenja potpore:

- ukoliko se radi o pokretanju novog posla, tražitelj potpore mora predložiti poslovni plan poduhvata za koji nabavlja opremu,
- ukoliko se radi o već postojećem gospodarstvu, obrtu, tvrtki ili zadruzi, tražitelj mora dokazati da se bavi djelatnošću za koju nabavlja opremu,
- neće se sufinancirati nabava rabljene opreme,
- korisnik potpore mora se baviti proizvodnjom za koju traži potporu najmanje dvije godine nakon primitka potpore,
  - najviši iznos potpore po korisniku može biti 100.000 kn godišnje;

6. Mjera 2.3.: Ulaganje u agroturizam

6.1. Namjena mjere

Povećanje dohotka i uposlenosti u ruralnom prostoru, povećanje atraktivnosti ruralnog prostora

6.2. Kratki opis mjere

Kroz agroturizam seljačka gospodarstva ostvaruju dohodak od izravne prodaje vlastitih proizvoda, a dodatni dohodak i dodatnu zaposlenost kroz pružanje ugostiteljskih usluga na gospodarstvu. Jedan od vrlo razvijenih oblika agroturizma je vinski turizam.

Zagrebačka županija ima vrlo povoljne mogućnosti za razvitak agroturizma. Do sada je veliki napredak učinjen u razvitku vinskog turizma. Vinske ceste Zagrebačke županije, posebice ona Plešivička je najuspješnija u Hrvatskoj i postaje snažan zamašnjak ukupnom razvitku ruralnog prostora u tom dijelu Zagrebačke županije. Biti će potrebno učiniti dodatne napore da se unaprijedi ponuda na Zelinskoj vinskoj cesti, te s povećanjem ponude kvalitetnog vina otvore i ostale planirane županijske vinske ceste. Osim vinskog turizma, postoje svi uvjeti i za razvitak ostalih oblika agroturizma na gotovo cjelokupnom području Županije.

6.3. Aktivnosti

6.3.a. *Sufinanciranje planiranja i pokretanja agroturizma*

Korisnici:

- komercijalna poljoprivredna gospodarstva

Predmet i visina potpore:

- troškovi izrade projektne dokumentacije za agroturističku djelatnost (uključujući i istraživanje tržišta) u udjelu do 80% ukupnih troškova,
- administrativni troškovi pokretanja i registracije agroturizma u udjelu do 100% ukupnih troškova,

Uvjeti korištenja potpore:

- gospodarstvo-tražitelj potpore mora predložiti poslovni plan ulaganja u agroturizam,
- troškovi izrade sufinanciraju se prema predračunu ili računu za izradu projektne dokumentacije odnosno za druge nastale troškove,
- troškovi pokretanja i registracije sufinanciraju se prema odgovarajućim računima, a uključuju administrativne troškove prema zakonskim propisima kojima se uređuje pružanje turističkih usluga na seoskom kućanstvu,
- troškovi osposobljavanja za pružanje turističkih usluga neće se sufinancirati ako je ostvarena potpora po programskoj aktivnosti
  - najviši iznos ukupne potpore po korisniku može biti 50.000 kn godišnje.

6.3.b. *Sufinanciranje promocije agroturističke djelatnosti*

Korisnici:

- obiteljska poljoprivredna gospodarstva, obrti, mali i srednji poduzetnici koji pružaju ili namjeravaju pružati usluge agroturizma
- udruge i zadruge subjekata koji pružaju ili namjeravaju pružati usluge agroturizma,
- jedinice lokalne samouprave kao organizatori ili suorganizatori zbivanja

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje izrade promotivnog materijala u udjelu do 80%,
- sufinanciranje promotivnog oglašavanja agroturizma u udjelu do 80%,
- organizacija prodajnih i promotivnih događaja u udjelu do 50% ukupnih troškova,

Uvjeti korištenja potpore:

- tražitelji potpore koji pokreću djelatnost agroturizma moraju predložiti poslovni plan razvitka agroturizma,
- za sufinanciranje izrade promotivnog materijala i promotivnog oglašavanja potrebno je predložiti predračun ili račun za izradu ili oglašavanje,
- za sufinanciranje prodajnih i promotivnih događaja potrebno je predložiti troškovnik s naznakom ukupnih troškova prije organizacije događaja,
- organizacija prodajnih i promotivnih događaja za koju se traži potpora mora biti u godišnjem planu aktivnosti udruge, zadruge ili JLS koja traži potporu,
- JLS koje traže potporu kao organizatori ili suorganizatori zbivanja moraju osigurati sufinanciranje iz vlastitih izvora u udjelu od najmanje 25%,

- najviši iznos ukupne potpore po korisniku za izradu promotivnih materijala i oglašavanje može biti 20.000 kn godišnje;
- najviši iznos ukupne potpore po korisniku za organizaciju prodajnih i promotivnih zbivanja može biti 50.000 kn godišnje;

6.3.c. Sufinanciranje izgradnje i uređenja objekata namijenjenih agroturizmu

Korisnici:

- poljoprivredna gospodarstva koja su registrirana za pružanje usluga agroturizma

Predmet i visina potpore:

- sufinancirati će se troškovi izgradnje i troškovi unutrašnjeg uređenja i opremanja objekata namijenjenih agroturizmu u udjelu do 30% ukupnih troškova,

Uvjeti korištenja potpore:

- tražitelji potpore moraju predočiti dokaz o registraciji za agroturističku djelatnost,
- potpora će se odobravati po predračunima ili računima za izvršene radove i nabavljenu opremu,
- najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 100.000 kn godišnje.

7.3.3 Prioritet 3.: Razvitak infrastrukture, s posebnim naglaskom na područja koja u razvitku zaostaju za prosjekom županije

---

7. Mjera 3.1.: Potpora razvitku infrastrukture na ruralnim područjima

7.1. Namjena mjere

Razvitak sustava temeljne fizičke infrastrukture na ruralnom prostoru.

7.2. Kratki opis mjere

Zbog zaostajanja u razvitku infrastrukture u odnosu na urbana područja, na ruralnom prostoru je nužno poduzimanje mjera koje će omogućiti njen brži razvitak. Razvitak fizičke infrastrukture preduvjet je općeg razvitka područja, a izravno utječe na kvalitetu života stanovnika.

Ovim se programom osigurava potpora aktivnostima JLS na proširenju i obnovi fizičke infrastrukture, odnosno sustava vodoopskrbe, kanalizacije i zbrinjavanja otpada.

Na seljačkim gospodarstvima podupire se izgradnja infrastrukture, prvenstveno energetske, za potrebe izmještenih proizvodnih objekata, kao što su staje ili prerađivački kapaciteti za proizvodnju proizvoda dodane vrijednosti.

7.3. Aktivnosti

7.3.a. Sufinanciranje projekata izgradnje ili obnove komunalne infrastrukture

Korisnici:

- jedinice lokalne samouprave s ruralnog prostora Zagrebačke županije
- naselja i skupine naselja s ruralnog prostora Zagrebačke županije,

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje izrade projektne dokumentacije za izgradnju vodovodne i/ili kanalizacijske mreže u udjelu do 50%
- sufinanciranje troškova rada i materijala za izgradnju ili obnovu vodovodne i/ili kanalizacijske mreže u udjelu do 50%,
- sufinanciranje troškova uklanjanja divljih odlagališta smeća u udjelu do 50%,
- sufinanciranje troškova izgradnje, obnove i održavanja lokalnih cesta u udjelu do 25%,
- sufinanciranje radova i materijala za održavanje i poboljšanje poljskih putova u udjelu do 25%.

Uvjeti korištenja potpore:

- jedinice lokalne samouprave moraju osigurati 25% sredstava za projekt za koji se traži potpora,
- potpora se odobrava po predračunima ili računima za izradu projektne dokumentacije, uklanjanje divljih deponija i održavanje poljskih putova,
- potpora se odobrava po predočenim troškovnicima za izgradnju ili obnovu infrastrukture,
- za ostvarenje potpore za održavanje i poboljšanje poljskih putova potrebno je dostaviti izvod iz katastarskog plana s ucrtanim putom
  - najviši iznos ukupnog poticaja za sve stavke iz odjeljka predmet i visina potpore po korisniku može biti 250.000 kn godišnje;

7.3.b. *Sufinanciranje izgradnje infrastrukture za poljoprivredna gospodarstva*

Korisnici:

- komercijalna poljoprivredna gospodarstva

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje troškova izgradnje infrastrukture od javne mreže do proizvodnog objekta u udjelu do 50%
- sufinanciranje troškova priključka na infrastrukturnu mrežu u udjelu do 50%

Uvjeti korištenja potpore:

- financirati će se troškovi izgradnje i priključka na elektroenergetsku, vodovodnu i kanalizacijsku mrežu,
- za objekt koji se želi priključiti na infrastrukturnu mrežu mora biti izdana građevna dozvola,
- sufinanciranje će se odobravati prema troškovnicima, predračunima ili računima za izvršene radove i nabavljenu opremu i materijal,
  - najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 50.000 kn godišnje;

7.3.4 Prioritet 4.: Naglašavanje višeznačne uloge poljoprivrede u smislu održavanja krajolika, očuvanja okoliša, očuvanja tradicijske baštine i stvaranja dohotka

8. Mjera 4.1.: Potpora preusmjeravanju na ekološku poljoprivrednu proizvodnju

8.1. Namjena mjere

Povećanje broja proizvođača ekoloških proizvoda i smanjenje onečišćenja okoliša na ruralnom prostoru.

8.2. Kratki opis mjere

Obzirom na zatečeno stanje poljoprivrednog sektora na ruralnom prostoru Zagrebačke županije, jasno je da ustanovljena ograničenja predstavljaju nesavladivu prepreku većini gospodarstava u nastojanju proširenja proizvodnje radi povećanja dohotka konvencionalnom proizvodnom tehnologijom. Na razmjerno malim površinama proizvodnja može polučiti zadovoljavajući dohodak samo ako se radi o visoko vrijednom proizvodu ili intenzivnoj proizvodnji.

Visoko vrijedni proizvodi ekološke poljoprivrede stoga su postojeća prigoda za dio seljačkih gospodarstava u Županiji. Istovremeno se ova proizvodnja temelji na tehnikama i inputima koji povoljno djeluju na okoliš, i time povećavaju atraktivnost seoskog prostora. Posebno treba imati u vidu ekološku proizvodnju stočarskih proizvoda, koja razumijeva držanje životinja sukladno zahtjevima za dobrobit životinja.

Ovom se mjerom namjerava omogućiti lakši prijelaz na ekološku proizvodnju onim gospodarstvima koja pokazuju zanimanje i imaju nužne uvjete za ovu djelatnost

8.3. Aktivnosti

8.3.a. *Sufinanciranje troškova pokretanja i nadzora ekološke proizvodnje*

Korisnici:

- komercijalna poljoprivredna gospodarstva koja imaju uvjete za pokretanje ekološke poljoprivredne proizvodnje ili se njome već bave

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje administrativnih troškova pokretanja ekološke proizvodnje u udjelu do 100%,
- sufinanciranje troškova nadzora i certifikacije za ekološku proizvodnju u udjelu do 50%

Uvjeti korištenja potpore:

- tražitelji potpore za pokretanje ekološke proizvodnje moraju predočiti:
  - popis zemljišnih jedinica na kojima će se baviti ekološkom proizvodnjom i
  - dokaz o pravu korištenja navedenih zemljišnih jedinica,
- potporom za prijelaz na ekološku proizvodnju se sufinanciraju troškovi analize tla i administrativni troškovi registracije ekološke proizvodnje,
- za ostvarenje potpore potrebno je predočiti predračun ili račun za odgovarajuće troškove,

- najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 10.000 kn godišnje;
- za sufinanciranje troškova nadzora i certificiranja ekološke proizvodnje potrebno je predložiti račun ili predračun za navedene troškove,
  - najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 10.000 kn godišnje.

8.3.b. Sufinanciranje nabave opreme za ekološku proizvodnju

Korisnici:

- komercijalna poljoprivredna gospodarstva koja imaju uvjete za pokretanje ekološke poljoprivredne proizvodnje ili se njome već bave,

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje troškova nabave specifičnog alata i opreme za ekološku proizvodnju u udjelu do 40% ukupne nabavne vrijednosti,

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje potpore potrebno je predložiti
  - predračun ili račun za navedenu opremu i
  - poslovni plan ili proizvodni program ekološke proizvodnje na gospodarstvu iz kojeg je vidljiva namjena opreme
- potpora se ne može ostvariti za rabljenu opremu
- potpora se ne može ostvariti u slučaju da je zatraženo sufinanciranje nabave iste opreme u okviru druge aktivnosti iz ovog programa,
  - najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 50.000 kn godišnje;

8.3.c. Poticanje ekološke proizvodnje

Korisnici:

- seljačka i druga poljoprivredna gospodarstva registrirana za ekološku proizvodnju,

Predmet i visina potpore:

- iznosom po hektaru poticati će se ekološka biljna proizvodnja
- iznosom po grlu poticati će se ekološka stočarska proizvodnja

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje potpore potrebno je predložiti dokaz o veličini površina ili broju grla s kojima se ostvaruje ekološka proizvodnja,
- godišnji poticaj za ekološku biljnu proizvodnju iznosi 500 kn/ha
  - najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 10.000 kn godišnje;
- godišnji poticaj za ekološku stočarsku proizvodnju iznosi 350 kn/uvjetnom grlu godišnje:
  - najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 10.000 kn godišnje;

9. Mjera 4.2.: Poticanje pašno-košnog sustava korištenja travnih površina

9.1. Namjena mjere

Učinkovito iskorištenje travnih površina uz razvitak stočarstva i održavanje privlačnosti krajobraza.

9.2. Kratki opis mjere

Poljoprivredne površine na ruralnom prostoru Zagrebačke županije u velikoj su mjeri pod ugarima ili nekorištene. Posebice se to odnosi na udaljenija gorska područja u kojima je udjel oranica niži i gdje su opći uvjeti poljoprivredne proizvodnje otežani s obzirom na reljef i kvalitetu tla. Isto vrijedi i za područja na kojima je poljoprivredna proizvodnja ograničena propisima o zaštiti prirodne baštine.

Da bi se ove površine bolje iskoristile i potaklo njihovo održavanje u skladu s očuvanjem ljepote krajobraza, ovom se mjerom potiče njihova uporaba putom ispaše, uz obvezu korisnika poticaja na primjenu nisko intenzivne agrotehnike na održavanju travnjaka.

9.3. Aktivnosti

9.3.a. *Poticanje korištenja travnatih površina u pašno-košnom sustavu*

Korisnici:

- komercijalna i nekomercijalna poljoprivredna gospodarstva

Predmet i visina potpore:

- iznosom od 750 kn/ha poticati će se korištenje travnatih površina za gospodarstva na područjima nadmorske visine iznad 250 m
- iznosom od 500 kn/ha poticati će se korištenje travnatih površina za gospodarstva na ostalim područjima s otežanim ili ograničenim uvjetima gospodarenja

Uvjeti korištenja potpore:

- gospodarstva mogu ostvariti potporu ako drže stoku za ispašu, i to najmanje 5 uvjetnih grla,
- gospodarstvo mora predočiti dokaz o posjedovanju ili višegodišnjem najmu najmanje 1 ha travnatih površina za potporu,
- gospodarstvo koje ostvari poticaj obvezuje se najmanje jednom godišnje osigurati ispašu ili košnju na poticanim površinama,
- agrotehničke mjere na poticanim površinama moraju se obavljati sukladno praksi dobrog gospodarenja,
  - najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku može biti 10.000 kn godišnje;

9.3.b. *Sufinanciranje nabave opreme za održavanje površina u pašno-košnom sustavu*

Korisnici:

- seljačka gospodarstva

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje nabave opreme za održavanje travnih površina u iznosu do 50% ukupne nabavne vrijednosti,
- sufinanciranje uređaja za nadzor stoke na ispaši u iznosu do 50% ukupne nabavne vrijednosti,

Uvjeti korištenja potpore:

- tražitelj potpore mora pri zahtjevu predočiti predračun ili račun za opremu za koju traži sufinanciranje,
- neće se sufinancirati nabava rabljene opreme,
- u opremu čija će se nabava sufinancirati ubrajaju se: traktorske kosilice i samohodne kosilice za nagnute terene, malčeri, sijačice za usijavanje trava, elektrogeneratori i električni pastiri,

- najviši iznos ukupnog poticaja po korisniku za ovu programsku aktivnost može biti 50.000 kn godišnje;

7.3.5 Prioritet 5.: Održivo gospodarenje šumskim prostorom, lovnim i ribolovnim resursima

10. Mjera 5.1.: Potpora gospodarenju privatnim šumama

10.1. Namjena mjere

Program je namijenjen privatnim šumoposjednicima koji se žele značajnije posvetiti šumarstvu, kao i JLS i ustanovama koje provode projekte namijenjene razvitku privatnog šumarstva.

10.2. Kratki opis mjere

Privatni šumoposjedi desetljećima su prepušteni sami sebi u gospodarenju šumskim resursima. Zbog toga je došlo do zaostajanja u razvitku privatnog šumarstva, iako je šumarstvo od neprocjenjivog značaja za gospodarenje prostorom.

Ovim programom se podupire razvitak šumarstva na privatnim posjedima radi povećanja kvalitete i količine šumskih resursa, a time i povećanja zaposlenosti i dohotka gospodarstava sa šumama.

Za korištenje potpore po ovom programu mogu se prijaviti privatni šumoposjednici čije se šume nalaze na području Zagrebačke županije.

10.3. Aktivnosti

10.3.a. Sufinanciranje obnavljanja i sanacije privatnih šumoposjeda

Korisnici:

- privatni šumoposjednici s područja Zagrebačke županije,

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje pošumljavanja radi obnove privatnih šuma
- sufinanciranje sanacije i održavanja privatnih šuma

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu, šumoposjednik mora predočiti dokaz o vlasništvu šume,
- kod pošumljavanja, sufinanciraju se troškovi sadnica drveća u udjelu do 50%
- sufinanciranje pošumljavanja se odobrava na temelju predračuna ili računa za sadnice,
  - najviši iznos sufinanciranja za pošumljavanje može biti 10.000 kn godišnje;
- za ostvarenje prava na sufinanciranje sanacije i održavanja šuma tražitelj potpore mora podnijeti program sanacije i održavanja s troškovnikom,
- sufinanciranje se odobrava do udjela od 50% u troškovima sanacije i održavanja
  - najviši iznos sufinanciranja za pošumljavanje može biti 25.000 kn godišnje

10.3.b. Sufinanciranje istraživačkih i razvojnih projekata u privatnom šumarstvu

Korisnici:

- jedinice lokalne samouprave i
- stručne ustanove u području šumarstva,

Predmet i visina potpore:

- potpora je namijenjena projektima namijenjenim razvitku privatnog šumarstva na području ruralnog prostora Zagrebačke županije
- istraživački projekti namijenjeni razvitku privatnog šumarstva financirati će se do udjela 100% ukupne vrijednosti projekta

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu tražitelj mora podnijeti plan rada na projektu i plan financiranja projekta, sukladno uvjetima natječaja,
- jedinice lokalne samouprave kao tražitelji potpore moraju osigurati financiranje 10% ukupnog proračuna projekta iz vlastitih sredstava,
- potpora se može odobriti i za projekte pokrenute od strane upravnih odjela Zagrebačke županije,
- iz plana rada na projektu mora biti vidljiva izravna korist i uključenost privatnih šumoposjednika u projekt,
  - potpora za projekte pokrenute od strane JLS i stručnih ustanova može iznositi najviše 100.000 kn po projektu godišnje,
  - potpora za projekte pokrenute od strane upravnih odjela Zagrebačke županije može iznositi do 250.000 kn po projektu godišnje,

11. Mjera 5.2.: Razvitak lovnog i ribolovnog gospodarstva

11.1. Namjena mjere

Program je namijenjen razvitku lovstva, lovne osnove i ribolova na ruralnom području Zagrebačke županije.

11.2. Kratki opis mjere

U suvremenom svijetu aktivni oblici odmora i turizma sve više dobivaju na popularnosti. Lov i ribolov su svakako djelatnosti koje mogu poslužiti kao temelj za ove oblike aktivnosti. Ovim se djelatnostima, uz navedeno, pozitivno utječe na očuvanje i održanje bogatstva životinjskih vrsta na ovom području, kao i na razvitak svijesti o značenju ovog bogatstva za lokalnu zajednicu.

Ovim programom predviđa se potpora očuvanju i razvitku lovišta, ribolovnih zona, kao i poboljšanju kvalitete rada lovačkih i ribolovnih društava na ruralnom prostoru Zagrebačke županije.

11.3. Aktivnosti

11.3.a. Sufinanciranje održavanja lovišta

Korisnici:

- Lovački savez Zagrebačke županije,
- Lovačka društva s područja Zagrebačke županije

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje nabave divljači za lovišta u udjelu do 30%
- sufinanciranje nabave hrane za divljač u udjelu do 30%

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu tražitelj mora predložiti predračun ili račun za nabavljenu divljač,
  - najviši iznos potpore za nabavu divljači može biti 25.000 kn godišnje
  - najviši iznos potpore za hranu za divljač može biti 15.000 kn godišnje

11.3.b. Sufinanciranje rada udruženja lovaca

Korisnici:

- Lovački savez Zagrebačke županije,
- lovačka društva s područja Zagrebačke županije

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje sudjelovanja na sajmovima i izložbama u udjelu do 80%
- sufinanciranje osposobljavanja pasa za rad u lovu u udjelu do 30%

Uvjeti korištenja potpore:

- za ostvarenje prava na potporu tražitelj mora predložiti:
  - godišnji program rada i plan financiranja,
  - troškovnik za sudjelovanje na sajmovima i izložbama ili predračun (račun) za osposobljavanje pasa za rad u lovu,
- potporu za sudjelovanje na sajmovima i izložbama može ostvariti Lovački savez Zagrebačke županije
  - najviši iznos ove potpore može biti 20.000 kn godišnje;
- potporu za osposobljavanje pasa za rad u lovu mogu ostvariti Lovački savez županije i lovačka društva s područja Zagrebačke županije,
  - najviši iznos ove potpore može biti 10.000 kn godišnje po tražitelju;

11.3.c. Sufinanciranje promocije i razvitka lovstva

Korisnici:

- Lovački savez Zagrebačke županije,
- lovačka društva s područja Zagrebačke županije

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje organizacije promotivnih zbivanja u području lovstva u udjelu do 50%
- sufinanciranje razvojnih i istraživačkih projekata u području lovstva u udjelu do 50%

Uvjeti korištenja potpore:

- za potporu organizacije zbivanja potrebno je predložiti troškovnik zbivanja,
  - najviši iznos ove potpore može biti 25.000 kn godišnje;
- za potporu razvojnih i istraživačkih projekata potrebno je predložiti proračun projekta i izvore financiranja,

- potrebno je dokazati korist projekta za promociju i razvitak lovstva na području Zagrebačke županije,
  - najviši iznos ove potpore može biti 30.000 kn godišnje po projektu;

11.3.d. Sufinanciranje promocije i razvitka športskog ribolova

Korisnici:

- športska ribolovna društva s područja Zagrebačke županije

Predmet i visina potpore:

- sufinanciranje aktivnosti ribolovnih društava
- sufinanciranje organizacije promotivnih zbivanja u području športskog ribolova u udjelu do 50%

Uvjeti korištenja potpore:

- za potporu aktivnostima ribolovnim društvima, potrebno je predložiti dokaz o registraciji društva i valjani godišnji plan rada društva godinu iz natječaja,
  - najviši iznos ove potpore može biti 25.000 kn godišnje po projektu;
- za potporu organizacije zbivanja potrebno je predložiti troškovnik zbivanja,
  - najviši iznos ove potpore može biti 25.000 kn godišnje;

7.4. Sažeti pregled programa - matrica aktivnosti

Prioritetno područje - Prioriteti	Mjere	Aktivnosti
Povećanje konkurentnosti ključnih ruralnih sektora, sukladno zahtjevima pristupa EU, kao i zahtjevima zaštite okoliša i šire javnosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obrazovanje i stručno usavršavanje za djelatnost poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda i druge djelatnosti od značaja za ruralni razvitak 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje organizacije stručnih predavanja, tečajeva i seminara 2. Sufinanciranje organizacije okruglih stolova i radionica
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potpora organiziranju i zajedničkom djelovanju poljoprivrednih gospodarstava 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poticanje novoosnovanih poljoprivrednih zadruga 2. Sufinanciranje rada udruženja poljoprivrednih proizvođača
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potpora pripremi projekata za financiranje iz EU fondova 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje izrade prijavne dokumentacije za razvojne programe EU 2. Informiranje i obrazovanje potencijalnih korisnika pretpristupnih fondova
Povećanje i diverzifikacija zaposlenosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poticanje izravne prodaje seljačkih proizvoda i prerade na gospodarstvu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obrazovanje i obučavanje za izravnu prodaju 2. Sufinanciranje ulaganja u izravnu prodaju 3. Sufinanciranje promocije i promidžbe izravne prodaje
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Razvitak proizvodnje i prodaje tradicijskih i inovativnih županijskih proizvoda 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje razvitka proizvoda 2. Potpora organizaciji proizvodnje i distribucije tradicijskih i inovativnih proizvoda 3. Sufinanciranje nabave opreme za proizvodnju i prodaju tradicijskih i inovativnih proizvoda
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ulaganje u agroturizam 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje planiranja i pokretanja agroturizma 2. Sufinanciranje promocije agroturističke djelatnosti 3. Sufinanciranje izgradnje i uređenja objekata namijenjenih agroturizmu

Prioritetno područje - Prioriteti	Mjere	Aktivnosti
Razvitak infrastrukture, s posebnim naglaskom na područja koja u razvitku zaostaju za prosjekom županije	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potpora razvitku infrastrukture na ruralnim područjima 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje projekata izgradnje ili obnove lokalne infrastrukture 2. Sufinanciranje izgradnje infrastrukture za poljoprivredna gospodarstva
Naglašavanje višeznačne uloge poljoprivrede u smislu održavanja krajolika, očuvanja okoliša, očuvanja tradicijske baštine i stvaranja dohotka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potpora preusmjeravanju na ekološku poljoprivrednu proizvodnju 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje troškova pokretanja i nadzora ekološke proizvodnje 2. Sufinanciranje nabave opreme za ekološku proizvodnju 3. Poticanje ekološke proizvodnje
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poticanje pašno-košnog sustav korištenja travnih površina 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poticanje korištenja travnatih površina u pašno-košnom sustavu 2. Sufinanciranje nabave opreme za održavanje površina u pašno-košnom sustavu
Održivo gospodarenje šumskim prostorom	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potpora gospodarenju privatnim šumama 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje obnavljanja i sanacije privatnih šumoposjeda 2. Sufinanciranje istraživačkih i razvojnih projekata u privatnom šumarstvu
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Razvitak lovnog i ribolovnog gospodarstva 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sufinanciranje održavanja lovišta 2. Sufinanciranje rada udruženja lovaca 3. Sufinanciranje promocije i razvitka lovstva 4. Sufinanciranje promocije i razvitka športskog ribolova

7.5. Prijedlog proračuna za program ruralnog razvitka

- Prijedlog proračuna za ruralni razvitak se temelji na najvišim iznosima predviđenim za pojedine aktivnosti unutar programskih mjera. Nadalje, za svaku aktivnost pretpostavljen broj mogućih korisnika i prosječan iznos po korisniku. Proračun se odnosi na osmogodišnje razdoblje (2006. – 2013.). Planirani proračun naslanja se na Županijskih proračun za 2006. godinu u kojem su određena sredstva izdvojena za razvojne mjere i potpore na ruralnim područjima. Planirana sredstva uključivala bi sve stavke proračuna koje se tiču ruralnog razvitka bez obzira na upravni odjel ili proračunsku glavu u kojoj se javljaju.
- Pretpostavljeno je da će proračun za ruralni razvitak rasti tijekom programskog razdoblja od početnih 12 milijuna kuna 2006. godine do 22 milijuna kuna 2013. godine. Nadalje, pretpostavljeno je da će se u financiranje programa ruralnog razvitka uključiti i sredstva iz ostalih stavki proračuna, osim sredstava izravno namijenjenih Upravnom odjelu za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo.

Tablica 7-1 Prijedlog proračuna za Program ruralnog razvitka od 2006. do 2013. godine

Godine	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Sveukupno
Iznos proračuna, tisuće kuna	12.000	13.680	15.960	18.240	20.520	21.660	22.800	22.800	147.660
Dinamika lančani indeksi		1,14	1,17	1,14	1,13	1,06	1,05	1,14	

Tablica 7-2 Prijedlog proračuna za Program ruralnog razvitka za razdoblje 2006-2013

Prioritetno područje - Prioritet	Mjera	Aktivnost	Planski godišnji proračun, <i>u tisućama kuna</i>							
			2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Povećanje konkurentnosti ključnih ruralnih sektora, sukladno zahtjevima pristupa EU, kao i zahtjevima zaštite okoliša i šire javnosti	Obrazovanje i stručno usavršavanje za djelatnost poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda i druge djelatnosti od značaja za ruralni razvitak	1.Sufinanciranje organizacije stručnih predavanja, tečajeva i seminara	300	342	399	456	513	542	570	570
		2.Sufinanciranje organizacije okruglih stolova i radionica	300	342	399	456	513	542	570	570
	Potpora organiziranju i zajedničkom djelovanju poljoprivrednih gospodarstava	1.Poticanje novoosnovanih poljoprivrednih zadruga	500	570	665	760	855	903	950	950
		2.Sufinanciranje rada udruženja poljoprivrednih proizvođača	500	570	665	760	855	903	950	950
	Potpora pripremi projekata za financiranje iz EU fondova	1.Sufinanciranje izrade prijavne dokumentacije za razvojne programe EU	400	456	532	608	684	722	760	760
		2.Informiranje i obrazovanje potencijalnih korisnika pretpripravnih fondova	500	570	665	760	855	903	950	950
Ukupno			2.500	2.850	3.325	3.800	4.275	4.513	4.750	4.750
Povećanje i diverzifikacija zaposlenosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru	Poticanje izravne prodaje seljačkih proizvoda i prerade na gospodarstvu	1.Obrazovanje i obučavanje za izravnu prodaju	200	228	266	304	342	361	380	380
		2.Sufinanciranje ulaganja u izravnu prodaju	500	570	665	760	855	903	950	950
		3.Sufinanciranje promocije i promidžbe izravne prodaje	450	513	599	684	770	812	855	855
	Razvitak proizvodnje i prodaje tradicijskih i inovativnih županijskih proizvoda	1.Sufinanciranje razvitka proizvoda	250	285	333	380	428	451	475	475
		2.Potpora organizaciji proizvodnje i distribucije tradicijskih i inovativnih proizvoda	200	228	266	304	342	361	380	380
		3.Sufinanciranje nabave opreme za proizvodnju i prodaju tradicijskih i inovativnih proizvoda	1.000	1.140	1.330	1.520	1.710	1.805	1.900	1.900
	Ulaganje u agroturizam	1.Sufinanciranje planiranja i pokretanja agroturizma	500	570	665	760	855	903	950	950
		2.Sufinanciranje promocije agroturističke djelatnosti	300	342	399	456	513	542	570	570
		3.Sufinanciranje izgradnje i uređenja objekata namijenjenih agroturizmu	500	570	665	760	855	903	950	950

PROGRAM RURALNOG RAZVITKA

Prioritetno područje - Prioritet	Mjera	Aktivnost	Planski godišnji proračun, u tisućama kuna							
			2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ukupno			3.900	4.446	5.187	5.928	6.669	7.040	7.410	7.410
Razvitak infrastrukture, s posebnim naglaskom na područja koja u razvitku zaostaju za prosjekom županije	Potpora razvitku infrastrukture na ruralnim područjima	1.Sufinanciranje projekata izgradnje ili obnove lokalne infrastrukture	2.500	2.850	3.325	3.800	4.275	4.513	4.750	4.750
		2.Sufinanciranje izgradnje infrastrukture za poljoprivredna gospodarstva	300	342	399	456	513	542	570	570
Ukupno			2.800	3.192	3.724	4.256	4.788	5.054	5.320	5.320
Naglašavanje višeznačne uloge poljoprivrede u smislu održavanja krajolika, očuvanja okoliša, očuvanja tradicijske baštine i stvaranja dohotka	Potpora preusmjeravanju na ekološku poljoprivrednu proizvodnju	1.Sufinanciranje troškova pokretanja i nadzora ekološke proizvodnje	100	114	133	152	171	181	190	190
		2.Sufinanciranje nabave opreme za ekološku proizvodnju	300	342	399	456	513	542	570	570
		3.Poticanje ekološke proizvodnje	100	114	133	152	171	181	190	190
	Poticanje pašno-košnjog sustav korištenja travnih površina	1.Poticanje korištenja travnatih površina u pašno-košnjom sustavu	50	57	67	76	86	90	95	95
		2.Sufinanciranje nabave opreme za održavanje površina u pašno-košnjom sustavu	250	285	333	380	428	451	475	475
	Ukupno			800	912	1.064	1.216	1.368	1.444	1.520
Održivo gospodarenje šumskim prostorom	Potpora gospodarenju privatnim šumama	1.Sufinanciranje obnavljanja i sanacije privatnih šumoposjeda	200	228	266	304	342	361	380	380
		2.Sufinanciranje istraživačkih i razvojnih projekata u privatnom šumarstvu	750	855	998	1.140	1.283	1.354	1.425	1.425
	Razvitak lovnog i ribolovnog gospodarstva	1.Sufinanciranje održavanja lovišta	300	342	399	456	513	542	570	570
		2.Sufinanciranje rada udruženja lovaca	225	257	299	342	385	406	428	428
		3.Sufinanciranje promocije i razvitka lovstva	250	285	333	380	428	451	475	475
		4.Sufinanciranje promocije i razvitka športskog ribolova	275	314	366	418	470	496	523	523
	Ukupno			2.000	2.280	2.660	3.040	3.420	3.610	3.800
SVEUKUPNO			12.000	13.680	15.960	18.240	20.520	21.660	22.800	22.800

7.6. Provedbena infrastruktura

Provedba razvojnih programa zahtjevan je proces koji se posebno usložnjava kod programa koji zahtijevaju sudjelovanje i usklađenost više nositelja razvitka, kao što je to i u ovom slučaju. Kako bi se osigurala učinkovita uporaba javnih financijskih sredstava i omogućio stalni uvid u proces provedbe programa, potrebno je udovoljiti slijedećim zahtjevima:

- potpuna transparentnost odabira mjera i projekata za potporu ili poticanje,
- učinkovit sustav financiranja u smislu izvršenja preuzetih obveza plaćanja,
- stalan uvid u stanje implementacije programa po pojedinim mjerama,
- nezavisan nadzor provedbe programa,
- mogućnost ocjenjivanja uspješnosti provedbe i učinka na razvitak ruralnog prostora.

Ispunjenje ovih zahtjeva moguće je ostvariti samo ako se pri provedbi projekta omogućí odvojenost različitih aktivnosti, a to se prvotno odnosi na aktivnosti:

- *ex-ante* ocjene i odabira projekata
- obavljanja plaćanja po odobrenim projektima,
- *mid-term* i *post-ante* ocjene provedbe programa,
- stalnog nadzora provedbe projekta.

U tom smislu je na razini županijske uprave potrebno ustrojiti sustav koji će omogućiti najkvalitetnije planiranje i uspješnu operativnu provedbu.

Glavnu zadaću, odgovornost i nadležnost u osmišljavanju i programiranju ruralnog razvitka mora imati **Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo**, koji je i danas u svojim aktivnostima najviše okrenut ruralnim područjima. Primarne zadaće Upravnog odjela trebaju biti:

- istraživanje, praćenje stanja i osmišljavanje razvitka ruralnog prostora,
- briga oko planiranja ruralnog razvitka,
- koordinacija programa i mjera u svezi ruralnog razvitka na području županije,
- promicanje ideje i metoda ruralnog razvitka, kao zajedničkog nastojanja svih dionika i čimbenika koji djeluju na ruralnom prostoru,
- stalno usavršavanje i praćenje suvremenih trendova u ruralnom razvitku razvijenih zemalja,
- promocija programa i informiranje o ruralnom razvitku.

Upravni odjel izravno je odgovoran za svoj rad Županijskom poglavarstvu, a u pogledu Programa ruralnog razvitka obavezan je surađivati sa Savjetom za ruralni razvitak i Programskim odborom (vidi dalje u tekstu).

Zbog potrebe multisektorskog pristupa, pri strateškom planiranju i osmišljavanju ruralnog razvitka u Županiji, potrebna je stalna i formalna suradnja raspoloživih upravljačkih i stručnih snaga. Zbog toga je na strateškoj razvojnoj razini potrebno ustrojiti **Savjet za**

ruralni razvitak ili Savjet za razvitak poljoprivrede i seoskih područja. Savjet bi imao organizacijsku, koordinacijsku i savjetodavnu ulogu, a izravno bi bio uključen u razvitak i usvajanje višegodišnjih programa ruralnog razvitka. To znači da bi strateško usmjerenje u području ruralnog razvitka trebalo biti usuglašeno na razini ovog tijela. Savjet bi imao ukupno devet članova, a činili bi ga:

- pročelnik upravnog odjela za gospodarstvo
- pročelnik upravnog odjela za prostorno uređenje i zaštitu okoliša
- pročelnik upravnog odjela za promet i komunalnu infrastrukturu
- pročelnik upravnog odjela za prosvjetu, kulturu, šport i tehničku kulturu
- dva predstavnika županijskog poglavarstva
- dva predstavnika struke (područje ruralnog razvitka ili regionalnog razvitka).

Materijale, prijedloge i podloge za Savjet bi najvećim dijelom osiguravao Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo. Predsjednik Savjeta treba biti predsjednik Županijskog poglavarstva odnosno župan.

Radi osiguranja transparentnosti i javnosti provedbe, potrebno je ustrojiti nadzorno tijelo ne izravno vezano uz županijsku vlast, u čiji sastav trebaju ući predstavnici svih aktivnih dionika ruralnog razvitka, uključujući predstavnike općina, udruženja poljoprivrednika, obrtnika i sl. Za ovu svrhu predlažemo osnivanje **Programskog odbora** s ukupno trinaest članova. U strukturi članstva treba biti sedam predstavnika županijske skupštine i šest predstavnika ostalih dionika ruralnog razvitka u Županiji. Predsjednik Programskog odbora treba biti predsjednik skupštinskog Odbora za poljodjelstvo, šumarstvo i vodoprivredu. Među ostalim dionicima ruralnog razvitka trebali bi biti predstavnici JLS, nevladinih organizacija (udruženja poljoprivrednika i druga udruženja), organizacija obrtnika i trgovačkih društava, državnih ustanova i sl.

Veličina i struktura odbora treba omogućiti djelotvornost u radu. Odbor bi se trebao sastajati povremeno, a svakako barem dva puta godišnje. Prvotne zadaće Odbora su:

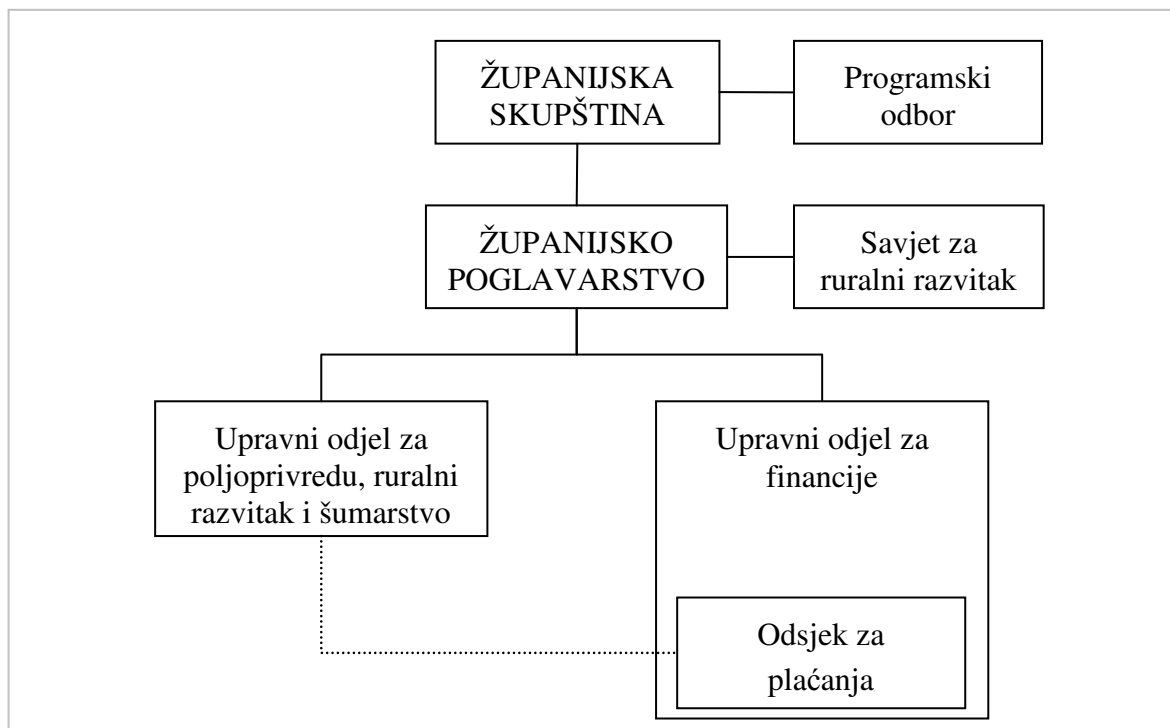
- sudjelovanje u izradi budućih programa ruralnog razvitka,
- nadzor rada nositelja operativne provedbe programa,
- osiguranje javnosti djelovanja javne uprave u ruralnom razvitku.

Programski odbor sastavlja izvješća s mišljenjem o stanju provedbe programa, koja dostavlja Savjetu za ruralni razvitak, odnosno Županijskom poglavarstvu.

Administrativno-tehnička i financijska provedba programa sastoji se iz mnoštva svakodnevnih aktivnosti koje možemo svrstati u dvije skupine:

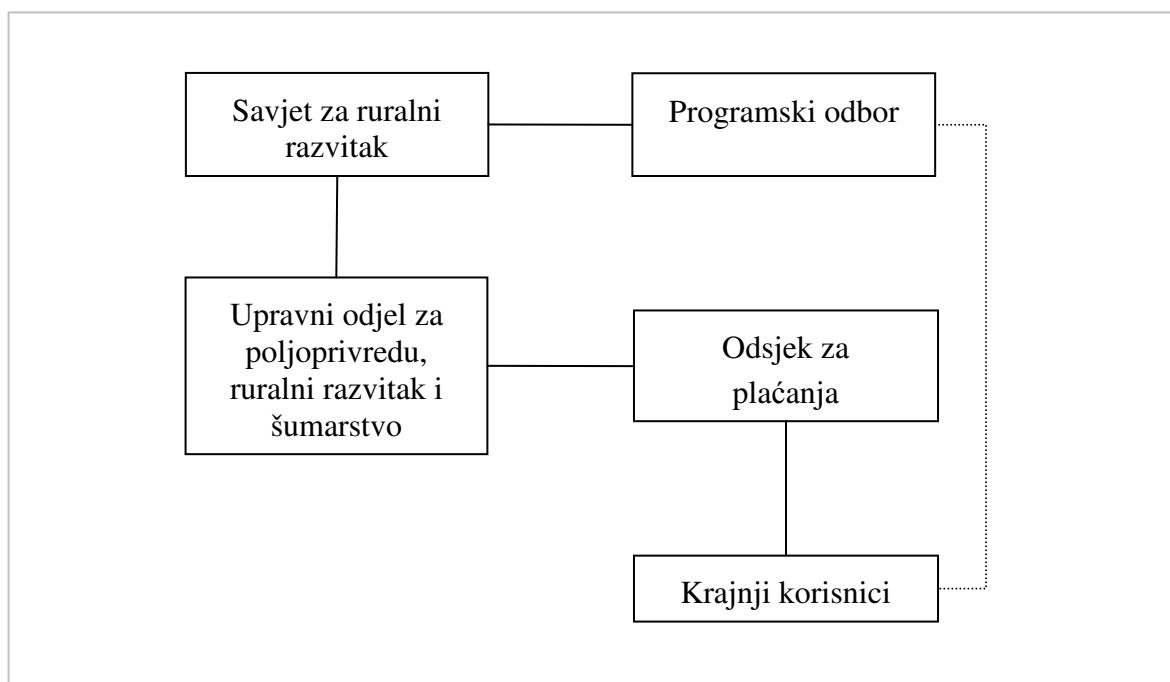
- aktivnosti provedbe programa: raspisivanje natječaja, provjera prijava, provjera na terenu, praćenje napretka projekata i sl.
- aktivnosti platnog prometa: provjera naloga za isplate, autorizacija isplata, vođenje arhive i sl.

S obzirom na opseg i vrstu poslova, za operativnu provedbu treba predvidjeti **odsjek za plaćanja** u nadležnosti Upravnog odjela za financije. Ovaj bi odsjek osim rada na provedbi programa ruralnog razvitka s vremenom mogao preuzeti istovjetne zadaće i za potrebe drugih razvojnih programa. Odsjek za platni promet treba biti u stalnoj vezi s Upravnim odjelom za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo, kao i sa Savjetom za ruralni razvitak i Programskim odborom.

Shema hijerarhije u provedbi Programa ruralnog razvitka

S obzirom na prijedlog provedbene infrastrukture, krajnji korisnici mjera iz Programa ruralnog razvitka izravno bi komunicirali s Odsjekom za plaćanja. Ovaj bi Odsjek objavljivao natječaje i zaprimao zahtjeve za potpore. Isto tako, Odsjek bi provjeravao pristiglu dokumentaciju i odlučivao o prihvatljivosti prijave s obzirom na uvjete natječaja.

Shema položaja krajnjih korisnika u provedbi Programa ruralnog razvitka

7.7. Ocjena provedbe Programa ruralnog razvitka

Usvajanjem *Programa ruralnog razvitka* županijska uprava preuzima odgovornost za stvaranje uvjeta za njegovu provedbu. Izravnu odgovornost za izvršenje provedbe preuzimaju predloženi elementi provedbene infrastrukture. Uz odgovornost za provedbu Programa, oni imaju i pravo djelovanja u slučaju odstupanja od predviđenih aktivnosti i sredstava. To znači da mogu predložiti određene poboljšice u provedbi, sankcije za prekršitelje zadanih uvjeta, a u posebnim slučajevima i izmjene u Programu radi njegove veće učinkovitosti.

Programski odbor, Savjet za ruralni razvitak i Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo moraju imati na raspolaganju detaljne informacije o stanju provedbe, što uključuje podatke o:

- zaprimljenim zahtjevima za sredstva po programu,
- prihvaćenim zahtjevima za (su)financiranje,
- isplaćenim sredstvima po zahtjevima i korisnicima,
- utrošenim sredstvima po pojedinim mjerama iz programa,

Uz određenu kvotu slučajno odabranih terenskih izvoda (koja bi trebala iznositi 2-5% ukupnih odobrenih projekata), ovi podaci trebali bi osigurati dovoljno informacija za donošenje ocjene stanja provedbe Programa tijekom razdoblja primjene (eng. *mid-term evaluation*).

Ocjena provedbe se donosi temeljem usporedbe ostvarenih i planiranih aktivnosti u tekućem razdoblju. Obično se razdoblje odnosi na jednu godinu provedbe, pa je potrebno izradivati godišnje Izvješće o provedbi Programa kojeg moraju odobriti Programski odbor i Savjet za ruralni razvitak. Ovakvo izvješće uključuje vrijednosne i količinske pokazatelje, a temelji se na programskim aktivnostima, planiranom proračunu i korisnicima. Izvješće o provedbi programa je javni dokument i u najvećem dijelu mora biti dostupno javnosti radi jamstva transparentnosti trošenja javnih sredstava.

Vrijednosni i količinski pokazatelji uspoređuju se po ostvarenim i planskim rezultatima za odgovarajuće razdoblje. U nastavku dajemo prijedlog količinskih pokazatelja za usporedbu radi donošenja ocjene o stanju provedbe programa po mjerama i aktivnostima (**tablica 7-3**). Uz to, nakon ovog prijedloga je dana tablica s pregledom planiranog broja korisnika programa po aktivnostima radi mogućnosti usporedbe ostvarenih i planiranih količina, odnosno broja korisnika (**tablica 7-4**).

Temeljni vrijednosni ili novčani pokazatelji za usporedbu ostvarenih i planiranih veličina se nalaze u proračunu programa po godinama i aktivnostima u tablici 7-2. Ove planske veličine potrebno je uspoređivati s ugovorenim i isplaćenim sredstvima po programu za odgovarajuće razdoblje.

Uporabom količinskih ili brojčanih pokazatelja provedbe uz novčane pokazatelje, jamči se potpuni i stalni nadzor nad ostvarenjem programa, kao i mogućnost pravovremene reakcije u slučaju poteškoća u provedbu.

Sve moguće izmjene programa moraju biti detaljno argumentirane, a za izradu prijedloga izmjena odgovoran je upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo. Konačnu inačicu izmjena programa mora potvrditi Savjet za ruralni razvitak, a zatim i programski odbor.

Tablica 7-3 Pokazatelji za donošenje ocjene o stanju provedbe Programa ruralnog razvitka 2006.-2013. godine

Mjera	Aktivnost	Pokazatelj stanja provedbe
Prioritet 1: Povećanje konkurentnosti ključnih ruralnih sektora, sukladno zahtjevima pristupa EU, kao i zahtjevima zaštite okoliša i šire javnosti		
Obrazovanje i stručno usavršavanje za djelatnost poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda i druge djelatnosti od značaja za ruralni razvitak	1. Sufinanciranje organizacije stručnih predavanja, tečajeva i seminara	broj održanih predavanja, tečajeva i seminara, ukupan broj sudionika
	2. Sufinanciranje organizacije okruglih stolova i radionica	broj održanih okruglih stolova i radionica, ukupan broj sudionika
Potpora organiziranju i zajedničkom djelovanju poljoprivrednih gospodarstava	1. Poticanje novoosnovanih poljoprivrednih zadruga	broj novoosnovanih zadruga, broj uključenih zadruga, broj zadrugara
	2. Sufinanciranje rada udruženja poljoprivrednih proizvođača	broj uključenih udruženja, udjel u ukupnom broju udruženja,
Potpora pripremi projekata za financiranje iz EU fondova	1. Sufinanciranje izrade prijavne dokumentacije za razvojne programe EU	broj uključenih korisnika
	2. Informiranje i obrazovanje potencijalnih korisnika pretpristupnih fondova	broj održanih poduka, načini i pokrivenost širenja informacija
Prioritet 2: Povećanje i diverzifikacija zaposlenosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru		
Poticanje izravne prodaje seljačkih proizvoda i prerade na gospodarstvu	1. Obrazovanje i obučavanje za izravnu prodaju	broj sudionika izobrazbe
	2. Sufinanciranje ulaganja u izravnu prodaju	vrsta i količina sredstava, broj korisnika, povećanje proizvodnje
	3. Sufinanciranje promocije i promidžbe izravne prodaje	broj održanih manifestacija, vrsta i količina promidžbenih materijala, uključeni broj proizvođača
Razvitak proizvodnje i prodaje tradicijskih i inovativnih županijskih proizvoda	1. Sufinanciranje razvitka proizvoda	broj korisnika, vrste uključenih proizvodnji
	2. Potpora organizaciji proizvodnje i distribucije tradicijskih i inovativnih proizvoda	broj novopokrenutih proizvođačkih jedinica, broj ostvarenih prvih pošiljki proizvoda

Mjera	Aktivnost	Pokazatelj stanja provedbe
	3. Sufinanciranje nabave opreme za proizvodnju i prodaju tradicijskih i inovativnih proizvoda	vrsta i količina sredstava, broj korisnika, povećanje proizvodnje
Ulaganje u agroturizam	1. Sufinanciranje planiranja i pokretanja agroturizma	broj korisnika s kompletiranom dokumentacijom za pokretanje agroturizma
	2. Sufinanciranje promocije agroturističke djelatnosti	količina otisnutih promocijskih materijala, broj promocijskih zbivanja
	3. Sufinanciranje izgradnje i uređenja objekata namijenjenih agroturizmu	broj izgrađenih i/ili uređenih objekata za agroturizam
Prioritet 3: Razvitak infrastrukture, s posebnim naglaskom na područja koja u razvitku zaostaju za prosjekom županije		
Potpora razvitku infrastrukture na ruralnim područjima	1. Sufinanciranje projekata izgradnje ili obnove lokalne infrastrukture	broj sufinanciranih projekata
	2. Sufinanciranje izgradnje infrastrukture za poljoprivredna gospodarstva	broj projekata, broj obuhvaćenih proizvođača
Prioritet 4: Naglašavanje višeznačne uloge poljoprivrede u smislu održavanja krajolika, očuvanja okoliša, očuvanja tradicijske baštine i stvaranja dohotka		
Potpora preusmjeravanju na ekološku poljoprivrednu proizvodnju	1. Sufinanciranje troškova pokretanja i nadzora ekološke proizvodnje	broj obuhvaćenih korisnika, broj novih proizvođača s ekološkom markicom
	2. Sufinanciranje nabave opreme za ekološku proizvodnju	broj i vrsta nabavljene opreme, broj korisnika
	3. Poticanje ekološke proizvodnje	obuhvaćena poticana površina po vrstama proizvoda, broj proizvođača
Poticanje pašno-košnog sustav korištenja travnih površina	1. Poticanje korištenja travnatih površina u pašno-košnom sustavu	obuhvaćena poticana površina, broj korisnika, broj stoke

Mjera	Aktivnost	Pokazatelj stanja provedbe
	2. Sufinanciranje nabave opreme za održavanje površina u pašno-košnom sustavu	broj korisnika, vrsta i količina nabavljene opreme
Prioritet 5: Održivo gospodarenje šumskim prostorom		
Potpora gospodarenju privatnim šumama	1. Sufinanciranje obnavljanja i sanacije privatnih šumoposjeda	pošumljena površina, poticana površina šuma pod sanacijom i obnovom, broj šumoposjednika
	2. Sufinanciranje istraživačkih i razvojnih projekata u privatnom šumarstvu	broj sufinanciranih projekata
Razvitak lovnog i ribolovnog gospodarstva	1. Sufinanciranje održavanja lovišta	broj obuhvaćenih lovišta
	2. Sufinanciranje rada udruženja lovaca	broj obuhvaćenih udruženja
	3. Sufinanciranje promocije i razvitka lovstva	broj sufinanciranih promocijskih zbivanja; broj sufinanciranih projekata
	4. Sufinanciranje promocije i razvitka športskog ribolova	broj obuhvaćenih ribolovnih društava, broj sufinanciranih promocijskih zbivanja

PROGRAM RURALNOG RAZVITKA

Tablica 7-4 Planirani broj korisnika po mjerama i aktivnostima Programa ruralnog razvitka 2006.-2013. godine

Mjere	Aktivnosti	Planirani ukupni broj korisnika	Planirani broj korisnika po godinama							
			2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Obrazovanje i stručno usavršavanje za djelatnost poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda i druge djelatnosti od značaja za ruralni razvitak	1. Sufinanciranje organizacije stručnih predavanja, tečajeva i seminara	185	15	17	20	23	26	27	29	29
	2. Sufinanciranje organizacije okruglih stolova i radionica	185	15	17	20	23	26	27	29	29
Potpora organiziranju i zajedničkom djelovanju poljoprivrednih gospodarstava	1. Poticanje novoosnovanih poljoprivrednih zadruga	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	2. Sufinanciranje rada udruženja poljoprivrednih proizvođača	246	20	23	27	30	34	36	38	38
Potpora pripremi projekata za financiranje iz EU fondova	1. Sufinanciranje izrade prijavne dokumentacije za razvojne programe EU	246	20	23	27	30	34	36	38	38
	2. Informiranje i obrazovanje potencijalnih korisnika pretprikladnih fondova	246	20	23	27	30	34	36	38	38
Poticanje izravne prodaje seljačkih proizvoda i prerade na gospodarstvu	1. Obrazovanje i obučavanje za izravnu prodaju	246	20	23	27	30	34	36	38	38
	2. Sufinanciranje ulaganja u izravnu prodaju	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	3. Sufinanciranje promocije i promidžbe izravne prodaje	185	15	17	20	23	26	27	29	29
Razvitak proizvodnje i prodaje tradicijskih i inovativnih županijskih proizvoda	1. Sufinanciranje razvitka proizvoda	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	2. Potpora organizaciji proizvodnje i distribucije tradicijskih i inovativnih proizvoda	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	3. Sufinanciranje nabave opreme za proizvodnju i prodaju tradicijskih i inovativnih proizvoda	123	10	11	13	15	17	18	19	19
Ulaganje u agroturizam	1. Sufinanciranje planiranja i pokretanja agroturizma	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	2. Sufinanciranje promocije agroturističke djelatnosti	123	10	11	13	15	17	18	19	19

Mjere	Aktivnosti	Planirani ukupni broj korisnika	Planirani broj korisnika po godinama							
			2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	3. Sufinanciranje izgradnje i uređenja objekata namijenjenih agroturizmu	62	5	6	7	8	9	9	10	10
Potpora razvitku infrastrukture na ruralnim područjima	1. Sufinanciranje projekata izgradnje ili obnove lokalne infrastrukture	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	2. Sufinanciranje izgradnje infrastrukture za poljoprivredna gospodarstva	74	6	7	8	9	10	11	11	11
Potpora preusmjeravanju na ekološku poljoprivrednu proizvodnju	1. Sufinanciranje troškova pokretanja i nadzora ekološke proizvodnje	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	2. Sufinanciranje nabave opreme za ekološku proizvodnju	74	6	7	8	9	10	11	11	11
	3. Poticanje ekološke proizvodnje	123	10	11	13	15	17	18	19	19
Poticanje pašno-košnog sustav korištenja travnih površina	1. Poticanje korištenja travnatih površina u pašno-košnom sustavu	62	5	6	7	8	9	9	10	10
	2. Sufinanciranje nabave opreme za održavanje površina u pašno-košnom sustavu	62	5	6	7	8	9	9	10	10
Potpora gospodarenju privatnim šumama	1. Sufinanciranje obnavljanja i sanacije privatnih šumoposjeda	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	2. Sufinanciranje istraživačkih i razvojnih projekata u privatnom šumarstvu	62	5	6	7	8	9	9	10	10
Razvitak lovnog i ribolovnog gospodarstva	1. Sufinanciranje održavanja lovišta	185	15	17	20	23	26	27	29	29
	2. Sufinanciranje rada udruženja lovaca	185	15	17	20	23	26	27	29	29
	3. Sufinanciranje promocije i razvitka lovstva	123	10	11	13	15	17	18	19	19
	4. Sufinanciranje promocije i razvitka športskog ribolova	135	11	13	15	17	19	20	21	21

8. ISKUSTVA REPUBLIKE SLOVENIJE U PRILAGODBI POLITIKE RAZVITKA SELA I SEOSKOG PROSTORA

U ovom poglavlju dan je sažet pregled organizacije u pogledu ruralnog razvitka u Sloveniji, a u svezi provedbe programa SAPARD i prilagodbe njihove nacionalne politike ZPP-i.

Za potrebe provedbe pretpristupnih programa u poljoprivredi i preuzimanja poljoprivredne politike EU, Republika Slovenija (RS) je morala uspostaviti odgovarajuću središnju ustanovu. Stoga je Vlada RS u siječnju 1999. godine donijela odluku o osnivanju Agencije za poljoprivredno tržište i razvitak seoskog prostora¹⁷ (APTRSP). Ova je agencija postala središnja ustanova za provedbu i plasman sredstava SAPARD programa, kao i za prilagodbu nacionalne poljoprivredne politike ZPP-i EU.

Agencija je u sastavu i nadležnosti Ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo i prehranu RS (MPŠP), a ustrojena je u sedam službi i tri sektora i (vidi organigram).

Slika 8-1 Organigram Agencije za poljoprivredno tržište i razvitak seoskog prostora Republike Slovenije

Svojim ustrojem i opremljenošću ova se agencija nakon sprovedbe SAPARD programa mora osposobiti za potpuno preuzimanje provedbe ZPP u Sloveniji nakon pristupa EU.

Zadaci APTRSP su definirani Zakonom o poljoprivredi RS, a jesu slijedeći:

- provedba mjera poljoprivredne cjenovno-tržne politike

¹⁷ U originalu: Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja.

- provedba mjera poljoprivredne strukturne politike
- priprema obaveznih izvješća i analiza
- uspostava i provedba IACS-a
- uspostava i provedba TIS-a
- vođenje drugih baza podataka
- provodi mjere unutrašnje kontrole i revizije
- provodi poslove promocije poljoprivrednih proizvoda

Samo osnivanje odgovarajuće ustanove nije dovoljan uvjet za provedbu i usvajanje ZPP, veće potrebno prilagoditi i prateće zakonodavstvo, kao i steći pravo (akreditaciju) od strane odgovarajućeg tijela EU da takva ustanova može raspolagati sredstvima iz fondova EU. Zato je prije same provedbe programa izvršena prilagodba zakonodavstva o državnom proračunu, postavljeni su nacionalni uvjeti za akreditaciju agencije i izrađen je tzv. program za SAPARD, tj. "*Program ruralnog razvitka RS*" kojim se uređuju prioriteti i mjere SAPARD-a za.

Nakon prihvaćanja programa od strane Ministarstva MPŠP, isti je predstavljen i Europskoj komisiji. Uz dogovorene izmjene program je prihvaćen, a konačno su sredstva SAPARD-a postala dostupna Sloveniji po potpisu *Ugovora o višegodišnjem financiranju između Europske komisije ispred EU i Republike Slovenije (2001.)*

Što se tiče regionalnog ustroja, APTRSP je centralizirana ustanova i djeluje iz Ljubljane. Po raspisivanju natječaja za sredstva SAPARD-a svi zahtjevi dostavljaju se u središnji ured gdje se i obrađuju.

No, s daljnjim usvajanjem ZPP APTRSP se u svom radu, a posebice u provedbi politike razvitka seoskih prostora, usko veže uz *Službu Vlade za strukturnu politiku i regionalni razvoj RS*. S obzirom da RS u okviru EU ulazi u regije *Cilja 1* strukturne i kohezijske politike EU, uz nacionalni program regionalnog razvitka ona donosi i nacionalni program razvitka seoskog prostora (program ruralnog razvitka).

Regionalni razvitak Republike Slovenije definiran je u dokumentima *Državni razvojni program 2001-2006 (2001.)* i *Jedinstveni programski dokument 2004-2006 (2004.)*.

Za provedbu politike regionalnog razvitka, koja će se ubuduće temeljiti na *Jedinstvenom programskom dokumentu* i razvojnim planovima pojedinih regija (što ih mora odobriti Vlada RS), odgovorna je *Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj*. Ona djeluje pod *Službom Vlade za strukturnu politiku i regionalni razvoj*.

Uz to, mjere predviđene programom ruralnog razvitka, kao specifičnog regionalnog programa, provoditi će se u okviru APTRSP

8.1. Program SAPARD u Republici Sloveniji

Izabrani prioriteti za SAPARD program u Sloveniji proizašli su iz općih ciljeva *Nacrta razvitka seoskog prostora za razdoblje 2000-2006*, koji su glasili kako slijedi:

- oblikovanje konkurentskog poljoprivrednog sektora,
- očuvanje naseljenosti prostora,
- uvođenje pravnog reda EU.

Određene su dvije prioritetne skupine unutar kojih su razrađeni prioriteti kako slijedi:

1. prilagodba poljoprivrede i prerade hrane radi:
  - a) povećanja konkurentnosti poljoprivrede i prerade
  - b) poboljšanja dohotka na gospodarstvima
  - c) usvajanja standarda EU
2. gospodarska diversifikacija i poboljšanje infrastrukture radi
  - a) povećanja zaposlenosti i
  - b) poboljšanja kvalitete života na seoskom prostoru

Za ostvarenje prioriteta osmišljena su četiri područja ili mjere djelovanja, i to:

Mjera I.: investicije u poljoprivredna gospodarstva

Mjera II.: Investicije u preradu mesa i mlijeka

Mjera III.: Ekonomska diversifikacija gospodarstava

Mjera IV.: Razvoj i poboljšanje infrastrukture na seoskom prostoru

Mjera I. i mjera II. su nazvani horizontalnim mjerama, što znači da pravo na sredstva po njima imaju svi koji ispunjavaju uvjete *Uredbe o prioritetima strukturne poljoprivredne politike Programa razvoja seoskog prostora 2000-2006* i javnog natječaja za sredstva.

Mjere I. i II. su nazvani *vertikalnim*, što znači da su pravo na sredstva imaju samo natjecatelji iz područja regionalnih razvojnih programa seoskog prostora, kao i područja *Vinskih turističkih cesta*. Popisi naselja koja imaju pravo na sredstva iz mjera I. i II. objavljuju se godišnje.

Slijedi sažeti pregled mjera unutar pojedinih od četiri navedene mjere.

Mjera 1: Investicije u poljoprivredna gospodarstva

Ova mjera obuhvaća potpore investicijama u poljoprivredna gospodarstva u svrhu povećanja konkurentnosti i ispunjavanja zahtjeva pravnog reda EU na području higijensko-veterinarskih odredbi, zaštite okoliša i dobrobiti životinja.

Korisnici potpore:

Nositelji poljoprivrednog gospodarstva i druge fizičke i pravne osobe (odgovorna osoba pravne osobe, upravitelj poljoprivrednog gospodarstva, vlasnik gospodarstva) koje obavljaju poljoprivrednu djelatnost sukladno načelima *dobre poljoprivredne prakse* na području R. Slovenije i ispunjavaju uvjete iz natječaja.

Predmet potpore:

Investicije u gospodarske zgrade, opremu gospodarskih zgrada i kupnju strojeva u stočarstvu i proizvodnji krme, kao i za proizvodnju i preradu mlijeka i mesa.

- a. Investicije s područja novogradnje ili obnove staja, isključivo za različite načine slobodnog držanja za krave muzare i rasplodne junice, kao i za uzgoj tovnih goveda, junadi i svinja s pripadajućom opremom za hranidbu, mužnju i čišćenje.
- b. Investicije s područja novogradnje ili obnove objekata, uključivši pripadajuću opremu i naprave za skladištenje, doradu te preradu mesa i mlijeka:
  - investicije u novogradnje i obnovu objekata i prostora za preradu prema propisima za ostvarenje higijenskih, veterinarskih i standarda zaštite okoliša i dobrobiti životinja. okolišnih
  - investicije u opremu za hlađenje

- investicije u novu tehnološku opremu za preradu i poboljšanje kvalitete proizvoda
- investicije u nove proizvodne linije za proširenje asortimana
- c. Investicije u skladišta za krmu s pripadajućom opremom za potrebe vlastite pripreme krme:
  - sjenik, sve vrste silosa, klasična i računalom upravljana oprema
    - Pod pripadajućom opremom razumijeva se unutrašnja oprema skladišta i dvorišna mehanizacija:
  - prijevozno stajalište za goveda, puhala i drugi transporteri krme, strojevi i alati za podjelu krme, mlinovi i miješalice za krmu, naprave za sušenje, strojevi za izuzimanje i spremanje krme.
    - Kupnja poljoprivredne mehanizacije za područja s ograničenim mogućnostima za poljoprivrednu djelatnost:
  - traktori s dvoosovinskim pogonom, brdski traktor, brdski transporteri, motorne kosilice s niskim težištem, obrtači i grablje, skupljačke i transportne prikolice s niskim težištem

Sredstva:

Najviša investicija iznosi 370.000 € za područja s ograničenim mogućnostima i 460.000 € za ostala područja.

Pri kupnji mehanizacije je najviša moguća investicija 37.000 EUR.

Sredstva se dodjeljuju samo ako najniži dodijeljeni iznos sredstava nije niži od oko 14.000 EUR.

Mjera II.: Investicije u preradu mesa i mlijeka

Potpora ulaganjima u preradu proizvoda životinjskog podrijetla za prilagodbu zahtjevima i standardima EU u području veterinarsko-sanitarnih propisa, dobrobiti životinja, zaštite okoliša i radi promicanja trženja, tržišne konkurentnosti i radnih uvjeta zaposlenih.

Predmet potpore:

Ulaganja u kapacitete za klanje životinja i preradu mesa, preradu mlijeka i ribe. Sredstva SAPARD-a dodijeliti će se za ulaganja:

- u novu tehnološku opremu, uključivši i računalne sustave
- namijenjena prilagodbi zahtjevima EU u svezi veterinarsko-sanitarnih propisa,
- za dobrobit životinja i zaštitu okoliša
- za povećanje proizvodnosti zaposlenih
- radi promicanja trženja, tržišne konkurentnosti i radnih uvjeta zaposlenih
- za promicanje kvalitete i prilagodbu zahtjevima tržišta
- za razvitak i proizvodnju novih proizvoda
- za racionalizaciju proizvodnog procesa
- za poboljšanje unutrašnjih sustava kontrole i analize (HACCP)
- za usklađivanje postojećih nekretnina za potrebe ugradnje nove tehnološke opreme za preradu

Korisnici potpore:

Fizičke i pravne osobe ili njihova udruženja koja djeluju na području:

- klanja životinja, prerade mesa i proizvodnje mesnih proizvoda

- prerade ribe i proizvodnje ribljih proizvoda
- prerade mlijeka i proizvodnje mliječnih proizvoda
- kao i pripreme ovih proizvoda za tržište ako ispunjavaju uvjete natječaja

Najviša priznata investicija: oko 2,5 mil. EUR.

Najviša potpora: oko 1 mil. €.

Najniža potpora: oko 25.000 €.

Mjera III.: Ekonomska diversifikacija gospodarstava

Obuhvaća potporu izgradnji i poboljšanju turističke ponude seoskog prostora, a koja predstavlja dopunsku djelatnost gospodarstava, kao i ulaganjima u tradicijske obrte na gospodarstvima.

- izgradnja ili obnova prostora i kupnja opreme za obavljanje turističke djelatnosti
- uređenje prostora za rekreaciju i slobodno vrijeme na turističkim gospodarstvima za potrebe gostiju
- izgradnja ili obnova prostora i nabava opreme za obavljanje tradicijskog obrta na gospodarstvu

Korisnici potpore:

Fizičke osobe vlasnici ili zakupci gospodarstava koji se za svoj račun bave poljoprivrednom djelatnošću. Gospodarstva moraju biti na području regionalnih razvojnih programa seoskog prostora koje provodi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i prehrane. Popis naselja koja u uključena u te programe je u prilogu natječaja.

Predmet potpore:

Predmet potpore bile su slijedeće investicije:

- izgradnja ili obnova prostora i kupnja opreme za obavljanje turističke djelatnosti na gospodarstvu - stacionarni turizam (sobe, apartmani i prateći prostori za goste)
- uređenje prostora za rekreaciju i slobodno vrijeme na turističkim gospodarstvima za potrebe gostiju (postavljanje i opremanje natkrivenog ili otvorenog prostora za provođenje slobodnog vremena gostiju, uređenje prostora za piknike i druge aktivnosti na otvorenom, izgradnja dječjih i drugih igrališta za goste, ostale investicije u svrhu produženja sezone i proširenja ponude (npr. sauna, bazen, športska igrališta, skijališta, itd.) kao i investicije za potrebe gostiju s posebnim potrebama (invalidi, djeca...)
- izgradnja ili obnova prostora i nabava opreme za obavljanje tradicijskog obrta na gospodarstvima (uređenje i preuređenje radionice u postojećem ili novom objektu, kupnja opreme, uređenje i opremanje skladišnog i radnog prostora)

Mjera IV.: Razvoj i poboljšanje infrastrukture na seoskom prostoru

Mjera obuhvaća potpore za:

- uređenje cestovne infrastrukture (cestovnih veza, dostupnih putova, putova do gospodarskih površina)
- uređenje tematskih putova, uređenje vodoopskrbe (opskrba pitkom vodom sela i gospodarstava)

Korisnici potpore:

Općine koje su uključene u regionalne razvojne programe seoskog prostora koje provodi *Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i prehrane* Republike Slovenije, te

općine iz područja koje su uključene u projekt *Vinske ceste Slovenije*. Popis naselja je u prilogu natječaja.

Predmet potpore:

- A. Predmet potpore su investicije u uređenje cestovne infrastrukture na seoskom prostoru, u uređenje cestovnih veza, pristupnih putova i putova do gospodarskih površina
- B Predmet potpore su investicije u uređenje tematskih putova za poboljšanje turističke infrastrukture i u izgradnju i označavanje tematskih putova, kao što su biciklistički, poučni, šetnice itd.
- C Predmet potpore su investicije u uređenje vodne infrastrukture na seoskom prostoru za opskrbu pitkom vodom:
  - traženje dodatnih izvora za osiguranje dostatnih količina pitke vode
  - prilagodba postojećih primarnih vodovodnih sustava za vodoopskrbu
  - novogradnja primarnih sustava i ostalih naprava za opskrbu pitkom vodom.

Sredstva:

Za investicije u cestovnu infrastrukturu, najviša priznata investicija je oko 300.000 EUR, uz ograničenje sredstava potpore na oko 200.000 EUR.

Za investicije u tematske putove najviša priznata investicija je oko 45.000 EUR, uz ograničenje sredstava potpore na oko 30.000 EUR.

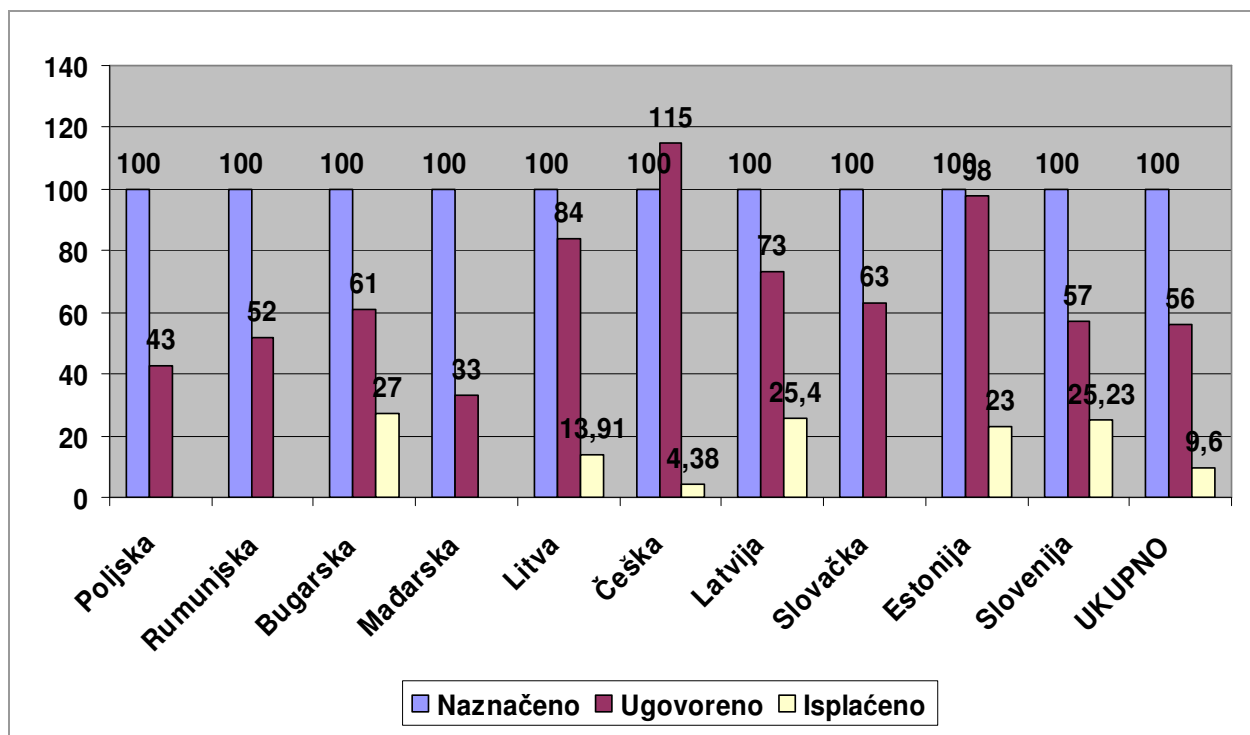
Za investicije u vodoopskrbne sustave najviša priznata investicija je oko 550.000 EUR, uz ograničenje sredstava potpore na oko 425.000 EUR.

Najniža potpora jest oko 10.000 EUR.

Jedan korisnik može u ovom dijelu potpore ostvariti najviše 500.000 EUR.

Premda ulaze u krug zemalja koje su dobro iskoristile program SAPARD (uz Estoniju i Češku), Slovenci su imali velikih poteškoća s provedbom u prve dvije godine. Podbačaji u iskorištenju predviđenih sredstava posljedica su nekoliko čimbenika, a među važnijima su:

- neprilagođenost predviđenih mjera stvarnoj situaciji: zbog složenosti prijave odaziv po pojedinim mjerama bio je daleko ispod očekivanja,
- nedovoljna informiranost i obučenosť krajnjih korisnika: prosječni poljoprivrednik nije bio u stanju izraditi korektnu prijavu, a savjetodavna služba, koja je bila zadužena za pomoć i izradu prijave, nije mogla zadovoljiti nastale potrebe,
- zahtjev za osiguranjem vlastitih sredstava prije početka projekta odbio je veliki broj potencijalnih korisnika,
- korisnici nisu imali iskustva sa sličnim dugotrajnim procesima prikupljanja različitih dokumenata i ispunjavanja obrazaca, pa su kod velikog broja prijave problemi nastajali zbog nepropisno ili nepotpuno ispunjenih obrazaca.

Slika 8-2 Razina iskorištenja sredstava SAPARD-a od 2000. do 2003. godine

Iz navedenog možemo navesti nekoliko ključnih točaka za pospješivanje provedbe SAPARD programa u Hrvatskoj:

- stalna komunikacija između nadležne ustanove za SAPARD i javnosti
- priprema savjetnika i stručnjaka na terenu za izradu prijave i pomoć pri osiguranju potrebne dokumentacije
- intenzivan rad na pripremi (potencijalnih) korisnika SAPARD programa kroz obučavanje na primjerima iz drugih zemalja, uz naglašavanje pozitivnih iskustava,
- komunikacija između ustanove nadležne za SAPARD i ustanova nadležnih za izdavanje dokumenata koji će biti potrebni kod prijave za potporu iz programa SAPARD.

9. POPIS KORIŠTENE LITERATURE I DOKUMENTACIJE

1. Analiza uspješnosti intelektualnog kapitala u Zagrebačkoj županiji za razdoblje 2000-2004., Centar za intelektualni kapital, Zagreb, 2004
2. Becker, T. i Doluschitz, R.: Abschlussbericht: Analyse von Wertschöpfungsketten, Plenum, Westlicher Bodensee, 2004.
3. Državne potpore i europske integracije: Iskustva za Hrvatsku, Ministarstvo za europske integracije, Zagreb, 2003.
4. Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski glosar Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europske zajednice i njenih država članica, Ministarstvo za europske integracije, Zagreb, 2002.
5. Frkić, I.: Regionalna i kohezijska politika EU: stanje, problemi i perspektive, Ministarstvo za europske integracije, Zagreb, 2003.
6. Gospodarenje poljoprivrednim zemljištem u Zagrebačkoj županiji, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000.
7. Gospodarski razvojni projekt za novo Pokupsko, Općina Pokupsko, 2003
8. Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija razvitka Republike Hrvatske, Poljoprivreda i ribarstvo, Vlada RH, 2002.
9. Izvedbeni projekt osnivanja *Regionalne razvojne agencije Zagrebačke županije*, Ekonomski institut, Zagreb, 2003.
10. Izvješće o radu *Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo* od 1. srpnja 2001. do 31. svibnja 2004. godine, Upravni odjel, Zagreb, 2004.
11. Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja (nacr), Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2002.
12. Nacrt Program prekogranične suradnje: Republika hrvatska – republika Slovenija, Zajednički programski dokument, 2001.
13. National Agriculture and Rural Development Plan 2000-2006, Republika Bugarska, 2002.
14. National Rural Development Plan 2000-2006, Češka Republika, 2000.
15. Obrazloženje Prijedloga proračuna *Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo* za 2005. godinu, Upravni odjel, 2004.
16. Overview of the implementation of rural development policy 2000-2006, Some Facts and Figures, Office for Official Publications of the European Communities, Germany, 2003.
17. Poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo Zagrebačke županije – stanje i perspektiva, Materijal *Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo* za raspravu o poljoprivredi, 2002.
18. Poljoprivredna proizvodnja na vodozaštitnim područjima Zagrebačke županije i Grada Zagreba; Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2003.
19. Priručnik za prevođenje pravnih akata Europske unije, Ministarstvo za europske integracije, Zagreb, 2003.
20. Program razvitka ekološke poljoprivrede u Zagrebačkoj županiji do 2005. godine, Ecologica, Zagreb, 2001.

21. Prostorni plan Zagrebačke županije, 2003. godine
22. Razvoj seoskog turizma u Zagrebačkoj županiji, Horwath Consulting Zagreb, 2004.
23. Rural Development Plan For The Republic Of Slovenia 2004 - 2006, Consolidated Draft, Ministry of Agriculture, Forestry and Food, Republic of Slovenia, 2004.
24. Rural development in the EU, MEMO/04/180, Brussels, 2004.
25. Rural Development in the European Union, Office for Official Publications of the European Communities, Germany, 2003.
26. Rural Development Next Generation: better, broader, simpler, IP/04/920, Brussels, 2004.
27. Rural Development Plan 2000-2006, Ministry of Agriculture, Forestry and Food, Republic of Slovenia, 2003.
28. Rural development programmes 2000-2006 (Sažeci): Austria, Bavaria, Wales, Baden Württemberg
29. Rural Development Strategy for Croatia, UN FAO, 2003.
30. SAPARD Annual Report – Year 2002, Europska komisija, Brussels, 2003.
31. SAPARD, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije, Brošura, Ljubljana
32. Single Programming Document 2004-2006, Government Office for Structural Policies and Regional Development, Republic of Slovenia, 2003.
33. Strategija i programi održivog gospodarstvenog razvoja Zagrebačke županije, Ekonomski institut, Zagreb, 2003.
34. Strategija razvoja kmetijstva in razvoja podeželja v mestni občini Novo Mesto za obdobje 2003 – 2007, Mestna občina Novo Mesto, 2004.
35. Strateški programski dokument o prekograničnoj suradnji s Republikom Hrvatskom, II.faza, Podjetniški center Novo mesto, Novo Mesto, 2002.
36. Šubar, G.: Stanje i moguća kretanja ratarske proizvodnje u Zagrebačkoj županiji, Diplomski rad, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000.
37. The budget of the European Union: how is your money spent?, Europska komisija, Brussels, 2000.
38. The Common Agricultural Policy Explained, European Commission Directorate General for Agriculture, Germany, 2004.
39. Zanimljivosti iz Zagrebačke županije, Interni materijali *Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo*, Zagreb, 2003.

10. PRILOZI

10.1. Pregled statističkih podataka za ruralne i urbane gradove i općine

Tablica 10-1 Važnija obilježja obrazovne strukture stanovništva Županije starog 15 i više godina

Područje	Ukupno stanovništvo staro 15 i više godina	Bez škole	1-3 razreda osnovne	4-7 razreda osnovne	Osnovna škola	Srednje škole				Fakulteti	Magisterij	Doktorat	Nepoznato
						škole za zanimanje 1-3 g za KV i KV	škole za zanimanje 4 i više g	gimnazije	viša škola				
Ruralno područje	151.589	4.348	10.609	21.985	38.136	41.653	19.186	4.895	3.786	5.489	215	88	1.199
Urbano područje	104.285	1.938	4.673	8.771	19.897	32.785	19.186	5.193	3.961	6.221	242	124	1.294
Županija	255.874	6.286	15.282	30.756	58.033	74.438	38.372	10.088	7.747	11.710	457	212	2.493
Struktura u % (ukupno=100)													
Ruralno područje	100,0	2,9	7,0	14,5	25,2	27,5	12,7	3,2	2,5	3,6	0,1	0,1	0,8
Urbano područje	100,0	1,9	4,5	8,4	19,1	31,4	18,4	5,0	3,8	6,0	0,2	0,1	1,2
Županija	100,0	2,5	6,0	12,0	22,7	29,1	15,0	3,9	3,0	4,6	0,2	0,1	1,0
Struktura u % (Županija=100)													
Ruralno područje	59,2	69,2	69,4	71,5	65,7	56,0	50,0	48,5	48,9	46,9	47,0	41,5	48,1
Urbano područje	40,8	30,8	30,6	28,5	34,3	44,0	50,0	51,5	51,1	53,1	53,0	58,5	51,9
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 10-2 Neka obilježja ekonomski aktivnog stanovništva Županije

Područje	Ukupno	Žensko	Muško	Obavlja zanimanje	Žensko obavlja zanimanje	Muško obavlja zanimanje	Ukupno nezaposleni	Ženski nezaposleni	Muški nezaposleni
Ruralno područje	84.269	36.358	47.911	70.210	30.053	40.157	14.059	6.305	7.754
Urbano područje	60.137	27.548	32.589	49.446	22.639	26.807	10.691	4.909	5.782
Županija	144.406	63.906	80.500	119.656	52.692	66.964	24.750	11.214	13.536
Struktura u % (Županija=100)									
Ruralno područje	58,4	56,9	59,5	58,7	57,0	60,0	56,8	56,2	57,3
Urbano područje	41,6	43,1	40,5	41,3	43,0	40,0	43,2	43,8	42,7
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Rezultati po općinama i gradovima, CD-ROM izdanje, 2002.

Tablica 10-3 Uzdržavano poljoprivredno stanovništvo Županije

Područje	Ukupno	Kućanice	Djeca od 0-6 godina	Djeca od 7- 14 godina	Učenici		Studenti	Nesposobni za rad
					osnovnih škola	srednjih škola		
Ruralno područje	5.309	1.165	946	19	1.464	631	182	806
Urbano područje	538	113	108	2	155	94	20	35
Županija	5.847	1.278	1.054	21	1.619	725	202	841
Struktura u % (ukupno=100)								
Ruralno područje		21,9	17,8	0,4	27,6	11,9	3,4	15,2
Urbano područje		21,0	20,1	0,4	28,8	17,5	3,7	6,5
Županija		21,9	18,0	0,4	27,7	12,4	3,5	14,4
Struktura u % (Županija=100)								
Ruralno područje	90,8	91,2	89,8	90,5	90,4	87,0	90,1	95,8
Urbano područje	9,2	8,8	10,2	9,5	9,6	13,0	9,9	4,2
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Rezultati po općinama i gradovima, CD-ROM izdanje, 2002.

Tablica 10-4 Neki pokazatelji razine infrastrukturne opremljenosti kućanstava Županije

Područje	Ukupno nastanjenih stanova	Stanovi koji imaju			Stanovi s instalacijama			
		zahod	kupaonicu	kuhinju	struje	vodovoda	kanalizacije	centralnog grijanja
Ruralno područje	54.043	45.455	44.089	53.581	53.694	48.220	47.515	20.502
Urbano područje	37.333	35.375	35.056	37.109	37.223	36.001	35.969	24.653
Županija	91.376	80.830	79.145	90.690	90.917	84.221	83.484	45.155
Struktura u % (ukupno=100)								
Ruralno područje		84,1	81,6	99,1	99,4	89,2	87,9	37,9
Urbano područje		94,8	93,9	99,4	99,7	96,4	96,3	66,0
Županija		88,5	86,6	99,2	99,5	92,2	91,4	49,4
Struktura u % (Županija=100)								
Ruralno područje	59,1	56,2	55,7	59,1	59,1	57,3	56,9	45,4
Urbano područje	40,9	43,8	44,3	40,9	40,9	42,7	43,1	54,6
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Rezultati po općinama i gradovima, CD-ROM izdanje, 2002.

Tablica 10-5 Poljoprivredna kućanstva prema korištenom zemljištu

	Broj kućanstava	Ukupno raspoloživa površina	Korišteno poljoprivredno zemljište, ha				Ostalo zemljište, ha	Broj parcela korištenoga polj. zemljišta
			ukupno	u vlasništvu	uzeto u zakup	dano u zakup		
Ruralno područje	28.408	90.671,57	63.556,47	58.831,52	7.946,17	3.221,22	27.115,10	156.286
Urbano područje	9.875	14.629,71	10.449,18	9.897,79	897,72	346,33	4.180,53	32.810
Županija	38.283	105.301,28	74.005,65	68.729,31	8.843,89	3.567,55	31.295,63	189.096
Struktura u % (Županija =100)								
Ruralno područje	74,2	86,1	85,9	85,6	89,8	90,3	86,6	82,6
Urbano područje	25,8	13,9	14,1	14,4	10,2	9,7	13,4	17,4
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Rezultati po općinama i gradovima, CD-ROM izdanje, 2002.

Tablica 10-6 Korišteno poljoprivredno zemljište na kućanstvima po kategorijama (1. lipnja 2003.)

Područje	Korišteno poljoprivredno zemljište, ha						Ostalo zemljište, ha							
	ukupno	oranice i vrtovi	vrtovi	livade	pašnjaci	ukupno	voćnjaci		vinogradi			ukupno	neobrađeno poljoprivredno	šumsko zemljište
							od toga: plantažni	ukupno	od toga: plantažni	rasadnici				
Ruralno područje	63.556,47	39.485,97	294,01	19.431,76	1.443,46	1.076,41	197,61	1.803,52	398,16	21,34	27.115,10	5.615,47	17.792,12	
Urbano područje	10.449,18	7.026,04	114,51	2.586,59	178,30	347,57	84,71	190,26	39,89	5,91	4.180,53	1.357,35	1.813,68	
Županija	74.005,65	46.512,01	408,52	22.018,35	1.621,76	1.423,98	282,32	1.993,78	438,05	27,25	31.295,63	6.972,82	19.605,80	
Struktura u % (Županija =100)														
Ruralno područje	85,9	84,9	72,0	88,3	89,0	75,6	70,0	90,5	90,9	78,3	86,6	80,5	90,7	
Urbano područje	14,1	15,1	28,0	11,7	11,0	24,4	30,0	9,5	9,1	21,7	13,4	19,5	9,3	
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Rezultati po općinama i gradovima, CD-ROM izdanje, 2002.

Tablica 10-7 Broj poljoprivrednih kućanstava s korištenim poljoprivrednim zemljištem prema kategorijama

Područje	Broj kućanstava				
	s korištenim poljoprivrednim	s oranicama i vrtovima	s povrtnjacima	s livadama	s pašnjacima
Ruralno područje	27.811	21.657	15.938	15.122	1.460
Urbano područje	9.486	6.689	5.500	3.743	191
Županija	37.297	28.346	21.438	18.865	1.651
Struktura u % (Županija =100)					
Ruralno područje	74,6	76,4	74,3	80,2	88,4
Urbano područje	25,4	23,6	25,7	19,8	11,6
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Područje	Broj kućanstava						
	s voćnjacima		s vinogradima		s rasadnicima	s neobrađ. zemljištem	sa šumskim zemljištem
	ukupno	plantažnim	ukupno	plantažnim			
Ruralno područje	18.404	328	13.979	2.226	94	6.482	16.578
Urbano područje	5.559	143	2.135	330	30	2.004	2.966
Županija	23.963	471	16.114	2.556	124	8.486	19.544
Struktura u % (Županija =100)							
Ruralno područje	76,8	69,6	86,8	87,1	75,8	76,4	84,8
Urbano područje	23,2	30,4	13,2	12,9	24,2	23,6	15,2
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 10-8 Površina korištenih oranica i vrtova (1. lipnja 2003.)

Područje	Korištene oranice i vrtovi, ha								
	ukupno	žita	krumpir	mahunasto povrće	uljano sjemenje	duhan	šećerna repa	krmno bilje	predivo bilje
Ruralno područje	39.485,97	32.875,48	545,03	115,27	512,20	0,35	5,65	3.373,18	1,28
Urbano područje	7.026,04	5.517,12	86,45	19,53	21,39	0,30	0,01	375,18	0,18
Županija	46.512,01	38.392,60	631,48	134,80	533,59	0,65	5,66	3.748,36	1,46
Struktura u % (Županija =100)									
Ruralno područje	84,9	85,6	86,3	85,5	96,0	53,8	99,8	90,0	87,7
Urbano područje	15,1	14,4	13,7	14,5	4,0	46,2	0,2	10,0	12,3
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Područje	Korištene oranice i vrtovi, ha						
	ostalo povrće			bilje za parfumeriju i farmaciju	Cvijeće i ukrasno	Ugari	Ostalo povrće u povrtnjacima
	na otvorenom na oranicama	u povrtnjacima	u zaštićenom prostoru				
Ruralno područje	110,22	58,44	7,96	5,01	74,73	1.800,94	277,87
Urbano područje	26,62	43,02	11,07	31,24	3,43	890,39	104,35
Županija	136,84	101,46	19,03	36,25	78,16	2.691,33	382,22
Struktura u % (Županija =100)							
Ruralno područje	80,5	57,6	41,8	13,8	95,6	66,9	72,7
Urbano područje	19,5	42,4	58,2	86,2	4,4	33,1	27,3
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 10-9 Broj poljoprivrednih kućanstava s ostalima dopunskim djelatnostima na posjedu (1. lipnja 2002. - 31. svibnja)

Područje	Broj kućanstava							
	turizam, smještaj	ručni rad (obrt)	prerada poljoprivrednih	obrada drva	uzgoj riba i ostalih slatkovodnih	proizvodnja obnovljive energije	ugovoreni rad s vlastitom mehaniz.	ostalo
Ruralno područje	21	30	529	80	7	0	81	228
Urbano područje	3	10	71	22	1	0	10	48
Županija	24	40	600	102	8	0	91	276
Struktura u % (Županija=100)								
Ruralno područje	87,5	75,0	88,2	78,4	87,5	-	89,0	82,6
Urbano područje	12,5	25,0	11,8	21,6	12,5	-	11,0	17,4
Županija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	100,0	100,0

10.2. *Popis sudionika radionica o razvitku seoskog prostora*

Tablica 10-10 Popis prisutnih na radionici u Vrbovcu, 14. prosinca 2004. godine

Br.	Ime	Prezime	Ustanova, tvrtka, organizacija	Sjedište
1	Josip	Mikec	Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu- Vrbovec	Vrbovec
2	Zlatko	Herček	Grad Vrbovec	Vrbovec
3	Ana	Bakar	TZ Grada Vrbovca	Vrbovec
4	Branko	Herček	Općina Rakovec	Rakovec
5	Marijan	Živko	Grad Vrbovec	Vrbovec
6	Ivan	Pavliček	Općina Preseka	Preseka
7	Dražen	Sudinec	PC Poduzetnik Vrbovec d.o.o.	Vrbovec
8	Zvezdana	Budor Klarić	Grad Dugo Selo i dugoselski poduzetnički centar	Dugo Selo
9	Franjo	Simić	Radio Vrbovec	Vrbovec
10	Juraj	Kukas	Udruga pčelara "Maslačak"	Dugo Selo
11	Zvonko	Gazić	Ivanić Grad	Ivanić Grad
12	Stjepan	Breković	Grad ivanić Grad	Ivanić Grad
13	Zlata	Nanić	Eko- imanje "Zrno"	Habijanovac
14	Mirjana	Oštrec	Grad sv. Ivan zelina	Sv. Ivan Zelina
15	Branko	Borković	SSHP	Prečno
16	Božidar	Balenović	TZ Kloštar Ivanić	Kloštar Ivanić
17	Josip	Juračak	Agronomski fakultet	Zagreb
18	Josip	Kraljičković	Zagrebačka županija	Zagreb
19	Ivo	Grgić	Agronomski fakultet	Zagreb
20	Sandra	Kozić	Zagrebačka županija	Zagreb

Popis prisutnih na radionici u Jastrebarskom, 14. prosinca 2004. godine

Br.	Ime	Prezime	Ustanova, tvrtka, organizacija	Sjedište
1	Franjo	Meštrović	Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu	Velika Gorica
2	Robert	Črep	Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu	Sveta Nedjelja
3	Emilija	Juran	Služba za gospodarstvo, Ispostava jastrebarsko	Jastrebarsko
4	Željko	Banjavčić	Udruga voćara	Jastrebarsko
5	Zlata	Filipović	Grad Velika Gorica	Velika Gorica
6	Josip	Erben	PC Jastrebarsko d.o.o.	Jastrebarsko
7	Davorka	Kuhor	Botanički vrt Suban	Samobor
8	Matija	Franković	Park prirode Žumberak - Samoborsko gorje	Samobor
9	Snježana	Klanfar	Poljoprivrednik	Žumberak
10	Goran	Klanfar	Poljoprivrednik	Žumberak
11	Milan	Bencetić	Općina Klinča Selo	Klinča Selo
12	Ivan	Šajković	Regionalna razvojna agencija	Zagreb
13	Tomo	Kovačić	Općina pisarovina	Pisarovina
14	Mladen	Noršić	Poduzetnički centar Samobor	Bregana
15	Dario	Pavlović	Poduzetnički centar Samobor	Bregana
16	Branka	Bapilović	TZ Grada Zaprešića	Zaprešić
17	Miljenko	Šoštarić	Grad Zaprešić	Zaprešić
18	Branka	Šakić	Agronomski fakultet	Zagreb
19	Dražen	Blašković	Agronomski fakultet	Zagreb
20	Josip	Juračak	Agronomski fakultet	Zagreb
18	Josip	Kraljičković	Zagrebačka županija	Zagreb
20	Sandra	Kozić	Zagrebačka županija	Zagreb

10.3. Izvod iz temeljnih uredbi ZPP EU o ruralnom razvitku

1.1.1. Uredbe Vijeća Europe br. 1257/1999 i 1783/2003

Potpora poljoprivredi u okviru ruralnog razvitka odnosi se na slijedeće namjene:

- promjena proizvodne strukture na poljoprivrednim gospodarstvima kroz preradu i marketing poljoprivrednih proizvoda
- zamjena (conversion) i prenamjena poljoprivredne proizvodnje uvođenjem novih tehnologija i povećanjem kvalitete proizvoda
- poticanje neprehrambene proizvodnje
- održivi razvitak šuma
- diversifikacija poslovnih aktivnosti uvođenjem nadopunjavajući ili alternativnih aktivnosti
- održavanje i jačanje živih socijalnih veza u seoskim područjima
- razvitak gospodarske aktivnosti, te održavanje i stvaranje zapošljavanja
- poboljšanje radnih i životnih uvjeta
- održavanje i poboljšanje poljoprivrednih sustava s niskim ulaganjima (low-input)
- očuvanje i promocija visokih prirodnih vrijednosti i održive poljoprivrede koja poštuje zahtjeve okoliša
- uklanjanje nejednakosti i promocija jednakih prigoda za muškarce i žene, posebice kroz potporu projektima koje pokreću i provode žene.

Mjere za razvitak seoskih područja svrstane su u 8 poglavlja.

Poglavlje I - Investicije u poljoprivredna gospodarstva (4-7) 1-3

Ova mjera namijenjena je za slijedeće:

- smanjenje proizvodnih troškova
- unapređenje i prenamjena proizvodnje
- povećanje kvalitete proizvoda
- očuvanje i unapređenje prirodnog okoliša, higijenskih uvjeta i stanja dobrobiti životinja
- poticanje diversifikacije na gospodarstva

Uvjeti za korištenje ove mjere su:

- ekonomska vitalnost gospodarstva (živost, viability)
- primjena minimalnih standarde glede okoliša, higijene i dobrobiti životinja
- posjedovanje odgovarajuće vještine i sposobnosti za posao

Udjel potpore u ukupnoj investiciji kreće se od 40% do 55% ovisno o području investiranja i starosti poljoprivrednika. Potpora se dodjeljuje i za lakše dostizanje novih standarda u proizvodnji, preradi i prodaji poljoprivredno-prehrambenih proizvoda..

Poglavlje II - Potpora mladim poljoprivrednicima za osnivanje gospodarstva (8) 4-5

Uvjeti za korištenje ove mjere dvojako su određeni.

a) za mlade poljoprivrednika:

- dob manje od 40 godina
- posjedovanje odgovarajuće vještine i sposobnosti za posao
- poljoprivrednik osniva gospodarstvo po prvi put

b) za gospodarstvo:

- ekonomska vitalnost
- primjena minimalnih standarde glede okoliša, higijene i dobrobiti životinja
- gospodarstvo vodi mladi poljoprivrednik (postoji i mogućnost potpore kad mladi poljoprivrednik nije sam voditelj gospodarstva.

Potpore u okviru ove mjere iznosi najviše 25.000 EUR-a. Moguće ju je realizirati na slijedeće načine:

- kao jednokratnu premiju
- ili kao subvencionirane kamate na kredit podignut za osnivanje gospodarstva.

Mladi poljoprivrednici koji tri godine pri osnivanju koriste usluge savjetodavne službe mogu ostvariti dodatni iznos potpore od najviše 5.000 EUR (ukupno od 25.000 EUR do 30.000 EUR)

Poglavlje III - Obučavanje (9) 6

Ova mjera namijenjena je poboljšanju vještina i sposobnosti za posao. Pravo na korištenje ove mjere imaju poljoprivrednici i druge osobe koje se bave poljoprivredom ili šumarstvom, kao i oni koji se prekvalificiraju.

U okviru ove mjere podupiru se slijedeći programi obuke:

- za prenamjenu proizvodnje,
- za primjenu proizvodnih postupaka i tehnika koje:
  - osiguravaju održavanje i unapređenje krajobraza
  - zaštitu okoliša
  - higijenske standarde
  - dobrobit životinja
- za vođenje gospodarstva
- za bavljenje šumarstvom uz primjenu odgovarajuće prakse

Poglavlje IV - Rano umirovljenje (10-12) 7-10

Ova mjera namijenjena je za slijedeće:

- osiguranje dohotka starim poljoprivrednicima koji odluče prestati s proizvodnjom

- povećanje ekonomske vitalnosti gospodarstva putom pomlađivanja gospodarstva
- prenamjena poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivrednu svrhu gdje je to ekonomski opravdano
- dohodovna potpora za umirovljenje radnika na gospodarstvu.

Uvjeti za korištenje ove mjere određeni su posebno za poljoprivrednika koji predaje svoje gospodarstvo, za onog koji preuzima gospodarstvo i posebice za radnika na gospodarstvu.

a) predavač (transferor) gospodarstva mora:

- prestati se baviti komercijalnom poljoprivredom na svom gospodarstvu
- imati 55 ili više godina starosti, ali manje od dobi određene za redovno umirovljenje
- komercijalno se baviti poljoprivrednom najmanje 10 godina prije predavanja gospodarstva

b) preuzimač (transferee) mora:

- preuzeti vodstvo i sve dijelove zemljišta, te unaprijediti ekonomsku uspješnost u određenom razdoblju
- posjedovati odgovarajuće vještine i sposobnosti za posao
- baviti se poljoprivredom na gospodarstvu najmanje 5 godina

c) radnik na gospodarstvu mora:

- potpuno prestati s radom na gospodarstvu
- biti u dobi kao i predavač
- imati radno iskustvo od barem 5 godina na gospodarstvu s barem pola radnog vremena
- imati staž barem dvije godine punog radnog vremena na gospodarstvu u posljednje četiri godine prije predavanja
- biti u sustavu socijalnog osiguranja

Nepoljoprivredni preuzimač može biti osoba ili tijelo koje uzima zemlju za nepoljoprivrednu svrhu, za šumarstvo ili ekološki rezervat, sukladno propisanim uvjetima

Iznosi potpore za ovu mjeru iznosi:

- po predavaču godišnje najviše 15.000 EUR, a ukupno 150.000 EUR
- po radniku 3.500 EUR godišnje, a ukupno 35.000 EUR.

Ova mjera može trajati najviše 15 godina za predavača ili do njegovog 75. rođendana, a 10 godina za radnika.

Ako korisnik ove mjere već ima redovnu mirovinu koju plaća država, potpora ranom umirovljenju se umanjuje za taj iznos.

Poglavlje V - Područja s poteškoćama i područja s ograničenjima radi zaštite okoliša (13-22) 11

Ova mjera namijenjena je područjima s poteškoćama kao što su planinska područja, područja s lošim prirodnim uvjetima i rijetkom naseljenošću (tzv. ostala) i područja s posebnim nedostacima na kojima se mora obrađivati zemlja. Može se koristiti za slijedeće namjene:

- osigurati kontinuiranu uporabu poljoprivrednog zemljišta i tako doprinijeti održanju vitalne seoske zajednice
- održavati seoski krajobraz
- održavati i promicati održive poljoprivredne sustave, koji posebice vode računa o zahtjevima zaštite okoliša
- osigurati zahtjeve zaštite okoliša i nužne poljoprivrede u području s ograničenjima glede zaštite okoliša

Naknada u područjima s poteškoćama daje se po hektaru. Iznos naknade ovisi o proizvodnim uvjetima i mora biti dovoljno velik da nadoknadi ekonomski gubitak uslijed nepovoljnih uvjeta, ali ne i prevelik:

- prosječno najmanje 25 EUR, a najviše 200 EUR po hektaru rabljenog poljoprivrednog zemljišta,
- od 200 do 500 EUR/ha na područjima koja imaju dodatna ograničenja zbog zaštite okoliša

Poglavlje Va - Usklađivanje sa standardima (21a - 21d) 12

Ova mjera namijenjena je za potporu prilagodbi novim zahtjevima (standardima) glede okoliša, javnosti, zdravlja bilja i životinja, kvalitete i sigurnosti hrane, itd. Najviši iznos potpore je 10.000 EUR po gospodarstvu. U okviru ove mjere mogu se financirati i savjetodavne usluge do najviše 1500 EUR po usluzi.

Poglavlje VI - Agro-okoliš i dobrobit životinja (22-24) 13-21

Ova mjera namijenjena je za slijedeće:

- uporabu zemljišta na način koji je najprikladniji okolišu
- smanjenje intenziteta proizvodnje na pašnjacima gdje to neugrožava okoliš
- očuvanje visoko prirodno-vrijednih poljoprivrednih okoliša koji su u opasnosti
- očuvanje krajobraza i povijesnih vrijednosti na poljoprivrednom zemljištu
- uporabu okolišnog planiranja u poljoprivrednoj praksi
- promicanje dobrobiti životinja
- uzgoj ugroženih i autohtonih životinja

Uvjet za korištenje ove mjere je najmanje 5 godina gospodarenja prema programu «agro-okoliš» ili «dobrobit životinja»..

Potpora u okviru ove mjere isplaćuje se godišnje i računa se prema izgubljenom dohotku i dodatnim troškovima zbog korištenja alternativnih proizvodnih tehnika. .

Iznos potpore kreće se od 450 do 600 EUR/ha i od 200 do 500 EUR po životinji.

Poglavlje VIa - Kvaliteta hrane (24a-24d) 22-26

Mjera kojom se potiče kvaliteta hrane uvedena je iz slijedećih razloga:

- jamstvo potrošačima za kvalitetu proizvoda i postupka putom sudjelovanja poljoprivrednika u sustavu kvalitete
- dostizanje dodane vrijednosti za primarne proizvode i širenje tržišnih prigoda

- poboljšanje informacija potrošačima o raspoloživosti i obilježjima proizvoda

Ova mjera namijenjena je:

- uvođenju proizvodnih metoda kojim se poboljšava kvaliteta hrane,
- promocija takovih proizvoda

Pravo na korištenje ove mjere imaju gospodarstva koja sudjeluju u slijedećim programima:

- nacionalni programi kvalitete hrane koji traže posebne proizvodne postupke (smo za ljudsku hranu)
- programi kvalitete hrane su koji provodi EU i koji su definirani u odgovarajućim uredbama
- državni programi kvalitete koji traže dokazivanje specifičnosti proizvodnje i proizvoda

Potpota je godišnji poticaj i najviše iznosi 3000 EUR po gospodarstvu, a može se isplaćivati najviše 5 godina. Za informiranje i promociju daje se do 70% ukupnih troškova i to samo za one proizvode koji ulaze u programe kvalitete.

Poglavlje VII - Promicanje prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda (25-28) 27-30

Svrha ove mjere je unapređenje i racionalizacija prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda kako bi se povećala konkurentnost i tržišne vrijednosti takvih proizvoda.

Mjera je namijenjena za slijedeće:

- upravljanje proizvodnjom prema tržišnim trendovima i poticanje razvitka novih segmenata za poljoprivredne proizvode
- unapređenje i racionalizacija marketinških kanala ili postupaka prerade
- unaprjeđenje promocije i pripreme proizvoda za tržište,
- poticanje boljeg korištenja odnosno uništavanja nusproizvoda i otpada
- razvijanje i primjena novih tehnologija
- poticanje inovativnih ulaganja
- unapređenje i nadzor kvalitete
- unapređenje i nadzor zdravstvenih uvjeta i higijene hrane
- zaštita okoliša.

Pretpostavke za korištenje ove mjere su:

- investiranje u poduhvat koji je ekonomski održiv
- investiranje u poduhvate koji su u skladu s zahtjevima EU
- korist od ulaganja mora imati i poljoprivredni proizvođač.

Najveći iznos investicijske potpore je od 40 do 50% ovisno o regijama u kojima se ulaganje poduzima.

Poglavlje VIII. Šumarstvo (29-32) 31-34

Potpota šumarstvu treba doprinijeti održavanju i razvitku gospodarske, ekološke i društvene funkcije šuma na seoskom prostoru.

Ova mjera namijenjena je za slijedeće:

- održivo gospodarenje šumama i razvitak šumarstva

- održavanje i poboljšanje šumskih resursa
- proširenje šumskih površina

Ova mjera može se koristiti pod slijedećim uvjetima:

- šume i šumska područja su u vlasništvu privatnika ili njihovih udruga
- šume i šumska područja su u vlasništvu JLS ili njihovih udruženja (ovo ograničenje ne vrijedi za mjere predviđene u t. 6 st. 1. čl. 30. Uredbe 1257/99)
- radi se o inicijativama koje doprinose poduhvatima pokrenutim od EU i njenim članicama na međunarodnoj razini
- radi se o inicijativama koje se temelje na nacionalnim ili podnacionalnim šumskim programima
- radi se o inicijativama koje su u skladu s obvezama preuzetim na Ministarskoj konferenciji o zaštiti šuma u Europi
- ako se radi o područjima visokog ili srednjeg rizika od požara (prema Uredbi Vijeća (EEC) br. 258/92 o zaštiti šuma EU od požara) mora se udovoljavati planovima zaštite šuma pojedinih država članica prema uredbi 2158/92.

Potpora šumarstvu mora se odnositi na jednu ili više od slijedećih mjera:

- pošumljavanje zemljišta koje ne ulazi pod članak 31. uz uvjet da je to sukladno lokalnim uvjetima i okolišu.
- ulaganja u šume radi značajnog unapređenja njihove gospodarske, ekološke i društvene vrijednosti
- ulaganja radi poboljšanja i racionalizacije rušenja, prerade i marketinga šumarskih proizvoda
- ulaganja u uporabu drva kao sirovine biti će ograničeno za sve radne operacije prije industrijske prerade
- promocija novih načina uporabe i marketinga šumarskih proizvoda
- uspostava udruženja vlasnika šuma radi pomoći članovima u poboljšanju održivog i učinkovitog gospodarenja njihovim šumama.
- obnova šumarskih resursa stradalih u prirodnim nepogodama i požaru i uvođenje odgovarajućih instrumenata preventive

Ostale mjere potpore u šumarstvu definirane su u poglavlju I. i VII. uredbe 1257/99. Potpora se odobrava za pošumljavanje poljoprivrednog zemljišta uz osiguranje da je to sukladno lokalnim uvjetima i okolišu. Osim troškova pošumljavanja, potpora može sadržavati i slijedeće:

- godišnju premiju po pošumljenom ha radi pokrića troškova održavanja za razdoblje do 5 god.
- godišnju premiju po ha radi pokrića gubitka zbog pošumljavanja za razdoblje do najviše 20 god. za poljoprivrednike ili udruge koji su obrađivali zemlju prije pošumljavanja
- za pošumljavanje poljoprivrednog zemljišta pokrenuto od strane javne uprave može pokrivati samo trošak sadnje.

Potpora za pošumljavanje poljoprivrednog zemljišta neće biti dodijeljena ako se radi o:

- poljoprivrednicima koji uživaju potporu ranog umirovljenja

- slučaju proizvodnje božićnih drvaca
- za brzo rastuće vrste

U navedenim slučajevima odobrava se potpora samo za troškove podizanja nasada.

Najviši iznos po godini za pokriće gubitka iznosi 725 EUR za poljoprivrednike i udruženja odnosno, odnosno 185 EUR po hektaru za ostale privatne pravne osobe.

Potpora u šumarstvu odobrava i u slijedećim slučajevima:

- održavanja i poboljšanja ekološke stabilnosti šuma gdje je zaštitna i ekološka uloga ovih šuma od javnog interesa i gdje troškovi aktivnosti održavanja i poboljšanja ovih šuma prelaze prihode od šumarstva
- održavanje požarnih prosjeka primjenom poljoprivrednih mjera
- ako je zaštitna i ekološka vrijednosti šuma osigurana na održiv način i mjere koje će se provesti navedene su u ugovoru a njihovi troškovi specificirani (iznos plaćanja po ovom osnovu može biti između 40 i 120 EUR po ha ovisno o stvarnim troškovima mjere navedenim u spomenutom ugovoru).

Poglavlje IX Promicanje prilagodbe i razvitka seoskog prostora (33)

Ova mjera poduzima se zbog preoblikovanja poljoprivrede, te poduzimanje ostalih aktivnosti razvitak seoskog prostora, a koje se ne mogu svrstati niti pod jednu od naprijed navedenih mjera.

Ova mjera namijenjena je za slijedeće:

- unapređenje zemljišta
- preparcelacija
- uspostava farm relief i usluga za upravljanje gospodarstvom
- marketing kvalitetnih poljoprivrednih proizvoda
- temeljne usluge i službe za gospodarstvo i pučanstvo na seoskom prostoru
- obnova i razvitak sela i zaštita i očuvanje seoskog nasljeđa
- diversifikacija poljoprivrednih aktivnosti i aktivnosti bliskih poljoprivredi radi osiguranja više zaposlenosti ili alternativnog dohotka
- gospodarenje vodnim resursima za poljoprivredu
- razvitak i poboljšanje infrastrukture vezano uz razvitak poljoprivrede
- poticanje turističkih djelatnosti i obrta
- zaštita okoliša u vezano na poljoprivredu, šumarstvo i očuvanje krajobraza kao i na promicanje dobrobiti životinja
- obnova poljoprivrednih resursa stradalih u prirodnim nepogodama i uvođenje odgovarajućih preventivnih instrumenata
- financijski inženjering

10.4. Prijedlog teritorijalne podjele Republike Hrvatske prema NUTS nomenklaturi

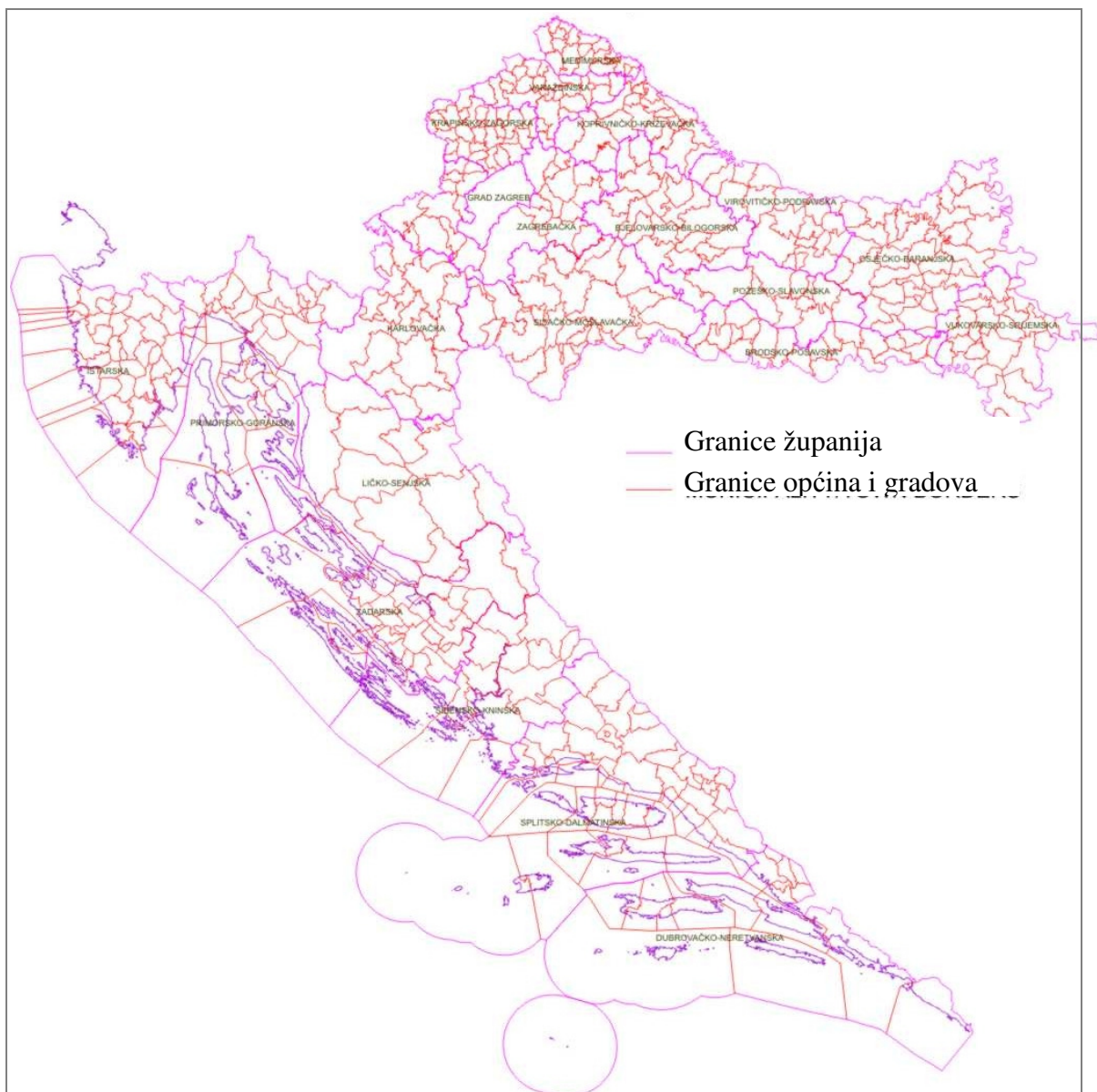
Slika 10-1 NUTS II regije za Hrvatsku

Izvor: Projekt "Nomenklatura prostornih jedinica za Hrvatsku", DZS RH, 2002.

Slika 10-2 NUTS III regije za Hrvatsku: županije

Izvor: Projekt "Nomenklatura prostornih jedinica za Hrvatsku", DZS RH, 2002.

Slika 10-3 NUTS V regije za Hrvatsku: gradovi i općine

10.5. Stanje i perspektive ekološke poljoprivrede na području zagrebačke županije

---

Prihvatanjem Zakona o ekološkoj poljoprivredi u Hrvatskom Državnom Saboru od 6. 02. 2001. i njegovim javnim priopćavanjem (NN, 12/01), te priopćavanjem pratećih podzakonskih pravilnika (NN, 91/01; 13,66,67,81,85,87/02 i 15/04) ekološka poljoprivreda je dobila mogućnost službeno zaživjeti u Republici Hrvatskoj (RH), budući su dotadašnji nositelji ovoga vida poljoprivrede bili više pojedinci a manje razne Udruge. Zakonom i navedenim pravilnicima predviđen je upisnik uzgajivača bilja i stoke, rad nadzornih stanica i ovlaštenih laboratorija za kontrolu proizvoda, te prijelazno razdoblje s konvencionalnog na ekološki uzgoj bilja i stoke, kao i sva ostala zakonska legislativa potrebna za poticanje ekološke poljoprivrede. Navedena zakonska regulativa s pratećim pravilnicima koja se primjenjuje u RH je prijevod temeljne regulative Europske unije (Uredba 2092/91 od 24. lipnja 1991.g.).

Kao otpor konceptu intenzivne poljoprivrede javlja se održiva i od već ranije poznati (ali ne širom prihvaćeni) razni oblici ekološke poljoprivrede. Časopis za održivu poljoprivredu (vol. 3/1 iz 1992.) ukazuje da je ovaj vid poljoprivrede koncipiran tako da štiti tlo, vodu, zrak, biljne i animalne te genetske resurse, nije za okoliš degradirajući, tehnički je primjeren, ekonomski opstojan, a socijalno prihvatljiv. Temelj ekološke poljoprivrede je suradnja s okolišem, odnosno ekološka poljoprivreda u svojim temeljima ima kod dobra gospodarenja u poljoprivredi, okolišno prihvatljive tehnologije odnosno očuvanje okoliša za buduće generacije (prema FAO/WHO *Codex Alimentarius* /European Action Plan for Organic Food and Farming/ SEC 739/2004).

U posljednje vrijeme u RH odnosno Zagrebačkoj županiji interes za proizvode i hranu iz ekološke poljoprivrede sve je veći. U isto vrijeme problemi odljeva stanovništva u gradska područja sa ovim oblikom poljoprivrede i razvojem agroturizma bi bili bar ublaženi. Ekološka poljoprivreda kroz razne programe razvoja ruralnih krajeva (što je trend u EU) mora naći svoje mjesto.

1.1.2. Trenutno stanje i budućnost ekološke poljoprivrede u Zagrebačkoj županiji i RH

Govoriti o ekološkoj poljoprivredi u Zagrebačkoj županiji (kao i u Hrvatskoj) a ne spomenuti eko-imanje Zrno (www.bio-zrno.hr) u Habijancu kraj Vrbovca odnosno gospođu Zlatu Nanić je nemoguće. Sa ekološkom poljoprivredom se započela baviti prije 25 godina na Žumberku, a od 1988. godine eko-imanje je Habijancu. Važno je naglasiti da je obitelj Sever (<http://www.inet.hr/~sever>) iz Kloštar Ivanića prva upisana u Upisnik proizvođača ekoloških proizvoda u RH, a obitelj Čegec iz Svetog Ivana Zeline dobila je prvu markicu za hrvatsko eko-vino. Prema popisu pravnih i fizičkih osoba upisanih u Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda (NN, 15/04) sa područja Zagrebačke županije pored već navedenih su: Repro studio (<http://www.repro.hr>), d.o.o. iz Zagreba (eko-imanje nalazi se u Volavju kraj Jastrebarskog); Hrvoje Novosel iz

Rakova Potoka; Gordan Maslač iz Horvata; Stjepan Jelovčec iz Ivanić Grada, Volarić Dragutin iz Novog Sela Okićkog i Eco-Campanello s područja Žumberka. Ukupna površina pod ekološkom proizvodnjom na području Zagrebačke županije cca iznosi: 92 ha što čini 2,5 % hrvatske ekološke poljoprivrede. Od toga samo obitelj Sever obrađuje 55 ha odnosno gđa Zlata Nanić 12 ha. Neka od navedenih gospodarstava su uspostavili vrlo dobru suradnju sa Uredima za školski i predškolski odgoj Grada Zagreba i Zagrebačke županije. Na ova gospodarstva dolaze vrtičke i školske grupe gdje se većina ove populacije po prvi put upoznaje sa poljoprivredom i načinima uzgoja bilja i stoke. Iz tog razloga ekofarmere ne iznenađuju pitanja: «a gdje su Vam ljubičaste krave?».

1.1.3. Pogodnost ruralnih područja Zagrebačke županije za razvoj ekološke poljoprivrede

---

Na cijelom prostoru Zagrebačke županije postoji mogućnost za razvoj ekološke (kao i konvencionalne) poljoprivrede **ako ta područja zadovoljavaju temeljne parametre za ovakav vid poljoprivrede**. Navedeni parametri su definirani u Zakonu o ekološkoj proizvodnji ...(NN, 12/01), Pravilnik o ekološkoj proizvodnji u uzgoju bilja .... (NN, 91/01) odnosno Pravilnik o ekološkoj proizvodnji životinjskih proizvoda (13/02/). Već je u uvodu rečeno da je navedena zakonska regulativa koja se primjenjuje u RH prijevod temeljne regulative EU (Uredba 2092/1991). Kako je ta Uredba doživjela nekoliko nadopuna (No 2083/92/EEC; No 1468/94/EC; No 1395/95/EC; 1804/99/EC; No 223/03 EC i No 599/03) bilo kakve promjene Zakona i Pravilnika RH moraju biti u skladu s navedenim izmjenama EU regulative: To neće biti problem budući su sadašnji Zakon i pravilnici usklađeni sa EU regulativom.

1.1.4. Temeljni problemi razvoja ekološke poljoprivrede na području Zagrebačke županije

---

Kao prvi problem je obrazovna struktura farmera. Prema podacima MPŠ RH iz 2002. g. 85% hrvatskih farmera ima završeno nekoliko razreda ili osnovnu školu. Srednju školu ima završeno 13% hrvatskih farmera a samo 2% višu i visoku naobrazbu. Također je problem starosna dob hrvatskoga sela. Dok je pedesetih godina prošloga stoljeća na selu u dobi višoj od 50 godina bilo cca 20% pučanstva, prema Popisu iz 2003. godine taj postotak iznosi cca 36%. Iako su ovo podaci za cijelu RH, vjerojatno je manje-više slična situacija i na području Zagrebačke županije. Osobno smatram da relativno stariji i neobrazovaniji farmeri nisu budućnost ovog vida poljoprivrede.

Kako su količine namirnica i hrane koje se ostvare u ekološkoj poljoprivredi izrazito male, normalno je da za njih nisu još uvijek zainteresirani hoteli (samo zbog male količine) ili trgovački lanci, farmerima ostaje da svoje proizvode prodaju na vlastitom imanju. Upravo ovo je preduvjet za razvoj seoskoga, agrarnoga, ruralnoga, zdravstvenoga turizma u čemu ekološka poljoprivreda treba i mora naći svoje mjesto. Da bi se vidjelo kako sve ovo funkcionira ne treba ići negdje u Europu, dovoljno je otići do Istre i uvjeriti se da sve ovo može biti i u RH (<http://www.histrica.com>). Na području Dugog Sela, Ivanić Grada,

Jastrebarskog, Križa, Samobora, Svetog Ivana Zelina, Velike Gorice, Vrbovca i Zaprešića već je više o desetak eminentnih ugostiteljskih imena vezanih uz agrarni turizam. Nadamo se da će u nekim novim objektima a i sadašnjim u budućnosti biti više proizvoda iz ekološke poljoprivrede. Zanimljivo je da se unutar ovih gospodarstava koja se vode kao seoski (agrarni) turizam mogu vidjeti kulture koje su skoro izumrle (nekada su činile do 6% obradivih površina RH) kao što su lan, konoplja, heljda, pir, proso pa čak raž i zob koje se više i ne vode kao zasebne kulture u Statističkim ljetopisima RH. Program revitaliziranja nekih od ovih kultura (lan) vrlo uspješno se provodi na području Zagrebačke županije.

Ekološka poljoprivreda također mora naći svoje mjesto i u posebno zaštićenim područjima, temeljem metoda *in-situ* radi očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti. Na području Zagrebačke županije ovdje u prvom redu mislimo na neshvatljivo i nerazumno zapostavljeno područje Parka prirode Žumberak (<http://www.ppszg.org>). U ovom području jedan od temeljnih načina razvoja mora biti agrarni turizam, odnosno popularizacija ovoga kraja kroz stalne edukacijske programe (za vrtiće, osnovne i srednje škole) koji bi se u ovom području mogli organizirati u suradnji sa Upravom Parka prirode. Sa razvojem ovoga kraja Država i Županija pod hitno moraju početi raditi, inače vrlo brzo više ljudi tamo neće biti. Za ovakve programe razvoja ekološke poljoprivrede u ruralnim područjima sigurno bi se moglo naći i financijske potpore iz raznih pretpristupnih fondova EU (Uredbe vezane uz razvoj ruralnih područja – No 1257/99 i 817/04). U okviru SAPARD programa (pretpristupni Fond EU za razvoj ruralnih područja i poljoprivrede) RH ima priliku do 2007.g. iz Unije bespovratno povući 25 milijuna eura.

Na području Zagrebačke županije nalazi se i Crna Mlaka koja je uz Kopački rit, Lonjsko polje i donji tok Neretve upisana u Ramsarski popis močvarnih područja (<http://www.ramsar.org>). Kako je temeljni cilj na ovom močvarnom području sačuvati biljne i životinjske vrste bilo kakva primjena agrokemikalija, tj. konvencionalne poljoprivrede u samom području i bližoj okolici ne dolazi u obzir. Zagrebačka županija bi trebala u cilju zaštite ovog područja uvesti poticaje (tzv. "*zeleni račun*") za razvoj ekološke poljoprivrede na ovom području.

Ekološka poljoprivreda sigurno jednim dijelom mora naći svoje mjesto i na vodozaštitnim područjima (ako tlo nije pretjerano onečišćeno teškim kovinama i drugim potencijalnim onečišćenjima). Kako je u ekološkoj poljoprivredi povećana upotreba organskih gnojiva na ovim područjima treba biti vrlo pažljiv pri primjeni organskih, a osobito tekućih gnojiva.

Odredbe EU vezane uz poljoprivredu i okoliš ovoj problematici posvećuju osobitu pozornost. Na ovim područjima i ekološka poljoprivreda mora biti u skladu s EU *Uredbom o nitratima* (EC 91/676 od 12.12.1991). U ovoj Uredbi regulirana je maksimalno dozvoljena količina hranjiva kroz bilancu hranjiva po jedinici površine i uzgajanoj kulturi, kao i vrijeme i način njihove primjene. Bilo kakav razvoj poljoprivrede na osjetljivijim područjima kao što su vodonosne zone, zaštićena područja, područja zaštite pojedinih vrsta biljaka ili životinja, određenih staništa i slično zahtijevaju primjenu (*zelenje*) tehnologije prihvatljivije za okoliš u skladu s (Uredba ZPP br. 394/2002). Zanimljivo je da se u posljednje vrijeme u Njemačkoj pažnja posvećuje istraživanju ispiranja hranjiva u podzemne vode u ekološkoj poljoprivredi (*usmeno priopćenje dr. sc. Carole Perkrun sa Univeristy of Hohenheim*).

Zbog općepoznatih problema konvencionalne poljoprivrede u RH (npr. usitnjenost površina što uzrokuje skupu proizvodnju), a vrlo kratkog vremena za prilagodbu RH

poljoprivrede do ulaska u EU, većina tih gospodarstava vrlo teško će preživjeti. Neki od njih morati će pronaći šansu za preživljavanje u ekološkoj poljoprivredi, budući tih proizvoda i u RH, a i EU nedostaje. Vjerojatno vrlo malo ljudi zna gdje završavaju granice Grada Zagreba a gdje počinje Zagrebačka županija. Znamo da je u "središtu" Zagrebačke županije Grad Zagreb. Upravo to, skoro milijunsko, sigurno je tržište za sve proizvode iz ekološke poljoprivrede. Samo količine moraju biti veće da bi i trgovci bili zainteresirani za ove proizvode. Ako i u budućnosti dominantni oblik prodaje eko-proizvoda bude putem telefona (web stranica) poznatim kupcima ili na klupi na tržnicama, to će značiti da se ovaj vid poljoprivrede ne razvija.

1.1.5. Umjesto zaključka

Temeljno ograničenje razvoja ovoga vida poljoprivrede prevelika je usitnjenost naših proizvođača, a samim tim i mala količina proizvoda koja se dobije na jednom gospodarstvu. Tu je i problem praktična znanja i slaba ili nikakva obrazovanost budućih eko-farmera.

Za bolje funkcioniranje hrvatskih eko-farmera biti će potrebno njihovo umrežavanje i stvaranja većih cjelina (zadruga, udruga /Z-EKO je Udruga eko-poljoprivrednika Zagrebačke županije/, prstenova ili kako će se zvati) radi što lakšeg dolaska do tržnice, velikih trgovačkih lanaca, upoznavanja kupaca/potrošača s novim proizvodima. Ali u isto vrijeme i zbog lakšeg rješavanja problema koji će biti uočeni pri uzgoju, preradi prodaji i naplati svojih proizvoda, kao što su to učinili «konvencionalni» voćari i vinogradari na području Zagrebačke županije.

Uzgoj poljoprivrednih kultura na ekološki prihvatljiv način, te njihovo populariziranje kroz turizam sigurno bi doprinio bržem i boljem razvoju Zagrebačke županije. Uz ekološki pristup bile bi oživljene i brojne tradicijske djelatnosti našega sela, stari običaji našega kraja, što bi sve dovelo do bolje ponude kroz ekoturizam, agro- ili zdravstveni turizam.

U zaštićenim područjima mogla bi se uspostaviti veza između ekološke poljoprivrede i zaštite okoliša s jednu stranu odnosno ruralnoga razvoja s drugu stranu, kao što je to učinjeno u većini Država EU. Razvojem ekološke poljoprivrede uz Državnu (Županijsku) potporu mlađe stanovništvo bi se zadržalo u ruralnim sredinama, što bi smanjilo pritisak na gradove. EU će u ruralni razvitak između 2007. i 2014. godine uložiti 93 milijarde eura. Za nadati se je da će jedan dio tih novaca završiti i u razvoju ruralnim područja Zagrebačke županije.

Za napredak agrara, a osobito ekološkoga, potrebna je bolja suradnja zainteresiranih Ministarstava i Fakulteta, savjetodavne službe, farmera i svih ostalih zainteresiranih na dobrobit svih nas. Opći je problem agrara što se dobre mjere mogu vidjeti tek na duže vremensko razdoblje, a loše u vrlo kratkom vremenu. Što će biti od hrvatske i konvencionalne i ekološke poljoprivrede u budućnosti odlučujemo samo mi u RH i nitko drugi. Za sve naše uspjehe ili greške u budućnosti mi ćemo biti zaslužni ili krivi. Nitko drugi.